

Hringariki

Medlemsblad for Ringerike Slektshistorielag

Nr. 1 - 2017

27. årgang

Hringariki

Medlemsblad for Ringerike Slekthistorielag

27. årgang

Redaksjon

Nils Elsrud
Sten Høyendahl
Tom Larsen
Ole E. Yttri

Marte Inger Stubberud
(nettsideansvarlig)

Ringerike Slekthistorielag ble startet 7. februar 1985, og har rundt 200 medlemmer. Medlemskontingenten er kr 300 pr år. Medlemmene får tilsendt Hringariki to ganger i året, og det arrangeres jevnlig foredrag og kurs i Svenskestua på Ringerikes Museum.

Laget disponerer lokaler på Veien gamle skole, og har der en samling av bøker og tidsskrift mv. Navnet Hringariki ble patentert i 2000.

Vår hjemmeside er:

<http://www.ringerike-slekthistorielag.com>

Medlemskap tegnes hos Nils Elsrud,
Paasche Aasens vei 26, 3514 Hønefoss.
Tlf. 915 66 980.

Artikler til Hringariki sendes: sten.hoyendahl@gmail.com

Postadresse: Sten Høyendahl, Hårumsbyen i Hole,
Vollgata 74, 3512 Hønefoss
Tlf. 902 09 842.

Forsiden:

Maren Gulbrandsdatter (1838-1926), «Maren Måler»,
maleren Anders Castus Svarstads mor.
Fotografiet er håndkolorert av Tom Larsen.

Baksiden:

Norderhovsbygda og Steinsfjeringen i Hole.
Rektangelkart fra 1827.

Nr. 1 - 2017

Innholdsfortegnelse

Side	
2	Fra redaksjonen
3	Nytt kildemateriale fra lagets nettsider
3	Ny utgivelse - aktsprotokoll 7 for Ringerike
3	Holmboe-slekten på Kongsberg - med røtter i Hole?
4	Torbjørn Greipsland "Vi stjal deres land". Familie fra Strømsåttbygda bosatte seg på indianerreservat
10	Tom Larsen En loslitt kar fra Ringerike og hans amerikanske barnebarn
14	Sten Høyendahl Maleren Anders Castus Svarstad og hans slekt
25	Nils Elsrud Slekters gang
26	Sten Høyendahl Tabitha - et uvanlig kvinnenavn på Røyse
30	Jørgen Olsen Rytterager Familie-Erindringer
38	Sten Høyendahl Folk på Tyristrand i 1762
43	Sten Høyendahl Fra Soknedalen til Andebu - slektninger på flyttefot
48	Nils Elsrud Brev fra Liverpool
50	Sten Høyendahl Ringerikinger viet i Christiania. Del 2: 1831-1835
60	Varetekstprotokoll 1846-1891 for lensmannsarresten i Ådalen
61	Sten Høyendahl Gulbrand Torkildsen Johnsruds husmannskontrakt fra 1839
64	Tom Larsen Straffanger i Hønefoss distriktsfengsel (1878)
70	Årsberetning 2016
71	Regnskap 2016 og budsjett 2017
72	Årsmøtereferat 14. februar 2017
<hr/>	
29	Ringeriges Ugeblad, 15. juni 1854 (anbudsinnydelse, fattiglem)
29	Ringeriges Ugeblad, 3. august 1854 (om gateuorden i Hønefoss)
37	Norske Intelligens-Seddeler, 27. september 1797 (om finnerlønn)
47	Aftenposten, 4. juni 1885: Varsko i Landeveien
60	Sitatet
68	Morgenbladet, 13. desember 1824 (om dikteren Fredrik Lehne)

Fra redaksjonen

Torbjørn Greipsland har utgitt flere bøker om norsk utvandring til Amerika, og er en kjent mann i vårt lokalmiljø ettersom han flere ganger har gjestet Hole historielag. Denne gangen får vi høre om enken Berthe Haugen fra Strømsåttbygda, som så sent som i 1902 kuttet alle bånd til hjemlandet og dro ut i det ukjente. Turen endte i indianerreservatet Spirit Lake i Nord-Dakota, der hun kjøpte en stor eiendom på 640 dekar. Det var mange skandinaver i dette området som slo til og fikk gunstige kjøpebetingelser. Professor Karen V. Hansen ved Brandeis University i Boston er Berthe Haugens oldebarn, og hun har forsket på de hvite innvandrems bosetting i Spirit Lake, som naturlig nok førte til utallige konflikter.

Også Tom Larsen forteller om utvandring til Amerika. Peter Trulsen Drolshammer hadde ikke hatt noen god start i livet med flere dommer for tyveri. Etter at han giftet seg, ønsket han seg vel et nytt liv, og reiste til Amerika med kone og barn. Det gikk åpenbart ikke bedre her, og han valgte snart å forlate familien. I likhet med Berthe Haugen fikk også han en begavet etterkommer, dattersønnen Horace Russell Hansen, som i 1945 var aktor i retts-saken mot krigsforbrytere fra konsentrasjonsleiren Dachau nord for München. Vi vet ikke hvor det ble av Peter Trulsen, men han fikk neppe noen gang møte sin dattersønn.

Maleren Anders Castus Svarstad fra Røyse er de siste årene kommet stadig mer i søkelyset. Sten Høyendahl har tatt for seg hans slekt, og det viser seg ikke uventet at maleren var holeværing av tjukkeste blod - alle hans beste-, olde- og tippoldefedre holdt til på Røyse med ett enkelt unntak, og dét ekteparet bodde ikke lenger unna enn på Tyrstrand.

Høyendahl har også sett på det særegne kvinnenavnet Tabitha, et sentralt navn i Svarstads slekt på Røyse. Den første som brukte navnet var Tabitha Thomasdatter (født ca 1668), datter av den ikke helt vellykkede soren-skriver Thomas Thomassøn som etter all sannsynlighet var danskfødt. Med ett unntak var alle Tabitha'er på Røyse av samme slekt.

Nils Elsrud gir oss en særegen innfalls-vinkel til dødeligheten i eldre tider, da man raskt giftet seg igjen når ektefellen avgikk ved døden. Første par ut var Gudbrand Gudbrand-sen og Rønnaug Ellingsdatter på Haugerud i Adalen som giftet seg i 1727, og linjen ender

76 år senere med vielsen av John Engebretsen og Anne Olsdatter på Øvre volden. Mellom disse ekteparene ble det inngått fem ekteskap der enke eller enkemann giftet seg på nytt.

Ole Olsen Haugerud, også han fra Adalen, emigrerte i 1851 til Amerika, men bestemte seg noen år senere for å dra til Melbourne i Australia, der broren Erik var reist i forveien. Oles brev fra Melbourne har tidligere vært publisert av Ingeborg Elsrud, men han skrev også hjem da han på sjøreisen var innom Liverpool. Dette brevet er interessant lesestoff, og vi gjengir det med kommentarer av Nils Elsrud.

Jørgen Olsen Rytterager var født i 1809, og overtok i 1840-årene farsgården Rytteraker i Hole. I begynnelsen av 1870-årene oppga han gården, og tok seg arbeid som stasjonsmester på Modum. På samme tid nedtegnet han sine *Familie-Erindringer* med utgangspunkt i beste-foreldrene. Han var en god skribent og en våken observatør, og gir oss kjennskap til sympatiske og usympatiske persontrekk ved mange holeværingene født langt ned på 1700-tallet.

Kristian Hunskaar har tidligere skrevet om folk fra Soknedalen som på 1700-tallet bosatte seg i Andebu i Indre Vestfold. Sten Høyendahl kan nå påvise enda flere soknedølinger som reiste til Andebu, og mange av disse var nær beslektet. Vi ser at alder var ingen hindring for å starte et nytt liv i nye omgivelser. Gudbrand Levorsen på Kittelsby var over seksti år gammel da han rundt 1720 overlot gården til eld-stesønnen Levor, og flyttet med kona Ragnhild Olsdatter og syv barn til Andebu. Der overtok han halve gården Ådne, og på den andre halv-delen satt Per Olsen fra Nordre Støvern, som var Ragnhilds bror.

Sten Høyendahl har også denne gangen tatt for seg vielser i Christiania, nå for perioden 1831-35. Han har funnet 24 menn og 19 kvin-ner fra Ringerike som i disse årene giftet seg i hovedstaden, og de fleste av disse ble da også boende her. I hovedsak var det fattige og rot-løse mennesker som flyttet inn til byen, og det er vel uvisst om så mange av disse oppnådde et bedre liv.

Tom Larsen er nå kommet til 1878 i sine optegnelser om lovbrøyttere som måtte sone i Hønefoss distriktsfengsel. Dette året var det tre kvinner som var blitt besvangret av tre for-skjellige mannspersoner, noe som den gang kvalifiserte til fem dager på vann og brød.

Nytt kildemateriale på lagets nettsider

Vi er i full gang med å utvikle lagets nye nettsider, og har blant annet lagt ut Sten Høyendahls avskrifter av de to eldste kirkebøkene i Norderhov, ministerialbok 1 (1704-1716), 2. utgave, og 2A (1716-1725). Den eldste kirkeboken er ført i pennen av Jonas Ramus, Anna Colbjørnsdatters ektemann, og hans håndskrift har av mange vært betegnet som nærmest uleselig. Bøkene inneholder også alfabetiske registre over ektepar, døpte og begravede, som

er ytterst anvendelig for slektsforskere som er kommet ned til første halvdel av 1700-tallet. Også for ministerialbok 2B (1726-1739) er avskrivningen påbegynt.

Transkripsjoner (avskrifter) av de resterende tingbøkene for 1600-tallet er nå lagt ut, og vi akter å følge opp med bøkene fra begynnelsen av 1700-tallet. I tillegg kommer en del avfotografert kildemateriale, se årsberetningen for 2016 (side 70).

Ny utgivelse - aktsprotokoll 7 for Ringerike

Tingbøker for Ringerike og Hallingdal mangles i perioden mellom august 1705 og august 1709, men de aller fleste sakene på tinget ble parallelt innført i aktsprotokoller. Sten Høyendahl har besørget transkripsjonen av aktsprotokoll 7, som dekker rettssaker mellom 14. august 1706 og 31. juli 1709 - i tillegg er det inntatt to gårdsbesiktelser fra 1704.

Protokollen inneholder flere åstedssaker der gamle mennesker vitner om tidligere tider, og mange ukjente stedsnavn kommer for dagen. Vi får også her det endelige svar på et lokalt problem om slekten Tinding. Det er tidligere

antatt at klokkeren Jens Nilsen, som døde i 1707, var far til seks søsken som i begynnelsen av 1700-tallet bodde ved Hønefossen. Tre av disse brukte slektsnavnet Tinding, og en sak i aktsprotokollen fra 1708 gir den endelige bekræftelsen på at klokkeren var rett person.

Avskriften av aktsprotokollen vil etter hvert bli lagt ut på lagets nettsider, men er også trykt i et mindre opplag, og foreligger i et hefte i samme format som eldre utgaver av Hringariki. For papirutgaven er prisen kr 150 - og kr 100 for lagets medlemmer.

Holmboe-slekten på Kongsberg - med røtter i Hole?

En av våre lesere har henvendt seg til oss om bergmannen Nils Persen Holmboe på Kongsberg, som har stor etterslekt. Han ble konfirmeret 29. april 1753 på Kongsberg, og det framgår da at han var fra Hole. Så ble han viet 28. oktober 1758 i Kongsberg til Kirsti Andersdatter. Han skal også være oppført i Kongsbergs sølvverks manntall for 1765 som Niels P. Holmboe, hauer, 34½ år, født på Ringerike, gift med tre døtre, og med hus på Dyrmyr grunn.

Slekten Holmboe har vært mye debattert på Digitalarkivets Brukarforum (#14126) og DIS' Slektsforum. Det hevdes her at Torger Persen Holmboe utvilsomt var bror av Nils. Torger var gift 16. februar 1764 i Vinger med Marte Larsdatter, og ble begravet 4. juni 1783 på Kongsberg etter en gruveulykke, 59 år gammel.

Også en Johannes Persen Holmboe skal ha bodd på Kongsberg, men her gis det flere motstridende opplysninger.

Ut fra disse navnene er det interessant at det 13. november 1743 ble holdt skifte etter Per Torgersen og Kari Johannesdatter på Kastet under Mo i Steinsfjordingen, og at disse hadde barna Torger (14), Nils (11), Johannes (8), Mari (20) og Margrete (14). I skiftet er det ingen henvisning til Holmboe-navnet, og det er ellers uvisst hvor det ble av barna. Av bygdebok 2 for Hole framgår at Kari Johannesdatter hadde en bror på Kongsberg, Nils Johannessen, som riktignok var død før 1739.

Har noen av våre lesere forsket på slekten Holmboe i Kongsberg-området?

S. H.

«Vi stjal deres land»

Familie fra Strømsåttbygda bosatte seg på indianerreservat

Berthe Haugen fra Soknedalen utvandret til USA i 1902, og bosatte seg på indianerreservatet Spirit Lake i Nord-Dakota. Hva hun tenkte om at hun bodde på indianerland, vet vi ikke. Men vi vet hva dattera Helene mente. «Vi stjal deres land», sa hun.

av Torbjørn Greipsland

Barnebarn til Helene Haugen, professor Karen V. Hansen, har brukt et tiår på å forske og skrive bok om reservatet i Nord-Dakota, der indianere og nordmenn bodde side om side. Boka heter *Encounter on the Great Plains* (Møte på de store slettene). Den handler om det første store forskningsprosjektet om nordmennenes bosetting der fra 1880 og utover i det som fram til da hadde vært indianernes rike i Nord-Amerika. Hansen er professor ved Brandeis University i Boston, USA - og barnebarn til Helene.

Flere av de norske innvandrere i Midtvesten hadde en del med indianere å gjøre selv om de ikke bodde på reservat. Blant annet byttet de varer. Men noen grusomme historier vandret fra den ene bosetting til den andre, og skremte de norske innvandrerne.

Indianerne reagerte på dårlig behandling de fikk av myndighetene, og ikke minst at de ble presset ut av sine områder av de hvite. De norske innvandrerne skrev lite i brevene hjem om indianerne, selv om de også hadde positive opplevelser å berette. Det betyr at det heller ikke ble kjent at så mange norske utvandrere bodde side om side med indianerne på deres reservater, slik vi nå er blitt kjent med gjennom Karen V. Hansens omfattende forskning. Temaet er ikke behandlet i sentrale historiebøker om nordmenn i USA.

Berthe ble tidlig enke

Berthe Haugen var født i 1854 i Lunder sogn i Norderhov. Hennes far var gårdbruker og selveier Halvor Evensen på Lynghaugen gård, og hennes mor het Aase Nilsdatter.

Berthe giftet seg 15. oktober 1876 med enke-mann Elling Jensen fra Flå i Hallingdal, født 3. september 1835. De fikk fem barn. Elling døde i 1890 av tuberkulose, og som enke bodde Berthe på Øvre Haugen i Strømsåttbygda. Hun fikk 21. februar 1892 datteren Helene utenfor

Berthe Haugen sammen med barna, fotografert i Kristiania i 1902. Datteren Helene sees stående helt til høyre. Foto fra Hansen Family Private Collection.

ekteskap med ungkar og dagarbeider Iver Gulbrandsen Åsen.

Berthe står i folketellingen 1900 oppført som *Gaardbrukerske med Bidrag fra Fattigkassen*. Hun har barna Kjersti (født 1885), Elling (født 1888), og Helene Iversdatter (født 1892). Den gifte datteren Aase Ellingsdatter bor også der med den ettårige sønnen Elling Johansen Bæk - de forsørges av ektemannen, som bor i Kristiania.

Kanskje fikk Berthe i tillegg til støtten fra fattigkassa hjelp av Iver Gulbrandsen, faren til Helene, som er Karen V. Hansens bestemor. Hennes situasjon var svært vanskelig. Den eldste dattera måtte tidlig ut og jobbe, og etter at Berthe brakk beinet måtte hun sende også sin niårige gutt ut på arbeid.

Berthe tenkte mer og mer på å komme bort, og da til Amerika - bare hun kunne få skrappt sammen nok penger til billetter. Hun fikk nok også noen hint om det siste barnet hun hadde fått med en ungkar.

I 1900 utvandret hennes eldste datter Inger Randine Haugen til USA, og to år etter fulgte

Berthe sammen med to av barna. Det ene var tiårige Helene, bestemor til Karen Hansen, og et barnebarn.

En annen innvandrerfamilie på forfatterens morsside var Iver og Anne Halvorsen Kanten fra Hadeland, og de hadde emigrert alt i 1864. Helene Haugen giftet seg med barnebarnet deres, Gilbert Kanten. De flyttet med resten av familien til Saskatchewan i Canada.

Mye jord til skandinavene

Berthe Haugen ankom Amerika femten år etter at det i 1887 var vedtatt at land i indianerreservatene, som indianerne selv ikke hadde fått tildelt, kunne selges til hvite. Også enslige kvinner kunne kjøpe. Berthe slo til og inngikk avtale om en 640 dekar (160 acres) stor eiendom i indianerlandet, i dag i staten Nord-Dakota. Hun var ikke den eneste av de norske som fikk tildelt land her. Karen Hansen har studert eiendomsoversikter fra 1910, og fant at indianerne eide nærmere 400 000 dekar. Skandinavene hadde nesten 200 000 dekar, en meget stor andel, halvparten av det land som europeiske amerikanere eide. Andelen av nordmenn som eide en bondegård på indianernes land økte for hvert år. En oversikt i 1929 viser at indianere da eide bare nærmere 200 000 dekar, mens skandinavene hadde økt til 280 000 dekar.

I 1910 utgjorde skandinaviske kvinner 13 prosent av eierne, det vil si 43 kvinner, mens det i 1929 hadde økt til 24 prosent. Antagelig var da omtrent 80 kvinner eiere. At så mange kvinner eide en gård var uvanlig sammenlignet med norske forhold, men det er verdt å nevne at i den amerikanske loven av 1862 (*Homestead Act*) som gav nybyggere rett til 640 dekar jord, var single kvinner spesielt nevnt. En grunn til at kvinner eide gård, var at mange kvinner som Berthe var blitt enke, enten det hadde skjedd i hjemlandet eller i USA. Dødeligheten i USA var stor blant de første innvandrerne, kvinner som menn. En annen grunn var at mange ugifte kvinner utvandret.

Stammene ble tilsidesatt

Lederne for indianerstammene innen hovedstammen Sioux hadde i 1887 gått med på kongressens vedtak, *Dawes Act*, om at hvite skulle få kjøpe land på reservater som ikke var tildelt indianerne, det vil si ikke eiet av indianerne eller reservert for spesielle formål i stammen. Loven hadde betydelige følger for indianerne, blant annet den at jorda ikke lenger tilhørte stammene, slik det var tidligere, men nå den

Helene og Gilbert Kanten sammen med barna Ervin, Elsie og Esther. Foto fra Hansen Family Private Collection.

enkelte. Karen Hansen skriver at denne loven markerte en grunnholdning i skifte av amerikansk politikk fra erobring til assimilering av indianerne.

At andelen hvite som kjøpte var så stor, hadde flere grunner. Skandinavene kom best ut fordi de var vant til å dyrke jord, og det var derfor de emigrerte, de ville bli bønder. Agenter fra Dakota-territoriet dro helt til Norge og Sverige for å få folk til å utvandre og kjøpe en bondegård. Mange slo til og utvandret. Og agentene som skulle fordele eiendommen holdt gjerne med de hvite og prioriterte dem, noen ganger etter å ha fått bestikkelse ifølge Karen V. Hansens bok.

Indianerne dyrket ofte bare 30-40 dekar av en eiendom på 400 dekar, mens nordmennene dyrket alt så fort de kunne. Behovet for matvarer var økende, og dermed kunne de overgi gården i bedre stand til barna så de kunne fortsette som jordbrukere.

Berthe lyktes

Berthe Haugen fikk skjøte på gården i 1912, og da hadde hun bodd på eiendommen i sju år og vist at hun hadde dyrket jorda og forbedret eiendommen. Hele 600 trær hadde hun plantet.

Feiret hun dagen hun fikk skjøtet i hendene, en dag midt i september? Vi vet ikke, men det

kan ha vært varmt nok til å ta en kopp kaffe og et kakestykke på trappa i ettermiddagssola og se utover storgården hun eide. Her kalte alle det for en *farm*, og gledet seg over at denne var blitt hennes. Hun var ikke fattig kone i Norge nå, avhengig av andre, hun var storbonde. Det var godt hun reiste, hun angrer ikke. Hun hadde grepet muligheten og lyktes, og hun er uten tvil takknemlig.

Indianerkulturen skulle bort

Når indianere og norske og andre hvite skulle bo side om side, var det for å oppfylle et annet mål for de forente stater: indianerne skulle assimileres, kulturen deres skulle forsvinne, og de skulle gå opp i «den store smeltepotten», for å bruke et uttrykk fra den norsk-amerikanske forfatteren Waldemar Ager. Dette liknet norsk politikk overfor samene og taterne noen tiår senere.

Carl Goranson, andre generasjon svenske, nevner at indianerne kom og slo leir slik de var vant med fra tidligere tider. Men myndighetene brøt opp leiren etter tre dager, da indianerne ikke skulle få lov til å holde vedlike de gamle tradisjonene. Ønsket om assimilering betydde at indianerne ikke skulle snakke sitt eget språk på skolen - gjorde de det, fikk de munnen vasket med såpe. Men heller ikke de norske elevene skulle få bruke norsk språk på skolen, men bare engelsk. Noen norske foreldre ivret for at barna deres skulle lære engelsk godt siden de nå bodde i USA. Andre tviholdt på norsk språk og kultur, noe svært mange lærte i menighetenes søndagsskole og på sommer-skoler.

Noen få svenske elever gikk i en klasse med svært mange norske, og svenskene forsto ikke de norske. Det førte til at de isteden begynte å snakke engelsk sammen på skolen!

Skulle skilles

Endel elever i Spirit Lake Reservation fikk gå på dagskoler på reservatet, andre på internatskoler der. Noen ble sendt bort på internatskoler så langt unna som i Virginia og Kansas, der det var opprettet internatskoler for frigitte, svarte amerikanere, barn av tidligere slaver. At de mot sterke protester fra foreldrene ble sendt så langt bort, var et ledd i å skille dem fra foreldrenes kultur og oppdragelse. De skulle assimileres, bli ett med den felles amerikanske kulturen.

At hvite, unge og eldre, diskriminerte indianerelevne og mobbet dem, er sikkert. Indi-

anerelevne ble sett ned på fordi de hadde mindre kunnskap enn mange av de hvite elevene. De hadde dårligere uttale av engelsk enn de hvite, noe som trolig hang sammen med at når de var hjemme på ferie, var det bare sitt eget morsmål de snakket, ikke engelsk. Så hadde de nesten glemt det når skolen begynte igjen. Og de fikk ganske sikkert høre hva de voksne sa om indianerne.

Karen Hansen forteller følgende: En helse-søster mente indianerne ikke hadde det rent nok i huset - ikke så enkelt når huset var ganske enkelt og dårlig.

Omkring 1913 fikk en indianerfamilie et kjøleskap, men de tok det ikke i bruk, det sto ute på tunet. Slikt fremkalte nok overbærende smil.

Hvite kunne peke på store områder og si at før var her ingen navn på disse slettene og bakkene, men det var ikke riktig. Indianerne hadde navn på enhver slette og bakke, men det gjaldt ikke, det måtte europeiske navn til. Indianernes navngivning var lik null.

Mobbing

Også de norske fikk merke mobbing, blant annet fordi de ikke hadde lært engelsk uttale godt nok. Siden Helene bodde på reservat, fikk hun høre at hun var *squaw*, et nedsettende ord for indianerkvinne. Indianerne og de hvite representerte ulike kulturer, og Karen Hansen nevner flere eksempler.

Et lettfattelig eksempel er det at indianerne kunne komme rett inn til nordmennene uten å banke på døra. Hvorfor? Fordi de ikke var vant til å banke på, det nyttet ikke å banke på teltduken - så nordmennene skvatt når en indianer eller flere kom inn uten noe varsel.

I den gamle indianerkulturen var det stammene som rådde over jorda. Etter den omfattende landutdelingen og salg av land i siste halvdel av 1800-tallet, ble den enkelte indianer eier. Det var i pakt med norsk praksis. For nordmennene var det en selvfølge at jorda de eide, skulle dyrkes, men det var ingen selvfølge for indianerne. Derfor kunne de hvite si at der og der bor det ingen, for jorda var ikke dyrket. Men det var ikke riktig, den tilhørte indianere som ikke brydde seg om å dyrke opp hvert dekar - de gikk heller på jakt slik de var vant til.

Pengegriskhet

Indianerne opplevde de hvite som svært pengegriske, bare opptatt av penger og av å få land.

Berthe Haugens enkle hus på prærien med utsikt til Sheyenne River står fortsatt, her fotografert av Karen V. Hansen. Berthe plantet treet vi ser - og 599 andre trær.

De hvites syn på penger og rikdom fikk indianerne til å reagere. Livsførselen til nordmennene var de dypt uenig i - det skapte et kulturelt skille. En indianer, Johnson Williams, mente de hvite gjerne kunne stjele øyeeplene til sin mor eller far og selge dem for å få en fortjeneste på det!

William L. Gip, dommer i en indianerdomstol, sa følgende: «Vår indianske måte å leve på er den motsatte av de hvites. Den hvite mann skal samle så mye han kan, og jo mer han kan samle, jo høyere status har han. Den indianske måten er motsatt. Desto mer han kan gi, desto høyere status får han!»

Indianerne avskydde de hvite så vel som amerikanske myndigheter, og det hadde sammenheng med at de hvite tok jorda deres og at myndighetene holdt ikke avtaler. Om de hvite sa høvding Waanatan: "De svermer over hele landet. Ta alle hvite og deres soldater bort, og alt vil bli vel".

Høvding Little Fish fulgte opp: "Jeg ønsker ikke hvit nabo. Driker han seg full, kan han slå meg ned".

At det var en frykt for indianerne blant de norske, er sikkert. Det finnes fortellinger om at indianerne stjal barn og unge. En grunn til det kunne være at de hadde en kriger var blitt drept, og nå ville de ha en ny som skulle vokse opp hos dem. Andre ganger visste man ikke helt hvorfor. En indianerfamilie i Spirit Lake hadde adoptert en lyshåret, hvit irsk gutt. Det gav en viss frykt for at barna skulle bli kidnappet.

Barbara Levorsen forteller om sin nabo Ole Rodne og hans kone. En gang slo indianerne leir på et område like ved det enkle huset deres, men da våget de ikke å være der om natten. De listet seg ut og overnattet blant noen nyplantede trær.

Mamie Larson, født 1884, forteller om den såkalte Ghost Dance (åndedans) som noen stammer begynte med på 1890-tallet, og den var de norske barna reddet for. Maskene som de hadde på når de danset sine krigsdanser, var skremmende. Nordmennene var ikke vant med slikt, og da reagerer man sterkt. Dessuten ble det sagt at det fantes en brønn like ved, ikke særlig dyp, der barn ble holdt fanget.

Frykt for de hvite

Hva med det motsatte, fryktet indianerne de hvite? Selvsagt - de tok deres land. Kom det først én familie, kom det snart flere. Ifølge kulturen til både norske og indianere skal man være gjestmild og gi gaver, men flere norske påpekte at nordmennene behandlet besøkende ulikt, avhengig av om de var norske eller indianere. Indianerne kom gjerne og ba om mat. Nordmennene så ned på det og opplevde det som tigging, men ga dem mat.

Bjorne Knudson, *fullblods norsk* med foreldre født i Norge, fortalte til Karen da han var 88 år gammel, at hans familie leide jord av en indianerfamilie som var svært fattig. Hver dag kom hele familien for å spise lunsj hos familien Knudson. De mente de hadde rett til det

siden de alle bodde i indianerland, og den norske familien godtok det - man skal jo hjelpe.

Einar Severson (født 1892) fortalte om en indianerfamilie som kom kjørende med sin vogn opp til huset der de bodde. De hadde et barn som døde mens de var der. Indianerne spurte om de kunne få gravlegge barnet på eiendommen. Men min far sa nei, forteller Severson. De måtte da gravlegge barnet i veikanten. Seinere kom en ny vei, der barnet var begravet. Ifølge Karen Hansen hadde Einar det vondt når han senere tenkte på dette. Først hadde familien mistet sitt barn, og så fikk de ikke gravsted for det på nordmennes eiendom, men i veigrøfta, som det skulle ha vært en kriminell.

Parallele samfunn

Alt i alt kan man si at det ikke var noen nær og omfattende kontakt mellom de norske og indianerne. De levde i parallelle samfunn, og gikk hver til sine kirker. Stort sett kom indianerne og skandinavene vel ut av det med hverandre. Giftet de seg med hverandre? I liten grad, men noen hvite menn giftet seg med indianerkvinner, mens nesten ingen hvite kvinner giftet med indianske menn.

Indianerstammen dakotas har gitt navn til de to statene Sør- og Nord-Dakota. Indianerne utgjorde i 1910 bare én prosent av innbyggerne, mens nordmennene kom som en flodbølge og utgjorde 29 prosent, svenskene åtte og danskene vel tre prosent.

Berthe Haugens datter Helene, bestemor til Karen V. Hansen, følte skyld for at de bosatte seg på indianernes område. Hun og ektemannen Gilbert Kanten flyttet til Saskatchewan i Canada. I hjemmet til ei datter i Red Deer, Alberta, Canada, møttes Helene og Karen, bestemor og barnebarn til mimring og en god prat, men mest av alt til intervju.

Helene hadde kommet til USA som elleveåring. Høy av vekst, med fletter knyttet sammen på toppen av hodet. Hun hadde tre ganger vært med å rydde land, og hadde oppdradd åtte barn. Og en gang mannen var bortreist en tid, hadde hun fått bygd en låve. Hun levde til hun ble 91 år gammel. Nå skulle hun si sin mening. Hun var nok litt nervøs, men hadde tillit til barnebarnet Karen og at hun ville forstå det hun ville si.

Helene sang ut

Karen tok intervjuet opp på lydband. Helene sa følgende om at Berthe og barna hadde bosatt

seg på indianernes reservat: «Og det var der de jaget indianerne bort, du vet, og tok landet fra dem». Da Karen hadde skrudd av båndopptageren, sa Helene det enda sterkere: «Vi stjal landet fra indianerne!»

Helene følte seg skyldig, derfor så hun på bosettingen som tyveri av land.

Karen Hansen forklarer: Sett i en større sammenheng var det tyveri. Regjeringen i USA brukte sin makt til å vedta lover til sin egen fordel, og overså traktater og avtaler som var gjort med dakotaindianerne og andre stammer. Tildeling av land var ikke noe indianerne i alminnelighet søkte. Det var en politikk som regjeringen meislet ut for å forandre kulturen til de innfødte amerikanerne.

Men familien kjøpte jo gården på lovlig vis, var det ikke greit? Nei, er svaret Karen V. Hansen gir.

Kan vi si at det nå er historie, og at det er hva vi gjør i fremtiden som teller? Ja, vi kan lære av historien, sier Karen V. Hansen. Norske innvandrere kunne bli naturaliserte borgere fordi de var hvite, mens indianerne ikke kunne bli naturaliserte borgere. De var klart utelukket fra det i henhold til grunnloven. Da loven om bosetting (*Homestead Act*) ble vedtatt i 1862, var det klarlagt at hvis innvandrerne erklærte at deres hensikt var å bli borger, kunne de bli bosettere med eiendom. De kunne ta i bruk land og opparbeide en plass for seg selv i den nye nasjonen. På samme tid ble de opprinnelige beboerne skjøvet til side, ikke tatt hensyn til eller respektert, og deres krav om jord ble oversett eller omgjort.

Innvandrerne var uten tvil de som vant og kom best ut av det ved at de opprinnelige innbyggerne ble fordrevet. Regjeringen i USA har hovedansvaret for det, og indianerne vet det. Karen V. Hansen mener vi kan lære mer av dette: Vi kan lære at å prøve å ødelegge kulturen og levemåten til et folk har følger som går inn i fremtiden. Indianerreservatene i dag har en skare av sosiale problemer som stammer fra denne skitne historien, og vi kan også se at når innvandrere kommer til et nytt land, så lykkes de lettere hvis de klarer å etablere et hjem og få et levebrød.

Under vann

Hvordan er situasjonen i Spirit Lake i dag? Den er betydelig annerledes enn da Berthe og familien bosatte seg der. Hun bodde på gården til 1935, og da var hun 81 år gammel. Da solgte hun den og bosatte seg hos dattera Aagot i

Karen V. Hansen.

Fargo, Nord-Dakota. Hun solgte gården til fremmede, og den er derfor ikke lenger i Haugen-familiens eie. Men minnene er der. Da Karen flere ganger for noen år siden besøkte stedet, stod fremdeles det enkle nybyggerhuset der ved siden av ett av de 600 trærne som Berthe plantet.

Men det som aller mest preger stedet, er at vannmengden i sjøen Devils Lake har steget kolossalt. Bjørne Knudsons eiendom er delvis under vann - noen mener Naturen og Skaperen har tatt revansj for at de hvite tok fra indianerne jorda. Devils Lake var lenge navnet på sjøen, og reservatet het Devils Lake Indian Reservation. Men navnet Devils Lake berodde på en misforståelse. Indianerne ga reservatet nytt navn, nemlig Spirit Lake Sioux Reservation. Og selv om vannstigningen har ødelagt mye jord, bor det fremdeles mange norsk-amerikanerne der.

Bor det norsk-amerikanere på andre reserverater? Karen V. Hansen sier dette: Å ja. På et bygdslagstevne i USA som jeg nylig var på, kom tre forskjellige personer og sa de bodde på indianerreservat, noen i Sør-Dakota, andre i

Minnesota. Men temaet har ikke vært forsket på eller skrevet om. Forskere har hatt fokus på land som indianerne har mistet, men ikke på hvem som tok landet, sier Karen V. Hansen.

Brydde seg lite om indianerne

Anne Sladky er president i Hadelandslaget i USA. Hun har mye slekt på Hadeland, og er i slekt med Karen V. Hansen. Anne Kanten er Anne Sladkys oldemor og Karen Hansens tipp-oldemor.

- Anne Sladky, du hadde familie som bodde på indianerreservat, har du hørt negative ting om det?

- Nei, aldri, og det har nok sammenheng med at fram til 1970-årene brydde man seg lite om indianernes rettigheter, og snakket vel stort sett bare negativt om dem.

Det har endret seg nå, sier Anne, og nevner at et barnebarn til Anne Kanten sa at hun var snill mot indianerne når de i Minnesota kom for å kjøpe melk. Men hun var redd for dem, men også for andre som ikke var norske.

Männlige norske utvandrere har generelt fått mer oppmerksomhet enn kvinnene som utvandret. Med historien som Karen V. Hansen formidler om sin oldemor og bestemor så vel som andre norske og også indianerne på reservatet, har vi fått en fortelling som gir et interessant bilde av vår utvandrerhistorie.

Pionerutvandrerens Berthe, enken som opparbeidet en gård på 640 dekar, dyrket og plantet og bodde der til hun passerte 80 år. Da var det godt å få et hjem hos ei datter i Fargo i samme staten Nord-Dakota, etter mye slit. Jeg tror hun var takknemlig. Dattera Helene, en reflekterende kvinne både i ung og voksen alder, sang ut om hva som hadde skjedd, og følte skyld overfor indianerne.

Karen, oldebarn til Berthe og barnebarn til Helene og Gilbert Kanten, har gjennom ti års grundig forskerarbeid fått fram utrolig mange sider ved livet på reservatet, som huset både norske og indianere. Og hun tar et kraftig oppgjør med USAs politikk overfor indianerne.

Hadde Berthe visst at et oldebarn skulle påta seg et slikt forskerarbeid og skrivearbeid, ja, da hadde hun uten tvil blitt veldig stolt. Dermed er en familiehistorie, en utvidet familiehistorie, skrevet til opplysning for alle som er interessert i norsk utvandrerhistorie - og det er de aller fleste her i landet.

En loslitt kar fra Ringerike og hans amerikanske barnebarn

Peter Trulsen Drolshammer havnet som ung på feil side av loven. Etter fem dommer for tyveri giftet han seg i Trondhjem, og fikk fire barn. I 1894 dro de til Amerika, der han før 1900 skal ha forlatt familien. Dattersønnen Horace R. Hansen vokste opp i Minnesota, og ble en merittert advokat. Etter annen verdenskrig var han aktor mot krigsforbrytere fra konsentrasjonsleiren Dachau. Eplet må her ha falt langt fra stammen.

av Tom Larsen

Peter Trulsen ble født 14. april 1850 på en husmannsplass under Semmen i Ådalen, trolig på Heggelia langt inne på skauen. Foreldrene var Truls Paulsen og hustru Henrikke Olsdatter, og han var nummer to av fem brødre. Han ble hjemmedøpt av Barbro Olsdatter Jørgensplassen, og senere døpt 7. juli i Norderhov kirke. Samtlige faddere bodde på plasser under Semmen.

Faren Truls Paulsen ble året etter i Ringerike stiftsoverrett dømt til halvannet års fengsel for simpelt tyveri, og sonet på Botsfengslet i Kristiania fram til januar 1853. Han døde allerede 20. november 1859, bare 34 år gammel, og var da husmann under Drolshammer i Ytre Soknedalen.

Dom på dom

Peter Trulsen ble konfirmert 23. april 1865 i Lunder kirke av prost Thurmann. Han oppgis født på Semmeneie, men Støvern står i parentes, og det betyr nok at han oppholdt seg på Støvern i Soknedalen, trolig sammen med sin mor. I folketellingen 1865 ser vi at han er tjenestedreng på Seter i Norderhov.

Han ble fengslet i 1870 for tyveri, og satt på Botsfengslet i Kristiania i seks måneder.¹ Annen gang, i 1871, fikk han 25 dagers vann og brød for tyveri.

Det ser likevel ikke ut til at han lærte noe av dette. Allerede 15. mars 1872 sto han igjen for retten, denne gang for Kristiania byrett, og ble

Peter Trulsen Drolshammer (ca 1874).
Fangefoto: Statsarkivet i Oslo.

dømt for tredje gangs tyveri etter kriminallovens § 21-1 og 6. Han fikk nå en dom på 3½ år, og ble fire dager senere igjen innsatt på Botsfengslet.² Straffen ble redusert til to år og fire måneder, og han ble løslatt 19. juli 1874. Fangeprotokollen forteller at moren var enke, og fortsatt bodde i Soknedalen. Han hadde fire søsken i live: Ole, Christian, Hans og Martin.

Det tok ikke lang tid før han sto tiltalt for fjerde gangs tyveri. Ifølge fangeprotokollen ble han dømt 5. juli 1875 i Eiker, Modum og Sigdal tingrett, og 3. juli 1875 i høyesterett - og da må nok en av datoene være feilskrift. Straffen ble nå fire års fengsel, samt seks måneders tillegg.³ Han ble imidlertid løslatt lenge før tiden - 25. juli 1878. I folketellingen 1875 var han registrert som Peter Trulsen, skomaker, fange på Botsfengslet.

¹ Statsarkivet i Oslo (SAO), Fengselsvesenet, Botsfengslet, fangeprotokoll 6 og 7, fangendr 908d.

² *ibid.*, fangeprotokoll 6, fangendr 211e.

³ *ibid.*, fangeprotokoll 7, fangendr 744e.

«Han var kjent av politen»

I et kirkeboknotat ved dåpen i 1850 bemerkes at han sommeren 1879 flyttet til Karlstad. Her ble han i 1879 dømt for tyveri for femte gang. Vi finner ham på lista over *Norske frigitte straffanger i Sverige 1876-1910*:

1879/246. Hans Peter Nikolai Prulshammer, sko-arbetare, född 1850-04-14, Ringerike sn. Norge, stöld 1 resan, Karlstad.

Svenske myndigheter var lite bevandret i norske gårdsnavn, og vi ser at Drolshammer er blitt til Prulshammer. Vi konstaterer av fødselsdatoen at det dreier seg om Peter Trulsen. Det ser ut til at han brukte falsk navn i Sverige.

Vi gjør også et interessant funn i de svenske *Polisunderrättelser 1878-1940*, og det dreier seg utvilsomt om samme person:

N:o 50 Polisunderrättelser.

Lördagen den 26 April 1879.

13:o. En person, som uppgifvit sig heta Hans Peter Nikolai Drulsum fr. Skråfseruds s:n i Norge, f. 14/2 50, har för d. 20/4 begången stöld af diverse klädespersedlar å Öna, Silbodals s:n, d. 21/4 blifvit häktad och till länsfängelset i Karlstad införpassad, enl. medd. fr. Kr.-länsin. Lundin i Vermlands 4:e A.

Peter Trulsen kom setter hvert til Trondhjem, og ble gift der 18. april 1886 med Berit Marie Danielsdatter Stormoval. Hun var født 11. januar 1852 i Skogn, og var datter av Daniel Nilsen. De fikk fire barn, som alle var født i Trondhjem.

I kirkeboka for Ila sogn i Trondhjem finner vi skomaker Peter Paulsen *Drilshammer*, født 14/4 1850 i Norderhov. Det oppgis at han er konfirmert 1865 i Norderhov og har hatt sin siste altergang 1885 i Trondhjem tukthus. Farens navn er Truls Paulsen, og vi ser at han nå bruker farens patronymikon, så det er ingen tvil om at det er riktig person.

Siden altergangen i 1885 fant sted i Trondhjem tukthus, har Peter utvilsomt sittet fengslet også der.

En ny start i Amerika

Buntmaker Peter Paulsen utvandrer 16. juni 1894 med sin familie fra Trondhjem til Kenyon, Minnesota. Reisen går med med skipet *Norge* fra selskapet Thingvalla via Kristiania og København, med ankomst i New York 6. august 1894. Billetten er betalt i Amerika.

Vi skal se på noen amerikanske folketellinger fra Minnesota (MN):

1895, Kenyon village, Goodhue:

Peder Hammer, 43 år
Marie Hammer, 42 år
Dagny Hammer, 7 år
Carl Hammer, 3 år
Torvald Hammer, 1 år

1900, Kenyon village, Goodhue:

Marie Hamre
Dagna Hamre
Carl Hamre
Torvald Hamre
John D. Moe (er nok bror til Marie, D = Danielsen?)

Peter står ikke sammen med Marie i 1900-tellingen, men hun er oppført som gift. Deres oldebarn Gail Norma Tromburg forteller at historien i familien er at Peter reiste fra kone og barn til California, men mer om dette vites ikke.

1905, Kenyon village, Goodhue:

Dagny P. Hammery, 16 år, født i Norge

1910, Kenyon village:

Mary Hammery, 59 år
Carl Hammery, 19 år
Thorville Hammery, 16 år
John Moe, 69 år

Vi skal så til folketellingen 1930 i West St. Paul, Dakota, Minnesota - de bruker nå familie-navnet Hammer:⁴

Carl Hammer, 38 år, født i Norge

gift med Mabel Hammer, 34 år, f. ca 1896 i Iowa
Thorvald Hammer, 36 år, bror av Carl, f. i Norge

Etterslekten

Peter og Berit Marie hadde som før nevnt fire barn, men en datter døde straks etter fødselen:

1. **Henrikke Trulsen** f. og d. 4. mars 1887 i Trondhjem, begravet 11. mars 1887, Ila, Trondhjem.
2. **Dagny Elisabeth Hammer** f. 6. april 1888, d. 8. april 1964, gift med Richard Hansen.
Barn:
 - 2.1. **Horace Russell Hansen** f. 20. febr. 1910, d. 4. okt. 1995, gift 1951 med Ruth Laugen f. 1925 i Houston (MN), d. juli 1998.

⁴ <https://familysearch.org/pal:/MM9.1.1/X3ZS-GMX>

Horace Russell Hansen.

Horace drev advokatpraksis i Minnesota, og var en nær venn av høyesterettsjustitiarius Warren Burger. Han hadde også en viktig rolle i rettsoppgjøret mot tyske nazister etter annen verdenskrig, og skrev senere boken *Witness to Barbarism*.

Horace og Ruth bygget hus i Mahtomedi (MN), der de bodde i åtte år. I 1959 flyttet de til North Oaks (MN), der de tilbragte resten av livet. Han døde 4. oktober 1995 mens han arbeidet med en fiction-bok.

Horace var bevisst sin norske kulturarv, og var med på å grunnlegge *Norske Torske Klubben*.

Barn:

2.1.1 **John Christian Hansen** f. 3. febr. 1952 i Ramsey County (MN). Bopel: St. Paul (MN)

2.1.2 **Jean Martha Hansen** f. 18. nov. 1953 i Ramsey County (MN). Gift med Stephen Kent Doth f. 1953. Bopel: Grey Eagle (MN)

Barn:

Charles Doth f. 1987

Amelia Doth f. 1988 el. 1989

2.1.3 **Gail Norma Hansen** f. 5. mars 1962 i Hennepin, MN. Gift med Jay Carl Tromburg f. 11. nov. 1960, d. 24. sept. 2011.

Bopel: Center City (MN)

Barn:

Troy M. Tromburg f. 1982.

Bopel: Center City (MN)

WITNESS TO BARBARISM

Horace R. Hansen

Jean Martha Doth, født Hansen.

Gail Norma, f. Hansen,
og ektemannen Jay Carl Tromburg.

2.2 **Beatrice Marie Hansen** f. 16. nov. 1911,
d. 22. febr. 1993. Gift med Burton Berkhoel.

2.3. **Irma Eleanor Hansen** f. 22. sept. 1913,
d. sept. 1984. Ugift.

2.4. **Richard Eugen Hansen** f. 7. febr. 1922,
d. okt. 1970.

3. **Carl Hammer** f. 1891. Gift 7. juli 1917 i Dodge
City (MN) med Mabel Annette (Anatte) Smith
f. 9. jan. 1896, d. 4. des. 1977 i Hennepin (MN).

4. **Thorvald Hammer** f. 1893, d. mai 1968 i
Dakota (MN). Ugift i 1930.

Vedlegg

Horace HANSEN dør, 85 år gammel

Horace R. Hansen avsto et tilbud om å bli dommer i Minnesotas høyeste domstol. En venn forteller mye om den 85 år gamle pensjonerte Twin Cities-advokaten som også var aktor mot tyske nazister, og som døde onsdag i sitt hjem i North Oaks.

"Det overrasker meg ikke at Horace frasa seg muligheten til å være dommer i (Minnesota) Supreme Court", sa hans tidligere juridiske partner, Gene Bradt. "Han ønsket å være i en liten advokatpraksis, slik at han fortsatt kunne ha et familieliv og ikke la arbeidet fortere ham".

Bradt forteller at Hansen ønsket å være sin egen sjef. På slutten av 1950-tallet, da guvernør Orville Freeman tilbød ham utnevning til høyesterett, takket han nei.

Bradt sa at mange advokater ville ha hoppet på denne muligheten til å komme på banen, bare for å tilfredsstille sitt ego. "Men Horace hadde sitt ego på slep", sa Bradt. "Han hadde fått mange utmerkelse. Men du hørte aldri noe om dem fra ham selv, alltid fra noen andre".

Hansen var utdannet ved Central High School og Mitchell College of Law, og vokste

opp i St. Paul. Han har skrevet en bok om sine erfaringer som aktor mot nazi-krigsforbrytere fra konsentrasjonsleiren i Dachau. Under annen verdenskrig tjenestegjorde han som infanterioffiser, men hæren overførte ham til juridisk avdeling ettersom han hadde vært aktor ved advokatkontoret i Ramsey County.

"Horace hadde en agent for boka si", sa Bradt, "og selv returnerte han til Tyskland for å intervju en av Hitlers sekretærer. Han hadde fått mye innsideinformasjon som sekretæren aldri hadde delt med noen før".

Begravelser - glem det bare. "Horace hatet begravelser", sa hans kone, Ruth Laugen Hansen. "Han mente at begravelser var barbariske, og at de som sørget brukte altfor mye på kister og slike ting. Når noen av vennene hans døde, holdt han seg borte fra begravelsen. Han sendte meg isteden for å representere ham".

Hansen ble kremert, og hans aske skal settes i jorden mandag på Fort Snelling. Blant hans etterkommere er en sønn, John i St. Paul, og døtrene Jean Doth i Circle Pines og Gail Tromburg i Chisago City.

Minneord i St. Paul Pioneer Press, Minnesota,
8. oktober 1995

Maleren Anders Castus Svarstad og hans slekt

Maleren Anders Castus Svarstad fra Røyse nøy i første halvdel av 1900-tallet stor anerkjennelse, men mange reagerte negativt på hans konservative kunstsinn. Senere er han nok mest husket for at han hadde vært gift med nobelprisvinneren Sigrid Undset, men interessen for ham som kunstner har likevel tatt seg merkbart opp de siste årene.

av Sten Høyendahl

Med ett unntak bodde alle Svarstads olde- og tippoldeforeldre på Røyse. Med slik bakgrunn er det et paradoks at han som maler var mest kjent for sine bymotiver. Han malte også en del portretter og landskapsbilder, men har bare i liten grad utført arbeider fra Ringerike.

Han var født 22. mai 1869 på Lille Svarstad, men familien slet økonomisk, og måtte i

1882 gå fra gården. Han sto som nummer to på kirkegolvet da han 28. september 1884 ble konfirmert i Hole, og hans kristendomskunnskap ble vurdert som meget god.

Året etter begynte han i lære som dekorasjonsmaler hos en fjern slektning, malermester Nils Hundstad i Lillestrøm. Han utdannet seg samtidig ved Den Kongelige Tegneskole i Kristiania, og reiste noen år rundt i Europa og USA. I 1902 debuterte han på Statens høstutstilling i Kristiania. Ved høstutstillingen i 1908 fikk han antatt seks malerier, og fikk dermed sitt gjennombrudd som kunstner.

Svarstad hadde 17. desember 1904 giftet seg borgerlig i Kristiania med Ragna Moe, datter av Engebret og Kristine Moe i Trysil. De fikk tre barn, datteren Ebba ett år før vielsen. Vielsesåret har ofte vært feil oppgitt. Noen år etter traff Svarstad en den gang ukjent forfatterinne, og ekteskapet med Ragna ble oppløst.

Den konservative forfatteren og litteraturkritikeren Charles Kent (1880-1938), kjent for sitt forsvar av åndelige verdier, skrev i 1929 en lengre artikkel om Anders Svarstad i det nordiske kulturtidsskriftet *Ord och Bild*. Her er det særlig beskrivelsen av malerens bakgrunn og ungdom som interesserer. Det framgår at Svarstad var tidlig påvirket av sosialistisk tankegang, en holdning han bragte med seg hjemmefra. Faren, Gulbrand Hansen, hadde rundt 1850 støttet thranitterbevegelsen, og var i det hele tatt en mann med et vidsyn utover det vanlige blant bøndene.

Selv om den unge Svarstad opplevde at familien måtte gå fra gården, vokste han likevel opp med en bevissthet om at han tilhørte en ætt som i lange tider hadde vært odelsbønder, og hadde dermed opparbeidet seg en sterk selvfølelse. Allerede før konfirmasjonen leste han gamle og velbrukte numre av de radikale Kristiania-avisene som faren abonnerte på, og ble begeistret for Christian Krohg, maleren som også var en glitrende skribent. Han begynte å drømme om en framtid som kunstmaler, men slikt var vanskelig for en fattiggutt. I malerlære kunne han derimot komme, og bli dekorasjonsmaler.

Med svennebreve fulgte et liv som farende svenn med vandringer fra by til by i Danmark og Nord-Tyskland. Kunstnerdrømmen døde likevel ikke i ham. Snart begynte han på malerskole i Kristiania, i klassen for levende modell, men fikk negative tilbakemeldinger. Han forsøkte seg igjen

på andre malerskoler, og fikk i 1902 sine bilder antatt på Statens høstutstilling. Bylandskapet opptok ham fra første stund, og han hadde en sterk forkjærlighet for fargene. I 1906 fikk han toårig stipendium fra Houens legat, med en den gang svimlende sum av 2000 kroner årlig.

Han nærmet seg nå de førte, men sin ungdoms holdninger hadde han fortsatt. Så sent som i 1908 ble han omtalt av den kjente arbeiderpartimannen Oscar Nissen som partifelle: *han er en dannet Mand som selv hiker efter større Utsyn, og han taler ofte om, at det som Partiet trænger, er Kundskaper og atter Kundskaper.*

Så skjedde det noe ved utbruddet av første verdenskrig. Svarstad brøt med sine tidligere politiske synspunkter, og utarbeidet også en ny malerstil - han ville i en ganske annen grad ha lyset med i bildene for å gi dem dybde, som Kent skriver.

Svarstad hadde i 1920 malt et portrett av Charles Kent, og dennes artikkel i *Ord och Bild* tyder på at de to kjente hverandre godt. Det var utvilsomt Svarstad selv som hadde gitt opplysninger om sin bakgrunn og de politiske holdningene i foreldrehjemmet. Kent klarte da heller ikke å legge skjul på sin beundring: *I den norske Kunst-Historie i de siste fem og tyve Aar har Svarstads selvstændige Personlighed og særmærkede Kunst erobret sig en Plads blant de allerførste. Og kjender jeg ham rett, saa vil han nok ikke gi sig med det han har utrettet til denne Dag heller.*

Anders Svarstad møtte Sigrud Undset i 1909 i Roma, og de giftet seg i 1912 i Antwerpen etter at han hadde ordnet med separasjon fra Ragna. Året før hadde Sigrud Undset utgitt romanen *Jenny* om to kunstneres kjærlighetsforhold i Roma.

I 1910 hadde Svarstad adresse i Pilestredet 21, mens Ragna bodde med barna i Vogts gate 52, begge i Kristiania. Etter at de nygifte i 1913 kom hjem, leide de et hus på Ski, og flyttet et par år senere til en leilighet på Sinsen.

Så begynte også dette ekteskapet å rakne - hun ønsket å bo på Lillehammer, samtidig som han i 1919 hadde ordnet med bedre husvære på Kampen. Hit flyttet han da også, sammen med to av barna fra sitt første ekteskap.

Sigrud Undset fikk senere ekteskapet annullert, da hun hadde gått over til den katolske lære som ikke godtar gjengifte etter skilsmisse. Svarstad hadde på sin side meldt seg ut av statskirken allerede på bryllupsdagen i sitt første ekteskap, 17. desember 1904.

Anders C. Svarstad, ca 1913 med Borsalino-hatt.
Foto i privat eie, avfotografert av Bjørn Geirr Harsson.

Anders Castus Svarstads barn med Ragna Moe, f. 1882 3/3 i Trysil, død 1963 16/10 i Hole:

1. Ebba Svarstad, f. 9/11 1903 i Kristiania (Rikshospitalet), død 1984, bosatt i Oslo
g. Ingberg Aleksander Lørhammer, f. 1892 13/10, død 1985 2/2 i Stavanger
2. Gunhild Svarstad, f. 1905 8/7 i Kristiania (Gamle Aker), død 1992 23/6, Sørjordshaugen/Oslo
g. Vidar Andreassen, f. 1894, død 1968, maskinsjef i Fred. Olsens Rederi
3. Trond Svarstad, angitt f. 1908 20/4 i Kristiania (ifølge folketelling 1910), død 1980 18/9 i Hole, ugift

Barn med Sigrud Undset, f. 1882 20/5 i Kalundborg i Danmark, død 1949 10/6 på Lillehammer:

1. Anders Castus Svarstad, f. 1913 24/1 i Roma, falt 1940 27/4 ved Segalstad bru i Gausdal, fenrik
2. Maren Charlotte Svarstad, f. 1915 29/10 på Ski, død 1939 12/1 på Fåberg, bosatt på Bjerkebak
3. Hans Benedict Hugh Svarstad, f. 1919 27/8 på Mesna, død 1978 25/12 i Benidorm, bosatt på Bjerkebak
g. Christiane Daae Neraas, angitt f. 1917, død 1996 24/10 i Oslo

I 1925 søkte Svarstad professoratet ved Kunstakademiet etter Christian Krohg, men fikk ikke dette til tross for at han var innstilt som nummer én. Dette førte selvsagt til mye bitterhet. Året etter begynte han malerskole i hovedstaden sammen med Søren Onsager, som hadde farsslekt fra Røyse.

Allerede i 1918 hadde han publisert en sterkt antisemittisk artikkel, *Jødernes hevn*, i tidsskriftet *Samtiden*. Nå skal det sies at mange i det gode norske borgerskap den gang hadde grumsete holdninger til jøder, men Svarstad gikk noen skritt lengre, og hevdet at jødene med sine hevtanker sto bak første verdenskrig og den russiske revolusjonen.

Denne artikkelen ble trukket fram i lyset igjen etter at Svarstad i 1935 besøkte Tyskland, og under oppholdet hadde erklært seg enig i

Adolf Hitlers kunstsyn. At Edvard Munch og Pablo Picasso var blitt utestengt fra en tysk utstilling, syntes han var helt i orden. Picassos malerier hadde han alltid sett på som ren humbug. Etter hjemkomsten ble han angrepet fra flere hold, og i NS-organet *Fritt Folk* tok han til motmæle og beskrev Hitler som et bunnhederlig menneske og et politisk geni.

Mot slutten av 1930-årene kom han åpenbart på bedre tanker, og han gikk aldri inn i Nasjonal Samling til tross for at Søren Onsager forsøkte å få ham med. Han tok avstand fra den tyske invasjonen av Norge, der sønnen Anders Castus falt 23. april i en trefning ved Segalstad bru i Gausdal.

Svarstad var hele livet preget av dårlig helse. Han døde 22. august 1943 av lungebetennelse, og ligger på Vår Frelsers gravlund i Oslo.

Anetavle for Anders Castus Svarstad

(1869-1943)

Foreldre

Gulbrand Hansen Svarstad (1815-1895)
Maren Gulbrandsdatter Gomnes (1838-1926)

Besteforeldre

1. Hans Nubsen Hundstad (1780-1856)
2. Tabitha Christiana Gulbrandsdatter Hundstad (1782-1827)
3. Gulbrand Hansen Gomnes (ca 1790-1864), ungkar
4. Lisbet Hansdatter (1800-1881), pike

Oldeforeldre

1. Nub Tordsen Ullern (1739-1789)
2. Gunhild Madsdatter Åsterud (1737-1821)
3. Gulbrand Johannessen Hundstad (1745-1803)
4. Dorte Hansdatter Fjell (ca 1749-1806)
- 5.-6. uidentifisert
7. Hans Knutsen Leine/Frøyhov (1760-1846)
8. Anne Larsdatter Frøyhov (1766-1804)

Tippoldeforeldre

1. Tord Gunvaldsen Frøyhov (f. ca 1702, n. 1793)
2. Kari Tordsdatter Viker (f. 1709, n. 1762)
3. Mads Steffensen Åsterud (ca 1685-1742)
4. Kirsti Jonsdatter Åsterud (ca 1685-1740)
5. Johannes Gulbrandsen klokker (ca 1701-1764)
6. Dorte Olsdatter (ca 1707-1762)
7. Hans Hansen Domholt (1722-1760)
8. Tabitha Christiana Andersdatter (1722-1779)
- 9.-12. uidentifisert
13. Knut Persen Leine (1724-1772)
14. Kari Corneliusdatter Bønsnes (ca 1740-1828)
15. Lars Amundsen Frøyhov (1732-1801)
16. Anne Nilsdatter Hårum (ca 1738-1784)

Far og mor

Gulbrand Hansen var født 24. oktober 1815 på Hundstad, og ble konfirmert 3. oktober 1830 med karakteren meget godt i kunnskap og oppførsel. I 1861 kjøpte han Lille Svarstad for 2200 spesiedaler, og var da fortsatt ugift til tross for at han allerede var 46 år gammel.

Maren Gulbrandsdatter var født 1. oktober 1838 utenfor ekteskap, og hennes foreldre var *Qvindemenneske* Lisbet Hansdatter og ungkar Gulbrand Hansen, som begge holdt til på plasser under Gomnes. Presten har åpenbart vært moralsk forarget, og noterte i kirkeboken at dette var Lisbets tredje leiermål. Med leiermål menes her utenomekteskapelige barn, og ungkar Gulbrand Hansen var da også far til den andre av Lisbets tre døtre.

Maren ble konfirmert 2. oktober 1853, og bodde da fortsatt hos moren på en plass under

Gomnes-gårdene. Hennes kristendoms-kunnskap ble vurdert som god, men sognepresten må ha vært svært streng ettersom bare tre av totalt 30 jenter fikk karakteren meget godt. Guttene i Hole må ha hatt lang dypere innsikt i de kristne dyder - fire håpefulle fikk toppkarakteren utmerket godt, og ni meget godt.

Gårdmenn giftet seg sjelden med husmanns-jenter, og vi ser da også at Gulbrand og Maren 27. mars 1863 fikk datteren Dorthea utenfor ekteskap. Selv om Maren hadde en broket familiebakgrunn, tok Gulbrand likevel ansvar, og det var det slett ikke alle menn som gjorde på denne tiden. Han ble 2. juli 1864 viet til sin 23 år yngre brud, mens datteren Dortheas dåp først fant sted 10. juli samme år. De hadde lyst til ekteskap så tidlig som 27. juni 1863.

Maren Svarstad, fotografert i sine siste år på Hole gamle hjem. Foto fra Hole bygdebok.

På Lille Svarstad slet de hele tiden økonomisk, og i 1882 måtte de gå fra gården. De flyttet nå inn på parsellen Sørjordshaugen like ved, der Gulbrand heretter skulle livnære seg som maler. I likhet med sønnen drev også han med dekorasjonsmaling. Han døde 30. april 1895.

Maren levde som enke i over tretti år. I 1900 livnærte hun seg med onnearbeid og veving på

Sørjordshaugen, og hadde en kvinne med understøttelse boende hos seg. I 1910 var hun der alene. Hun gikk i bygda under navnet Maren Måler, som henspeilte på ektemannens næringsvei, og skal ha vært i god fysisk form langt opp i årene.

I sine siste år bodde Maren på Hole gamle hjem, der hun 7. desember 1926 døde som fattiglem, 88 år gammel.

Lokalhistorikeren Jon Guldal skrev under pseudonymet Varg Villvoll (V.V) en nekrolog over Maren 18. desember 1926 i Ringerikes Blad:

Maren Svarstad

eller Maren Maaler som hun i den kjendte snevre kreds her paa Røysetangen var kjendt under, blev igaar stedt til hvile paa Hole kirkegaard.

Trods aastiden var der vakre blomster paa hendes baare, en vidunderlig vakker krans fra fru Sigrind Undset. Og egne taarer, for to sønner og en sønnesøn hadde reist lang vei for aa hædre den avdøde.

Maren Svarstads forlængst avdøde mand var maler, en av sønnene, Anders, tok også kosten fat, men det er længe siden han byttet kost med pensel og staffeli, ti han er jo A. C. Svarstad.

Når en gammel arbeidssliten kvinde går bort, gjemmes megen sorg og kummer, men også de største minder, glæden ved livets fornyelse og fornyelse i kjække barn.

Hendes øine var forlængst dugget, i årevis var hun blind, men med livets øine så hun han Anders, alle de andre og stuen der ute på Tangen.

Hendes minde vil leve længe, hun var særpræget og av gammel god ringeriks æt.

Gulbrand Hansen og Maren Gulbrandsdatters barn:

1. Dorthea Svarstad, f. 1863 27/3, emigrert 1900, lever 1926 i Illinois g. (1901 11/5 Chicago, Cook, Illinois) Eric Henry Plock, f. ca 1861 i Tyskland
2. Hans Gulbrandsen, f. 1864 25/9, i Amerika 1895, død før 1926
3. Anders Gulbrandsen, f. 1866 7/4, død 1869 3/3 av skarlagensfeber
4. Anders Castus Svarstad, f. 1869 22/5, se ovenfor
5. Trond Gulbrandsen, f. 1872 6/2, i Kristiania 1895, arbeider hos instrumentmaker Krogh i Langes gate 1
6. Johan Svarstad, f. 1875 30/9, eier (1910) av Svarstads Elektriske Verksted, Dopsgt. 6, død 1945 5/2 i Oslo g. Betsy Alvilde Baltzersen, f. 1884 11/3 i Kristiania, død 1958 28/6 i Oslo

Farfar og farmor

Hans Nubsen var gårdmannssønn på Nordre Ullem og døpt 29. oktober 1780. Faren Nub Torsen døde i 1789, og moren overførte gården til Hans i 1803.

Tabitha Christiana Gulbrandsdatter ble døpt palmesøndag 1782 på Store Hundstad. Hun var oppkalt etter sin mormor Tabitha Christiana Andersdatter på Fjell, og denne navnekombinasjonen hadde tradisjoner i hennes slekt.

Hans og Tabitha ble viet 4. desember 1807. Han solgte i 1812 Nordre Ullem til halvbroren Mads Hansen, og overtok Store Hundstad etter Hans Gulbrandsen, Tabithas bror.

I mai 1818 ble det reist sak mot en del kvinner i Hole som hadde benyttet hjelpere under fødselen istedenfor madam Jensen, jordmoren som hadde privilegium på dette. Anne Jensdatter Libakke erklærte at hun mot betaling hadde

hjulpet flere barselkoner i distriktet, blant dem Tabitha på Hundstad. Tabitha ble likevel ikke bøtelagt, da jordmoren var kommet til Hundstad først etter at fødselen var overstått.

Tabitha døde 1. mars 1827, bare 45 år gammel. I begynnelsen av 1830-årene solgte Hans gården ut av familien, og flyttet til datteren på Fekjær. Her døde han 23. august 1856.

Hans Nubsen og Tabitha Christiana Gulbrandsdatters barn:

1. Dorthea Hansdatter, døpt 1808 3/7, død 1829 26/12
2. Nils Hansen Fekjær, døpt 1811 6/1, død 1884 24/5, selveierbonde på Fekjær nordre
g1 (1841 10/12) Eli Olsdatter Rytteraker, f. 1820 3/10, død 1850 12/11
g2 (1861 13/12 i N:hov) Ellen Marie Larsdatter Gjermundbo, f. 1820 12/9 i N:hov, død 1879 7/8
3. Karen Hansdatter, døpt 1813 25/7, død 1889 23/8
g. (1838 17/4) Nils Andersen, f. 1806 11/9 på Modum, død 1895 14/4, hjulmaker, Fekjær nordre
4. Gulbrand Hansen Svarstad, f. 1815 24/10, se ovenfor
5. Anders Hansen, f. 1818 13/1, konf. 1833
6. Johannes Hansen, f. 1821 21/4, konf. 1837
7. Christian Hansen, f. 1824 29/8, død 1883 5/4, husmann og hjulmaker i Koksrudhagen
g. (1854 12/4) Maren Olsdatter Rytterakereie, f. 1832 2/6, d. før 1883

Morfar

Ungkaren Gulbrand Hansen, Maren Svarstads far, hadde seks barn utenfor ekteskap mellom 1817 og 1838, derav to med Lisbet Hansdatter. Han bor hele denne tiden på Gomnes eller Gomneseie. I 1817 oppgis han å være soldat, og i 1820 piper - militærmusiker. Da han i 1824 får sønnen Christian med husmannsdatteren Marte Olsdatter Vegsteineie, opplyses det at han er 30 år og gårdmannssønn.

Gulbrand Hansen var ungar hele sitt liv - det bekreftes da han dør 22. november 1864 på Stadum, angitt 74 år gammel. Han kalles fortsatt Gulbrand Hansen Gomnes, og har nok vært kjent under dette navnet i bygda uansett hvor han har bodd på sine eldre dager. Som

far til fire utenomekteskapelige sønner og to døtre var han nok godt kjent av alle på Røyse.

Vi har en aldersoppgave på Gulbrand som tilsier at han er født rundt 1794, men han er likevel vanskelig å plassere. Det er i Hole en Gulbrand Hansen, døpt 13. november 1796, sønn av Hans Jensen og Christine Hansdatter, gårdmannsfolk på Øvre Svarstad, som avhendet sin gård i 1803. Denne Gulbrand Hansen lever i 1801, men kan ikke sees konfirmert, og det er uvisst om det er rett mann - han kan ha vært en av dem som aldri ble konfirmert, og ikke klarte å tilpasse seg samfunnet. Noen annen passende kandidat kan ikke sees i Hole eller Norderhov, men håndfast bevis foreligger ikke.

Gulbrand Hansen Gomnes' utenomekteskapelige barn:

1. Hans Gulbrandsen Storbråten u. Frøyshov, f. 1817 27/8, d. 1884 1/3 - mor: Marte Ellendsdatter Moeie, pike
g. (1845 21/5) Anne Hansdatter Nordland u. Fjulsrud, f. 1819 28/11 i Asker, n. 1900
2. Johannes Gulbrandsen, f. 1820 26/10, konf. 1835 11/10 - mor: Kari Gulbrandsdatter Fjeldstadeie, pike
3. Christian Gulbrandsen, f. 1824 6/5 i N:hov - mor: Marte Olsdatter Vegsteineie, t., pike
4. (Karen) Marie Gulbrandsdatter, f. 1835 30/5, se nedenfor
5. Andreas Gulbrandsen, f. 1837 24/2, skal være død 1926 i Namsos - mor: Anne Jørgensdatter Rørvikeie, pike
g. (1864 24/1 i Overhalla) Marta Larsdatter, f. 1843 21/3 i Ringsaker, skal være død 1938 i Namsos
6. Maren Gulbrandsdatter, f. 1838 1/10, se nedenfor

Mormor

Lisbet Hansdatter var døpt 23. november 1800 på Nedre Leine, og ble konfirmert 17. september 1815 med god kunnskap og oppførsel - hun bodde da på Gomnes. Hun fikk i 1826 datteren Anne på Gomneseie med Ole Ellingsen Bønsnes, og i 1835 datteren Marie med Gulbrand Hansen. Ved dåpen i 1838 av Maren, hennes tredje utenomekteskapelige barn og hennes an-

net barn med Gulbrand Hansen, fikk hun derfor en lite ærbødig omtale i kirkeboken.

Datteren Anne Olsdatter ble konfirmert 3. oktober 1841 med karakteren temmelig god - bopel Gomneseie. Hun ble senere gift med Johannes Olsen Åsa fra Norderhov, og de bodde i 1865 på Nibbiklo under Sjørvoll - hun kalte seg da Anne Maria.

Datteren Marie Gulbrandsdatter kalte seg Karen Marie ved konfirmasjonen 6. oktober 1850, også hun med bopel Gommeseie. Hun sto som nummer 37 med den ydmykende sistedeplassen på kirkegolvet, og det skyldtes neppe hennes karakterer: *Flid god, Kundskab meget god* - derimot er det notert i kirkeboken at hun tross sin unge alder hadde vært straffet for tyveri.

Tyverisaken finner vi i ekstraretsprotokollen, der Karen Marie, ennå ikke fylt fjorten år, 23. juni 1849 ble dømt til seksten slag ris for tyveri av noen kniver og andre småting. Lisbet Hansdatter betydte i retten at hun hadde pålagt datteren å gå tilbake med de stjålne sakene.

Ved folketellingen 1865 ser vi at Lisbet bor på Lille Svarstad hos datteren Maren. Hun oppgis å være 66 år gammel og fortsatt ugift.

I 1875 hadde Lisbet flyttet til Kleiva under Midtre Sørums hos datteren Karen Marie, som året før giftet seg med husmannen Ole Borgersen. Lisbet døde her 17. juni 1881 som fattig-

Lisbet Hansdatters barn:

1. Anne (Maria) Olsdatter, f. 1826 18/5, død 1900 16/4 g. (1852 6/6) Johannes Olsen Nibbiklo u. Sjørvoll/Haugen u. Vaker (N:hov), f. 1830 23/2 i N:hov, n. 1900
2. (Karen) Marie Gulbrandsdatter, f. 1835 30/5, død 1932 24/3 på Hole gamle hjem g. (1874 3/7) Ole Borgersen Kleiva u. Sørums midtre, f. 1837 28/9, død 1912 1/10
3. Maren Gulbrandsdatter, f. 1838 1/10, død 1926 7/12 g. (1864 2/7) Gulbrand Hansen Svarstad lille/Sørjordshaugen, f. 1815 24/10, død 1895 30/4

Farfars far og mor

Nub var et typisk dølanavn, og når noen sør for Hønefoss heter dette, bør man se etter foreldre fra Ådalen, Soknedalen eller dalstrøkene nord og vest for Ringerike. Nub Tordsen ble døpt 8. februar 1739 i Norderhov, men bare farens navn står i kirkeboken: Tord Somdalen i Ytre Ådalen. Foreldrene var opprinnelig langt nordfra i Ådalen, men flyttet til Tyrstrand, der Nub ble konfirmert i 1757. Senere kom de til Hole og overtok Øvre Frøyhov.

Gunhild Madsdatter var fra den lille gården Åsterud på Tyrstrand, og var døpt 22. september 1737. Hun gjorde utvilsomt et godt gifte da

Gunhild Madsdatters barn med Hans Christensen:

1. Christen Hansen, døpt 1762 31/1, bgr 1762 7/2
2. Christen Hansen Ullern, døpt 1763 30/10, bgr 1810 4/7, selveierbonde på Ullern øvre g. (1792 22/11) Kirsti Christoffersdatter Mo, døpt 1767 15/2, n. 1823
3. Mads Hansen, døpt 1766 7/12, død 1814 25/8, selveierbonde på Ullern nordre g. (1802 22/4) Maria Mikkelsdatter Ullern, døpt 1771 8/9, død 1832 28/9

Gunhild giftet seg igjen 28. desember 1769 med ungar Nub Tordsen på Frøyhov. Etter at Christen Hansen, Gunhilds første svigerfar, var

Lille Svarstad. Foto i privat eie.

lem, og ble sagt å være født 1800 på Frøyhov - hun var i alle fall oppvokst der. Hun hadde hatt et lite minneverdig liv på bunnen av samfunnet, men hennes tre utenomskapelige døtre ble alle gift - den yngste sogar med en selveierbonde, selv om han riktignok etter hvert måtte gå fra gården.

hun 26. november 1761 inngikk ekteskap med Hans Christensen, sønn av Christen Hansen og Kirsti Madsdatter på Øvre Ullern. De flyttet inn på familiegården, men Hans overtok allerede i 1763 halvparten av Nordre Ullern. Han døde allerede 30. oktober 1768, 30 år gammel.

Ved skiftet 7. mars 1769 etter Hans møtte Enevold Madsen Øvre Leine på de umyndige barnas vegne. Han var bror av Gunhild, nesten en mannsalder eldre enn sin yngre søster. Enevolds dattersønns sønn var malermester Nils Hansen Hundstad på Lillestrøm, som i 1880-årene hadde den unge Anders Castus i lære.

død, kjøpte Nub i 1778 også Øvre Ullern. Nub døde 15. mai 1789, og Gunhild overtok. I 1797 overdro hun Øvre Ullern til sønnen Christen

Hansen, og i 1803 Nordre Ullern til sønnen Hans Nubsen, som i 1812 solgte gården til sin

halvbror Mads Hansen. Hun døde 5. april 1821 som føderådsenke på Ullern.

Nub Tordsen og Gunhild Madsdatters barn:

1. Hans Nubsen, døpt 1770 19/8, død som barn
2. Kirsti Nubsdatter, døpt 1772 2/2, død 1818 10/6 av nervefeber
g. (1794 2/1) Ole Bredesen Fjelstad, døpt 1764 1/1 i N:hov, død 1853 29/10, selveierbonde, Fjelstad nedre
3. Kari Nubsdatter, døpt 1776 8/9, bgr 1778 26/7
4. Hans Nubsen Ullern, døpt 1780 29/10, se ovenfor

Farmors far og mor

Klokkersønnen Gulbrand Johannessen ble døpt 20. oktober 1745, og foreldrene bodde på Klokkeplassen under Hole prestegård. I 1762 ble han under konfirmasjonen rangert som nummer én på kirkegolvet i Hole kirke.

Dorte Hansdatter var født rundt 1749, åpenbart på Domholt som hennes far hadde kjøpt like i forveien. Ved konfirmasjonen i 1764 bodde hun på Fjell.

Gulbrand Johannessen og Dorte Hansdatter ble viet 8. desember 1774, og flyttet inn på Store Hundstad. De kjøpte gården i 1787 av Klaus Baardsen, Dortes slektning, som fikk livvære fram til sin død i 1790.

Gulbrand ble begravet 12. juni 1803, og Dorte 3. juli 1806, angitt 51 år gammel. Gården var da overtatt av eldstesønnen Hans Gulbrandsen.

Gudbrand Johannessen og Dorte Hansdatters barn:

1. Inger Gulbrandsdatter, døpt 1775 29/10, død 1844 21/12
g. (1803 18/11) Christian Hansen Leine nedre, døpt 1774 18/9, død 1828 1/1
2. Anne Gulbrandsdatter, døpt 1778 11/1, bgr 1780 16/4
3. Hans Gulbrandsen Hundstad, døpt 1779 28/11, til Flattum på Modum
g. (1807 13/10) Kirsti Gulbrandsdatter Dæli, døpt 1779 5/4, skal være død 1817
4. Tabitha Christiana Gulbrandsdatter, døpt 1782 24/3, se ovenfor
5. Anders Gulbrandsen, døpt 1784 18/1, død 1808 des., skifte 1809 27/4
6. Marte Gulbrandsdatter, døpt 1786 8/1, n. 1808
7. Johannes Gulbrandsen, døpt 1790 15/8, bgr 1791 16/10
8. Johannes Gulbrandsen, døpt 1796 28/2, bgr 1797 31/12

Mormors far og mor

Hans Knutsen ble døpt 2. mars 1760, og foreldrene eide en part av Nedre Leine. Anne Larsdatters foreldre var fra Østre Gausdal i Gudbrandsdalen, der hun ble døpt 20. mai 1766, men de flyttet samme år til Hole og overtok Nedre Frøyhov. Morens foreldre var allerede i 1740-årene kommet fra Gausdal til Hole, og brukte nå Øvre Hårum.

Hans og Anne ble viet 9. februar 1786, og Hans var da soldat. Han tok i 1790 over bruket i Nedre Leine etter sin stefar Anders Timansen, men solgte sin eierpart i begynnelsen av 1800-tallet. Fra 1802 drev han Nedre Frøyhov, der Anne døde i 1804 og ble begravet 18. desem-

ber, 36 år gammel. Året etter, 25. november, giftet han seg med enken Anne Mikkelsdatter Ullern, døpt 23. mars 1755, datter av Mikkel Gulbrandsen og Marte Engebretsdatter på Nedre Ullern.

Mads og Anne eide Nedre Frøyhov fram til 1808, men ble senere husmannsfolk under Gomnes, sannsynligvis på plassen Hagen som sønnen Lars overtok. I 1820-årene var de husmannsfolk på Ullertangen. Anne døde 5. juni 1841 som legdslem på en plass under Ullern, vel Ullertangen.

Også Hans ble svært gammel, 86 år. Han døde som legdslem 30. mai 1846 på en plass under Gomnes.

Hans Knutsen og Anne Larsdatters barn:

1. Knut Hansen, døpt 1786 12/2, konf. 1802
2. Lars Hansen Hagen, døpt 1788 24/2, død 1871 25/10, husmann u. Gomnes søndre
g1 (1818 22/1) Marte Andersdatter Hodt, født ca 1799, død 1819 1/8 i barselseng
g2 (1820 28/12 i N:hov) Anne Hansdatter Berget (u. Heieren ved Ask), f. ca 1799, d. før 1865
3. Anders Hansen, døpt 1790 18/4, n. 1801

4. Nils Hansen, døpt 1793 6/1, død 1832 24/8, husmann u. Gomnes nordre g. (1820 30/10) Marte Olsdatter Dæli, f. ca 1793
5. Anne Hansdatter, døpt 1795 11/10, n. 1801
6. Mari Hansdatter, døpt 1798 4/3, n. 1801
7. Lisbet Hansdatter, døpt 1800 23/11, se ovenfor

Farfars farfar og farmor

Tord Gunvaldsen og Kari Tordsdatter ble trolovet 19. mars 1730 i Vikar kirke, men vielsen mangler. Han var født i begynnelsen av 1700-årene på Strande ved vestbredden av Sperillen, langt nord i Ådalen, og foreldrene var gårdsmannfolk Gunvald Nubsen og Marit Olsdatter.

Marit Olsdatter ble gravlagt 19. august 1742, 62 år gammel. Gunvald døde i 1753 (begravet 1. april), angitt 76½ år. Han var sønn av Nub Knutsen (ca 1643-1712) og Ingeborg Gunvaldsdatter (ca 1640-1723) på Strande, som opprinnelig kom fra Kittelsvika i Flå.

Kari Tordsdatter ble døpt 19. januar 1709. Foreldrene, Tord Nubsen og Ingeborg Niltsdat-

ter, var da på Blakstveit - de overtok senere Vikar. Tord Nubsen ble gravlagt 23. mars 1720, 37 år og tre måneder gammel, mens Ingeborg ble gjengift med Erik Paalsen. Det ble skiftet etter henne 24. august 1729 på Vikar.

Gunvald Strande hadde eid Midt-Haug på Tyristrand, og Tord og Kari bodde her senest fra 1741. De overtok denne gården i 1749, men solgte den allerede to år senere. I 1757 var de på Pjåka på Tyristrand. Senere kom de til Koksrud, og kjøpte 1768 en part i Øvre Frøyhov - eller Frøyu, som de gamle i bygda fortsatt sier. Så sent som i 1793 kjøpte Tord Østre Krok-sundødegården, som sønnen Tord overtok.

Tord Gunvaldsen og Kari Tordsdatters barn:

1. Ole Tordsen Koksrud, døpt 1731 11/3 i N:hov, selveierbonde g. (1765 14/12) Anne Hansdatter, født ca 1720, bgr 1789 30/1
2. Ingeborg Tordsdatter, døpt 1732 2/8 i N:hov, Solum i Vikar, død som barn
3. Ingeborg Tordsdatter, døpt 1733 15/11 i N:hov, Solum i Vikar, n. 1801 g. (1782 27/12) Tomas Paalsen Vik, døpt 1728 22/2, bgr 1804 30/3
4. Tord Tordsen, døpt 1736 21/1 i N:hov, Somdalen i Ytre Ådalen, død som barn
5. Ragnhild Tordsdatter, døpt 1738 1/2 i N:hov, Somdalen, trolig død som barn
6. Nub Tordsen Ullern, døpt 1739 8/2 i N:hov, Somdalen, se ovenfor
7. Gunvald Tordsen Gomnes, døpt 1741 15/10 på Tyristrand, Midt-Haug, bgr 1803 19/7, selveierbonde g. (1776 23/4) Mari Persdatter Gomnes, døpt 1738 5/1, n. 1803
8. Marit Tordsdatter, døpt 1744 15/3 på Tyristrand, Midt-Haug, konf. 1759, Pjåka
9. Tord Tordsen Krok-sundødegården, døpt 1750 31/5 på Tyristrand, Midt-Haug, død 1828 19/6 g. (1779 28/12) Olea Hovordsdatter Sørum, f. ca 1756

Farfars morfar og mormor

Av Anders Svarstads olde- og tippoldeforeldre er Mads Steffensen og Kirsti Jonsdatter på Åsterud de eneste som ikke bodde i Hole hovedsogn, men man skal her ikke lenger enn til Tyristrand, som den gang var et anneks under Hole. De ble åpenbart viet rundt 1707,

Mads Steffensens herkomst er uvisst, men Kirsti Jonsdatters slekt hadde sittet en del år på Åsterud. Hun var født rundt 1685, datter av Jon Andersen (f. ca 1660) og Kirsti Larsdatter (ca 1658-1735) på Åsterud. Av en militærrulle fra 1697 framgår at Jon Andersen, 37 år gammel, brukte Åsterud og forsørget sin gamle, skrøpelige mor. Hans far var den tidligere brukeren Anders Åsterud, som døde rundt 1695.

Det var 13. mars 1736 skifte etter Kirsti Larsdatter på Åsterud, og gjelden oversteg

aktiva i boet (aktiva utgjorde 38 og gjelden 93 daler). Av skiftet framgår at Mads Steffensen siden 1727 hadde brukt halve gården, men han hadde også bodd her tidligere.

Kirsti Jonsdatters dødsfall er ikke oppført i kirkeboken, men skiftet etter henne ble påbegynt 30. april 1740 på Åsterud. Boet var et sørgelig skue med 15 daler i aktiva og 173 daler i gjeld. Av husdyr hadde Kirsti og Mads en blakk hest, kuene Fagerkoll og Modig samt ett ungsvin, og disse utgjorde tre fjerdedeler av boets aktiva. Det ble ikke stort igjen til kreditorene etter dekning av skifteomkostninger.

Hungersnøden i 1742 tok trolig livet av Mads Steffensen, som ble begravet 25. februar, og Jon Andersen, som fulgte etter 20. mai.

Mads Steffensen og Kirsti Jonsdatters barn:

1. Steffen Madsen Solli, født ca 1708, n. 1755
g. (1736 23/2) Kari Andersdatter
2. Enevold Madsen Leine, født ca 1712, n. 1781, selveierbonde på Leine øvre
g. (1745 5/10) Anne Abrahamsdatter Leine, f. ca 1726, bgr 1772 23/7, 46 år gammel
3. Petter Madsen, døpt ca 1715
4. Anders Madsen, døpt 1717 29/9 på Tyrstrand
5. Kari Madsdatter, døpt 1720 26/4 på Tyrstrand
6. Lars Madsen, døpt 1722 29/11 på Tyrstrand, Åsterud
7. Mari Madsdatter, døpt 1725 5/8 på Tyrstrand, Åsterud
8. Ragnhild Madsdatter, døpt 1728 25/1 på Tyrstrand, konf. 1745, Heieren
9. Christen Madsen, døpt 1730 12/11 på Modum, bopel Åsterud
10. Nils Madsen, døpt 1735 28/8 på Tyrstrand
11. Gunhild Madsdatter, døpt 1737 22/9 på Tyrstrand, se ovenfor

Farmors farfar og farmor

Johannes Gulbrandsen klokker og Dorte Olsdatter ble viet 18. februar 1740, men vi kjenner ikke deres opphav. Johannes hadde tidligere vært gift med Johanne Hansdatter, som døde i 1739 og ble begravet 5. april, 25 år gammel.

Johannes og Dorte bodde som husmannsfolk på Klokkerplassen under Hole prestegård. Her døde Dorte, og ble begravet 13. mars

1762, 55 år gammel. Johannes giftet seg igjen 27. januar 1763 med Gunhild Persdatter, enke etter Johannes Olsen og søster av krigshelten Paal Putten, kjent fra trefningen ved Norderhov prestegård. Både Gunhild og Johannes døde kort etter: hun ble begravet 1. mai 1764, 56 år gammel, og han 14. juni, angitt 63 år gammel.

Johannes Gulbrandsen og Dorte Olsdatters barn:

1. Johanne Gulbrandsdatter, døpt 1740 27/11, n. 1762
2. Gunhild Gulbrandsdatter, døpt 1743 13/9, n. 1762
3. Gulbrand Johannessen Hundstad, døpt 1745 20/10, se ovenfor

Johannes Gulbrandsens barn med Johanne Hansdatter:

1. Berte Sofie Johannesdatter, døpt 1734 1/1
g. (1759 18/10) Ole Hansen
2. Hans Johannessen, døpt 1736 8/2
3. Dorte Johannesdatter, døpt 1738 25/3

Farmors morfar og mormor

Hans Hansen og Tabitha Christiana Andersdatter giftet seg 17. oktober 1748, og Hans kjøpte samme år Domholt av svogeren Jørgen Andersen Nachschow. Hans Hansen var døpt 19. april 1722, og foreldrene var Hans Jensen og Marte Olsdatter på Østre Hårum, som hadde inngått ekteskap 10. februar samme år. Hans Jensen arvet i 1728 en del av Rud på Røyse, og familien flyttet dit.

Tabitha var datter av prokurator Anders Christensen og Anne Klausdatter på Søndre Frøyshev, og ble døpt 13. februar 1722. Foreldrene hadde giftet seg året før, og datteren ble oppkalt etter Tabitha Thomasdatter, Anders' første hustru, datter av den ikke altfor skrivekyndige sorenskriver Thomas Thomassøn.

Vi møter Anders Christensen ofte i rettsprotokollene på begynnelsen av 1700-tallet.

Han gir inntrykk av å være en svært så geskjeftig og omstendelig person - men akkurat dét gjelder nok for alle prokuratorer i hans tid. Man uttrykte seg den gang i blomstrende vendinger på tinget, og omtalte gjerne motparten i fornærmende ordelag.

Anders Christensen ga mye verdifullt utstyr til de lokale kirkene, men sørget også for at ingen skulle være i tvil om hvem som var den glade giver. Hans navn er påmalt på utallige steder, og ikke bare hans eget - på soklene under altertavlen i Bønsnes kirke finner vi navnene på hans barn, deriblant *Tabitha Christiana*. Han har også vært gavmild mot Lunder kirke i Soknedalen, der det på en av fjelene i kirkeskipet er skrevet *Tabitha Christiana Andersdatter*. Navnet er åpenbart stavet etter farens ønske, og derfor er skrivemåten Tabitha

Anders Castus Svarstad: *Interiør fra Bønsnes kirke* (1926). Olje på lerret.
Det er malerens egen tippippoldefar, Anders Christensen, som har skjenket mye av interiøret i kirken.

i denne artikkelen brukt istedenfor det mer vanlige Tabita. Det var i Bønsnes kirke at Anders Christensens tippippoldebarn, Anders Castus Svarstad, i 1924 malte den såkalte Bønsnesmadonnaen.

Anders Christensen var sønn av den velstående fogden Christen Christensen og Dorothea Olufsdatter Coldevin på Frøyshov. Dorothea var datter av Oluf Cordtssøn Coldevey, skipsreder og bykaptein i Tønsberg, og Christen Andersen, Anders Christensens yngste sønn, tok Coldevin som slektsnavn. I 1731 måtte Anders Christensen gi opp Frøyshov og flyttet til Mo på Røyse, som han også eide en del av. Han døde i 1747 på Mo og ble begravet 18. juli, 74 år gammel. Det var skifte etter ham 16. august 1748.

Anne Klausdatter var datter av Klaus Baardsen og Unn Kaarsdatter på Store Hundstad (Unns navn er i bygdeboka feiltolket til Aled). Anne døde i 1771 på Mo, og ble begravet 20. april, 77 år gammel.

Hans Hansen avhendet Domholt i 1755. Faren Hans Jensen skiftet i 1759 med sine barn, og overdro Rud til sine tre sønner, men Hans ble åpenbart utløst av broren Jens. Hans og Tabitha flyttet til Gomnes, der han i 1760 døde og ble begravet 4. juni, bare 37 år gammel.

Tabitha giftet seg igjen 12. november 1761 med den velstående Rasmus Ellendsen på Vestre Fjell. Det ble skiftet etter henne 4. september 1779, men hun kan ikke sees i begravelseslisten for Hole. Rasmus Ellendsen døde i 1786, og ble begravet 23. mai, 72 år gammel.

Hans Hansen og Tabitha Christiana Andersdatters barn:

1. Dorte Hansdatter, født ca 1749, se ovenfor
2. Jørgen Hansen, døpt 1751 25/3, bgr 1809 5/3, dagarbeider på Røyse
g. (1786 18/4) Mari Knutsdatter Leinstrand, døpt 1746 21/8, trolig død 1827 25/9
3. Marte Hansdatter, døpt 1756 21/3, død 1835 20/7 i N:hov
g. (1777 2/1) Ole Nilsen Vegstein, f. ca 1749, død 1819 11/9, selveierbonde på Vegstein søndre i N:hov
4. Anders Hansen, døpt 1759 22/4, død før 1779

Rasmus Ellendsen og Tabitha Christiana Andersdatters barn:

1. Ellend Rasmussen, døpt 1762 19/9, n. 1779
2. Lisbet Rasmusdatter, døpt 1768 1/1, død før 1800
g. (1791 6/1) Per Persen Gile, f. ca 1754, død 1834 27/11 i N:hov, leilending på Gile søndre

Mormors farfar og farmor

Knut Persen og Kari Corneliusdatter giftet seg 3. januar 1760. Han var døpt 28. april 1724, og

foreldrene var Per Hovordsen og Lisbet Gulbrandsdatter, gårdmannsfolk på Nedre Leine.

Faren var sønn av Hovord (død før 1708) og Marte Mikkelsdatter, som satt på ett av Hundstad-brukene. Per Hovordsen ble gravlagt 15. februar 1768, angivelig 82 år gammel.

Kari var født rundt 1740, datter av Cornelius Davidsen Lindrup og Mette Hansdatter på Store Bønsnes. Faren ble begravet 27. november 1759, 59 år gammel, sammen med sin ni måneder gamle sønnesønn av samme navn.

Knut Persen og Kari Corneliusdatters barn:

1. Hans Knutsen Leine/Frøyhov, døpt 1760 2/3, se ovenfor
2. Marte Knutsdatter, døpt 1762 8/8, n. 1801
g. (1785 27/12) Ole Johansen Sløga, f. ca 1752, død 1829 22/4, husmann og smed u. Helgeland
3. Lisbet Knutsdatter, døpt 1765 22/12, n. 1801
g. (1789 5/1) Ole Olsen Gomnes, døpt 1758, n. 1817, selveierbonde på Gomnes søndre
4. Mette Knutsdatter, døpt 1769 29/1,
g1 (1798 27/10) Amund Hansen Kastet, f. 1773, husmann u. Mo i Steinsfjeringen, død ca 1810
g2 (1811 30/10) Mikkel Olsen, f. ca 1788, trolig husmann Mikkel Olsen u. Onsaker, død 1846 17/10, 75 år
5. Knut Knutsen, døpt 1773 10/1, bgr 1773 25/4

Mormors morfar og mormor

Lars Amundsen var døpt 1. januar 1732 i Østre Gausdal, og faren var Amund Larsen Melbø (død 1756). På Melbø satt også farfaren Lars Dagsen Melbø (ca 1630-ca 1691) og dennes far Dag Torstensen Melbø (ca 1589-ca 1665).

Også Anne Nilsdatter var fra Gausdal, født rundt 1738. Hennes foreldre, Nils Olsen og Marte Persdatter fra Stubberud, hadde i 1740-årene flyttet fra Gausdal til Hole. Etter et kort opphold på Lore overtok de i 1745 Øvre Hårum i Steinsfjeringen.

Lars Amundsen og Anne Nilsdatters barn:

1. Ole Larsen Frøyhov, døpt 1758 15/9 i Østre Gausdal, død 1835 2/8, selveierbonde på Frøyhov nedre
g. (1791 8/12) Jakobe Persdatter, trolig f. 1765 9/2 i Kongsberg, død 1830 6/7
2. Mari Larsdatter, døpt 1759 16/12 i Østre Gausdal, død 1842 12/11
g1 (1790 26/1) Abraham Hansen Gomnes, døpt 1762 19/12, bgr 1791 29/1
g2 (1794 2/1) Hans Jakobsen Gomnes, døpt 1762 29/9, død 1828 6/12, selveierbonde på Gomnes
3. Amund Larsen, døpt 1761 23/8 i Østre Gausdal, flyttet ut av Hole
4. Nils Larsen Frøyhov, døpt 1763 6/11 i Gausdal, død 1840 2/11 i Lier, selveierbonde på Frøyhov nedre/Valstad i Lier
g. (1797 11/11) Christense Jakobsdatter Hamnor, døpt 1774 18/9, død 1847 5/4 i Lier
5. Anne Larsdatter, døpt 1766 20/5 i Gausdal, se ovenfor
6. Elling Larsen Gomnes, døpt 1768 24/4, død 1848 28/2, selveierbonde på Gomnes søndre, senere husmann
g. (1790 11/11) Gunnor Iversdatter, døpt 1761 1/11, død 1828 31/12 på en plass u. Gomnes
7. Ragnhild Larsdatter, døpt 1770 4/11, bgr 1772 21/6
8. Ragnhild Larsdatter, døpt 1774 21/8
g. (1798 30/10) Ole Hansen Hundstad, f. ca 1767, død 1821 25/3, Hundstad lille, skoleholder og kirkesanger
9. Per Larsen, døpt 1780 2/7, flyttet ut av Hole

Litteratur

Bakke, Gudmund: *Bygda og folket. Hole bygdebok*, bind III (2004) og bind IV (2006).

Utrykte kilder

Statsarkivet på Kongsberg: Ministerialbøker fra Hole, samt skifteprotokoller og pantebøker fra Ringerike.

Knut Persen eide en del av Nedre Leine, men døde allerede i 1772, og ble begravet 16. juni. Kari ble gjengift 12. desember 1776 med Anders Timansen, og sønnen Hans tok i 1790 over gårdparten.

Kari døde 4. november 1828 som legdslem på en plass under Ullern, vel Ullerntangen dit sønnen Hans Knutsen hadde flyttet på sine eldre dager. Hun var da 88½ år gammel.

Vi finner Lars og Anne trolovet 3. mars 1757 i Hole. De brukte gården Lien i Gausdal, men i 1766 kom de til Nedre Frøyhov i Hole. Det må ha vært Annes foreldre på Hårum som hadde fått dem til å flytte sørover i landet.

Anne døde allerede i 1784 og ble begravet 1. mars, 46 år gammel. Det ble skiftet etter henne 30. juli samme år, og boet viste god velstand. Lars døde som føderådsmann på Nedre Frøyhov hos sønnen Nils, og ble begravet 11. mars 1801, 77 år gammel.

Slekters gang

Hvordan følge slekters gang? Det var ganske vanlig i gamle dager at når noen gikk bort, var det om å gjøre å gifte seg igjen så fort som mulig. Oftest handlet det nok om å få en ny forsørger inn i familien når kona ble enke, eller å få ei ny mor til barna når faren ble enkemann.

av Nils Elsrud

Vi skal se på **Gudbrand Gudbrandsen Haugerud**, som var født ca. 1696 på Haugerud i Ådal. Han giftet seg 9. november 1727 med **Rønnaug Ellingsdatter Hjelmerud**, født på Hjelmerud på Sokna og døpt 26. desember 1704. De var bosatt på Haugerud, hvor Gudbrand 18. mars 1735 hadde fått overdratt en fjerdedel av gården (7½ skinn) av sin far. Gudbrand og Rønnaug fikk fem barn: Sigrid f. 1728, Rønnaug f. 1731 (død 1732), Ole f. 1733 (død 1799), Rønnaug f. 1735 (død 1775), og Halvor f. 1739 (død 1748).

Gudbrand døde og ble gravlagt 27. august 1741 i Viker kirke, og Rønnaug giftet seg igjen 20. oktober 1742 med **Bjørn Olsen Grøterud**. Han var født i 1707 på Grøterud i Ådal og døpt 22. oktober i Viker kirke. Han bygslet Nordre Grøterud fra 1741. Dette giftermålet varte bare noen år siden Bjørn døde allerede i 1748, og ble gravlagt 21. juni i Viker kirke. Rønnaug og Bjørn fikk tre barn; Berit f. 1739 (død 1745), Kari f. 1744 (død 1807), og Ole f. 1746.

Allerede 12. november 1749 giftet Rønnaug seg igjen med lensmann **Sindre Gudbrandsen Blakstvedt**, døpt 1. juli 1724 i Viker kirke. Sindre ble bygselmann på Nordre Grøterud etter hennes forrige mann. Rønnaug var da nærmere 45 år, og fikk ikke barn med den langt yngre Sindre. Hun døde i 1773 og ble gravlagt 6. juni i Viker kirke.

Sindre Gudbrandsen giftet seg igjen 1. juli 1773 i Viker kirke med **Margit Bjørnsdatter Skagnes**, døpt 22. januar 1749 i Viker kirke. De fikk barna Rønnaug f. 1774 (død 1854) og

Gudbrand f. 1776 (død etter 1781). Margit døde i barselseng i 1777 etter å ha fått et dødfødt barn, og ble gravlagt 9. august 1777 i Viker kirke. Sindre fikk ellers datteren Marte utenfor ekteskap med **Ragnhild Pedersdatter Rinna**.

Sindre giftet seg for tredje gang 25. oktober 1778 med **Ingeborg Eriksdatter Bersund**, født 1778 på Bersund i Ådal og døpt 19. august i Viker kirke. De fikk i 1779 ei datter Marit før Sindre i 1780 døde, og ble gravlagt 25. oktober i Viker kirke.

Ingeborg giftet seg igjen allerede 23. september 1781 (trolovet 8. februar) med **John Engebretsen**, som var født 1756 på Modalen og døpt i Lunder kirke. John bygslet først Søndre Grøterud i Ådal før han i 1787 kjøpte Øvre volden. I 1811 solgte han Øvre volden og kjøpte Timansbråten. Han hadde også hatt eierskap i Vestre Bersund, som han solgte i 1786.

Ingeborg og John fikk syv barn: Engebret f. 1783 (død 1860), Erik f. og død 1785, Erik f. 1786 (død 1801), Sigrid f. 1788 (død 1850), Ingeborg f. 1768 (død 1868), Rønnaug f. 1794 (død 1872), og Anders f. 1792. Ingeborg ble gravlagt i Viker kirke i januar 1803.

John giftet seg igjen 14. oktober 1803 med **Anne Olsdatter Lindelien**, som var døpt 30. juli 1780 i Viker kirke. De fikk elleve barn: Anne f. 1804 (død før 1807), Ingeborg f. 1806 (død 1809), Anne f. 1807 (død 1809), Ole f. 1809 (død 1834), Ingeborg f. 1811 (død 1895), Anne f. og død 1813, Anne f. 1814 (død 1815), Margit f. 1816, Anne f. 1822, Kari f. 1824 (død 1901) og Karen f. 1823 (død 1830).

John Engebretsen døde 14. september 1830, og ble gravlagt i Viker kirke. Anne Olsdatter døde først 8. mai 1861. Hun giftet seg ikke igjen, og brøt dermed ekteskapslinjen som startet tidlig på 1700-tallet med Gudbrand Gudbrandsen og Rønnaug Ellingsdatter på Haugerud.

Tabitha - et uvanlig kvinnenavn på Røyse

Maleren Anders Castus Svarstads farmor, Tabitha Christiana Gulbrandsdatter, hadde et svært uvanlig navn. På Røyse finner vi flere som het Tabitha, et navn som oppsto i kondisjonerte kretser som etter hvert gikk over i bondestanden. Vi skal se at alle Tabitha'ene på Røyse - trolig med ett unntak - var i nær slekt.

av Sten Høyendahl

Tabitha er opprinnelig et arameisk navn som betyr gaselle, og i Bibelen møter vi den fromme kvinnen Tabita i Jaffa. Navnet er kjent i Norge siden 1700-tallet, hevder navneforskeren Kristoffer Kruken. Det har vært noe brukt i Rogaland fram til rundt 1920, og en av kvinnene i Arne Garborgs *Læraren* heter da også Tabitha.

Tabitha Thomasdatter, født ca 1668

Thomas Thomassøn ble sorenskriver i Ringelike og Hallingdal rundt 1660, men døde allerede i 1668, og bodde da på Mo på Røyse. Han var året før blitt suspendert fra embetet for ærekrenkelser, men ble frifunnet og kunne begynne igjen som skriver i 1668, kort før sin død. Det er åpenbart han som har ført de lokale tingbøkene for 1665 og 1666. Disse foreligger i trykt utgave, men transkripsjonen må ha budt på store problemer. Håndskriften er i seg selv et visuelt mareritt, men selv i transkribert stand er meningen ofte dunkel. Thomas Thomassøn behersket i liten grad kunsten å gjøre seg forståelig skriftlig.

Enken Karen Sørensdatter inngikk nytt ekte-skap med sorenskriver Jørgen Hanssøn Nachschow på Modum. Denne døde i 1696, og skiftet etter ham ble påbegynt 15. juni året etter. Hans stebarn ble da navngitt: Christian, Søren og Tabitha. Blant etterlatenskapene i boet var

Skiftet etter Jørgen Hanssøn Nachschow kan leses i Eiker, Modum og Sigdal sorenskrivers skifteprotokoll 1, fol. 4a-16b. I boet fantes et eksemplar av likprekenen etter Margrete, Hans Eggertssøns hustru. Hans Eggertssøn Stockfleth (død 1664) var borgermester i Christiania, og før det, mellom 1636 og 1642, fogd i Buskerud og Hallingdal, der han opptrådte som en bondeplager av verste sort. Hans hustru var Margrethe Mecklenburg, som døde i 1660. Søren Thomassen, skriverens stesønn, arvet denne likprekenen, som var verdsatt til en ort.

et slett sølvbeger med tre knapper under som veide 11 lodd, og med navnet Hans Thomassøn påtegnet. Datteren Tabitha fikk utlagt dette begeret, som ble verdsatt til hele 5½ daler.

Tabitha ble gift med prokurator Anders Christensen på Søndre Frøyshov, og de fikk tre barn. Hun ble begravet 8. april 1718, 50 år gammel på tre måneder og 13 dager nær. Er denne angivelsen korrekt, må hun være født i januar 1668, kort før farens død. Hennes datter og to andre etterkommere het Tabitha Christiana - kan dette også være hennes fullstendige navn?

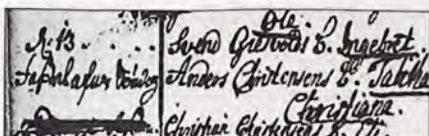
Det ble 23.-24. januar 1721 holdt skifte etter Tabitha Thomasdatter, og i boet finner vi sølvbegeret som var nevnt i skiftet etter Jørgen Hanssøn Nachschow. Nå får vi flere detaljer om inskripsjonen på begeret: Hans Thomassøn og Catharina Borch, samt årstallet 1671. Disse er ikke vanskelig å finne - Hans Thomassøn Holst (ca 1624-1704) ble i 1674 sorenskriver på Øvre Romerike. Han var gift med Catharina Borch, og selv var han sønn av herredsfogd Thomas Rasmussøn Holst og hans hustru Kirstine Larsdatter i Handeridt sogn ved Flensburg i Slesvig. Inskripsjonen på begeret er laget etter Thomas Thomassøns død, og sølvbegeret er kanskje gitt til Tabitha som vederlag for en fordring. Navnelikheten er neppe tilfeldig, og det ligger nær å anta at Hans Thomassøn Holst og den jevnaldrende Thomas Thomassøn var brødre.

Navnet Tabitha kan ikke sees i slekten Holst fra Slesvig, men Hans Thomassøn Holst hadde datteren Christiane.

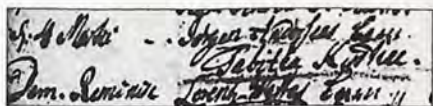
Tabitha Christiana Andersdatter, født 1722

Tabitha Christiana Andersdatter ble døpt 13. februar 1722, og var datter av prokurator Anders Christensen og Anne Klausdatter på Søndre Frøyshov. Hun er nærmere beskrevet i min artikkel «Maleren Anders Castus Svarstad og hans slekt», se side 22.

Thomas Rasmussøn Holst var far til Alexander Holst (1672-1714), by- og rådstueskriver i Christiania. En av dennes etterkommere er fabrikkieren Johan Throne-Holst, som i 1933 kjøpte Rytteraker i Hole, jf *Store Norske Leksikon* (nettutgave): Holst - En slekt som stammer fra Thomas Rasmussen Holst.

Tabitha Christiana Andersdatters dáp
13. april 1722 i Hole.

Tabitha Kirstine Nachschows dáp 4. mars 1732 i Hole.
Begge utsnitt tatt fra Hole ministerialbok I-1.

Tabitha Kirstine Nachschow, født 1732

Jørgen Andersen, Anders Christensens sønn, hadde tatt navnet Nachschow etter morens stefar, sorenskriver Jørgen Hansen Nachschow. Han var gift med Anne Dorothea Henriksdatter Luth, og datteren Tabitha Kirstine ble døpt 4. mars 1732. Kirstine og Christiana er to varianter av samme navn, og det kan vel tenkes at faren ville gi sin datter en mer vanlig navneform på bekostning av det noe tunge Christiana.

Etter Anne Dorotheas død ble det 1. oktober 1743 holdt samfrendeskifte etter henne og ekte mannen. Tabitha var da fortsatt i live, 11 år gammel. Senere ser vi ikke noe livstegn til henne, og hun står heller ikke på listene over

Jeg gjorde idag Bekjendtskab med Præsten Mørch, Sorenskriver Korens nærmeste Naboe, en aldrende, blid, retskaffen og vist ikke ulærd eller uculiveret Mand. Han har ikke drevet det videre end til at blive residerende Capellan, og maa ventelig ende sine Dage som saadan, hvormed han ogsaa er tilfreds, da han og hans Kone, et værdigt Pendant til Baucis og Philemon, have nødtørftigt Udkomme og ere børnløse. Mod Aftenen vandrede han hjem, skjønt man anmodede ham om at blive. Han gjør sig Samvittighed, den redelige Mand, over at være en eneste Aften borte fra sin Kone. „Hvem veed“, sagde han, „hvor længe en skal være sammen? Saa ankede man blot paa, at man ikke havde nyttet Tiden medens man kunde.“ Ja! i den ædlest, meest uvanhellige Betydning kan man her udbyde: o sancta simplicitas! Hvor godt for Menneskeheden, om vi alle vare saa enfoldige!

Henrik Andreas Mørch døde 7. februar 1819 i Ullensaker, 66 år gammel, og var fortsatt ikke nådd lenger i karrieren enn til residerende kapellan. Tabitha flyttet til Christiania, og tok inn i huset hos kjøpmann Sigurd Petersen. Her døde hun 23. februar 1822, 79 år gammel, registrert i Vår frelsers menighet (Oslo domkirke).

Tabitha Christiana Gulbrandsdatter, f. 1782

Tabitha Christiana Gulbrandsdatter var døpt 24. mars 1782, og foreldrene var Gulbrand Johannessen og Dorte Hansdatter på Store Hundstad. Hun var datterdatter av Tabitha Christiana Andersdatter og Hans Hansen på

konfirmerte i Hole. Trolig døde hun som barn uten at det er fanget opp i kirkebøkene, som på denne tiden er svært dårlig ført.

Tabitha Coldevin, født 1743

Christen Andersen, Anders Christensens yngste sønn, tok Coldevin som slektsnavn. Av Anders Christensens skifte 16. august 1748 framgår at Christen Coldevin var sogneprest i Fruering og Vitved menigheter i Aarhus stift på Jylland. Ifølge uoffisielle danske kilder giftet han seg 4. mai 1742 med Mette Christine Hammer, og ble senere sogneprest i Torup og Højby på Sjælland. Ifølge samme kilder skal han være født 25. januar 1709 i Hole, men dette er før kirkebokens tid, og datoen må i så fall være hentet fra private notater. Han døde 16. mars 1793.

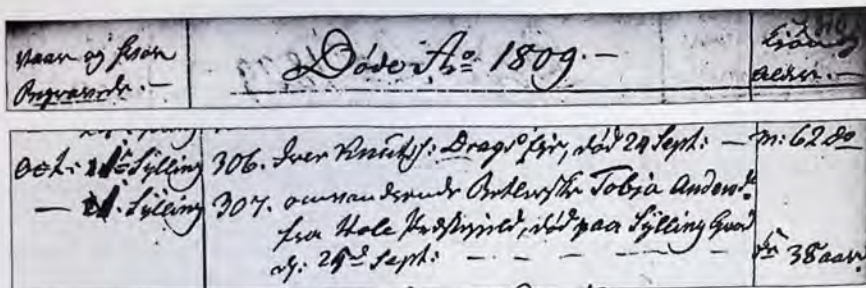
Christen Coldevins datter Tabitha var født 26. februar 1743 i Fruering ved Skanderborg, og ble 27. juli 1792, i moden alder, viet til Henrik Andreas Mørch i Højby - ifølge kirkeboken var hun datter av *den gamle olding provst Coldevin*. De flyttet ikke lenge etter til Norge, der Henrik ble kapellan i Ullensaker. I 1801 finner vi dem på gården Lauten i Hovin aneks, der han angis å være 48 og hun 52 år gammel.

Dikteren Claus Pavels Riis skriver i sin dagbok 14. september 1812:

Domholt, og også hun er nærmere beskrevet i min artikkel om Anders Svarstad.

Tabitha Jørgensdatter, født 1786

Tabitha Jørgensdatter var døpt 14. mai 1786 på Fjell. Hun var datter av Jørgen Hansen, døpt 25. mars 1751 og sønn av Hans Hansen og Tabitha Christiana Andersdatter på Domholt. Bare en måned tidligere, 18. april, hadde han giftet seg med Mari Knutsdatter Leine. I 1801 losjerte de hos ungkarsbonden Hans Paalsen på Nedre Leine, og levde av dagarbeid. Samme år tjente Tabitha hos onkelen Ole Nilsen på Søndre Vegstein i Norderhov, 15 år gammel, men senere lar hun seg ikke oppspore.

«Tobja» Andersdatter ble begravet 1. oktober 1809 i Lier - fra Lier ministerialbok 1-7.

Jørgen Hansen er ganske sikkert identisk med mannen av samme navn som ble begravet 5. mars 1809, og som døde på en plass under en av Rud-gårdene, vel Rud på Røyse, 55 år gammel. I 1801 var han eneste mann i Hole med dette navnet. Husmannsenken Mari Knutsdatter døde 25. september 1827 på en plass under Rytteraker, 81 år gammel, men om dette er den rette Mari, er mer usikkert.

... og så Tabitha Andersdatter, født 1772

Vi har også en Tabitha på Røyse som vanskelig kan sees å være i slekt med sine navnesøstre. Også hun var født på Røyse, døpt 20. september 1772 av foreldre Anders Thomassen og Marte Andersdatter, husmannsfolk på en plass under Onsaker, senere på plasser under Børgen og Nedre Leine. Faren Anders Thomassen ble begravet 9. februar 1812, 64 år gammel, og bodde da på Leinstrand.

Det gikk ikke så bra i livet med Tabitha Andersdatter. Hun fikk i 1799 (dåp 10. mars) datteren Anne med ungkar Ole Gulbrandsen Lo fra Haug i Norderhov, og bodde da på en plass under Leine, åpenbart hjemme hos foreldrene. Så søkte hun lykken i Lier, men også her endte det med et utenomekteskapelig barn - sønnen Anders, døpt 9. mars 1804. Faren var Nils Olsen, en uttjent gevorben soldat fra bygda som nå vandret omkring. Selv ble hun karakterisert som en omvandrende betlerske som hadde kommet fra Hole og gått rundt i Lier tre-fire års tid.

Tabitha Andersdatter døde 25. september 1809 på Sylling gård, angitt 38 år gammel. Hun

ble nok en gang betegnet i kirkeboken som omvandrende betlerske fra Hole.

Tabithas far var trolig identisk med Thomas Monsen og Lisbet Monsdatters sønn Anders, som ble døpt 14. februar 1745 i Hole. De ble viet her 14. januar 1730. Thomas Monsen døde kort etter sønnen Anders' fødsel, og ble begravet 25. mars. Lisbet ble derimot svært gammel. Hun ble gravlagt 25. januar 1778, og hadde sin siste bopel nettopp på Onsaker.

Med tanke på stamfaren Thomas Thomasson er det interessant at det ikke helt vanlige navnet Thomas på ny kommer fram, men Thomas Monsen kan umulig stamme fra Tabitha Thomasdatter i hennes ekteskap med Anders Christensen, eller hennes bror, fogden Christian Thomassen på Storøya. Om det er slektskap her, må det i så fall være gjennom broren Søren Thomassen, som vi ikke vet mer om enn at han fortsatt levde i 1697. Likevel er det kanskje så enkelt som at Anders Thomassen for sin datter valgte et navn som var gangbart på Røyse.

Tabitha før og nå

Navneforskeren Kristoffer Kruken viser til at navnet Tabitha er kjent i Norge siden 1700-tallet. Sorenskriverdatteren Tabitha Thomasdatter var født rundt 1668, men hennes foreldre var trolig danskfødte, i alle fall hennes far.

Navneforskeren Ivar Utne sa i 2015 til NRK Buskerud at Tabit(h)a er et av navnene som kan bli populære igjen i Norge, da foreldre ofte vil velge navn som ikke bare er originale, men også trendy. Så hvem vet - kanskje får vi snart en ny bølge av Tabitha'er på Røyse?

Kilder

Bakke, Gudmund: *Bygda og folket. Hole bygdebok*, bind III (2004) og bind IV (2006).

Kruken, Kristoffer: *Norsk personnamleksikon*. 2. utgåve. Det Norske Samlaget. Oslo (1995).

Mikkelsen, Chr.: *Højby sogn for to hundrede år siden*. Udgivet af Historisk Samfund for Højby sogn (1960).

Etterkommere av sørenskriver Thomas Thomassøn ved navn Tabitha.

Ningeriges Ugeblad.

15. juni 1854

Bekjendtgjørelser

De, der vilde paatage sig Forsørgelsen af Pigen Maren Jonasdatter Braateneie, da hun skal bortleies for Norderhovs Fattigkasses Regning, ville med det Første henvende sig til Undertegnede med billigste Anbud.

Wexal den 6te Juni 1854.

Gulbrand Wexal.

3. august 1854

S. T. Hr. Petter Aas!

Har De ophørt med at fungere som Politibetjent paa denne Side, eller har De muligens tabt Lysten dertil? Man skulle næsten fristes til at tro det, da De saagodtsom bestandig opholder Dem paa den nordre Side. Det ville være ønskeligt, om vi blot en Gang daglig kunne have den Glæde at see Deres Person, da man dermed ville blive sparet for at faa Døre og Vinduer indkastede med Stene, hvilket som oftest er meget at befrygte.

Søndre-Hønefos den 24de Juli 1854.

En Hader af Gadeuorden.

Familie-Erindringer

Min Fader Ole Jørgensen skal være født paa Gaarden Bye i Hole den (1778 eller 1776) af Forældrene Jørgen Olsen Bye og Kone Jørand, Min Faders Forældre hvoraf jeg kun kan huske min Bestemoder boede til Slutning i Gaarden Hungerholdt i Hole.

av Jørgen Olsen Rytterager

Bestemoer Hungerholdt var en stor før Kone, og jeg erindrer hende godt, da hun tildeels var paa Rytterager hos mine Forældre, da jeg var en liden Gut - hun skulde være i Slægt med nogle Gulbrandsdøler, som i sin Tid boede paa Gaarden Hurum. Om Bestefaders Slægt har jeg ingen Kundskab andet end han boede paa en Deel af Gaarden Bye, som da var Byxelgods og da dette blev solgt, flyttet han til Hungerholdt hvorfra Bestemoer var kommet - og skilde hans Odel dertil. Jørgen Olsen Bye skal være død i Hungerholdt omkring Aarene 1812 eller 13 - og Bestemoer samme Stæds nogle Aar senere. (NB Han var liden af vext, havde været Skoleholder og vilde gjerne have Lidt Brændeviin paa Slutten han levde efter hvad jeg har hørt.) Disse havde mange Børn 3 Sønner og 4 Døtre.

Af Sønnerne var

Anders Jørgensen den Ældste, han døde som ung Mand i Gaarden Laarvigen, og efterlod sig 3 Børn 1 Søn og 2 Døtre - Sønnen Jonas døde for faa Aar siden i smaa Kaar paa en Plads i Nærheden af Sørgefos for 2 a 3 Aar siden. Han havde en aarlig understøttelse af os Brødrene, Jeg, Johannes og Christoffer af vel ½ Tnde Korn aarlig, som vor afdøde Fader med en Sæddel, som Vi ikke viste af, før efter hans Død. Han havde garanteret Jonas, at faa af os saa længe han levede, og han fik hellere Meer end mindre - det var en mindre begavet Mand - og i Betragtning deraf var det vel vor gotgiørende Fader, havde bestemt ham dette. Anders Jørgensens Døtre vare: Anne som døde ugift og voxen og en datter Ragnil, gift med Lars Olsen Frøhoug - lever og er i gode Kaar -

2 Søn af Jørgen Olsen og Jørand Hungerholdt var min Fader Ole Jørgensen hvorom mere siden.

3 Søn Nils Jørgensen boede i Hungerholdt og havde 3 Børn - Søn Jørgen Nilsen nu flyt til Gaarden Udtedt i Norderhaug og Datter Maria Nilsdatter gift med Tosten Egge - den yngste

datter Jørgine som var sygelig og lidt vanfør, døde for mange Aar siden i Hungerholdt.

1 Søster af Fader Maria Jørgensdatter boede paa Bønsnes - hendes Mand hed Cornelius Davidsen - de havde mange Børn 5 Sønner og 2 Døtre. Af Sønnerne, som nu alle ere døde var Nils døvstum - Af disse Børn leve nu kun igjen en datter Dorthea - Enke efter en Nils Svenskerud.

2 Søster Ragnild Jørgensdatter var 2 Gange gift og begge hendes Mænd hedde Peder - og boede disse Folk i Gaarden Udvingen. Med den første Mand havde hun 2 Sønner og en Datter. Sønnen Erik døde som ung Mand i Søbraaten i Hole - Sønnen Jørgen Pedersen [NB. Jørgen Pedersen død i Christiania i 1890] boer i Christiania som Hotel Vært og Datteren Gietrud var gift til nedre Johnsrud i Bærum.

3 Søster Marte Jørgensdatter var 2 Gange gift [1ste Mand hed Ole Svensen]; havde ingen Børn, boede først i Sundvolden da den 1ste Mand levede og siden paa Næs eie og til Slutning i Udvingen og blev gift 2 Gang med en Christian Ruud - Begge døde for flere Aar siden.

4 Søster af min Fader Anne Jørgensdatter var gift med Josva Næs og boede der hele sin Tid - Manden døde for mange Aar siden. Hun levede igjen til nu ganske for 2 a 3 Aar siden. Hun blev saa sammenskrumpen og daarlig til Slutning, at hun ei kunde gaa. Disse Folk havde 5 Sønner og en Datter. Ælste Søn Guttorm er paa Næs - er Enkemand og har i mange Aar været saa underlig af sig - Søn Anders kom til Hammar paa Hedemarken blev Brygger og kom i god veie; men forkortet sit Liv for en del Aar siden, af hvilken Grund veed jeg ei - Sønnerne Ole og Jørgen som deelte Forældrenes Deel af Gaarden Næs døde som unge Mænd for nogle Aar siden. Datteren Ingeborg er Enke efter en Anders Bjørnstad lever og er for Tiden i Svensrud. [senere flydt til en gift Datter paa Trøgstad.]

Min Faders Broder Nils Jørgensen var en høi maver Mand, der kun af Ansigt var lidt lig min Fader. Det var en godslig Mand - og havde en god Hukommelse ligesom Faer, og kunde fortælle mange moersomme Historier - han døde paa Gaarden Udtedt i Norderhaug, men blev begravet her i Hole - Jeg var i Begravel-sen. [I Begyndelsen af 1860 eller -62]

Ole Jørgensen Rytterager (1776-1842).
Foto fra Hole bygdebok.

Gunnor Iversdatter Rytterager (1780-1873).
Foto fra Hole bygdebok.

Af mine Faders Søstre syntes jeg meest om Faster Bønsnes - hun var ikke meget stor, livlig og moersom - og kunde fortelle meget og havde som min Fader en god Takt til at omgaaes baade Store og Smaae.

Faster Udvigen var stor, suur og sørgmodig at see til - og bestandig var det Noget som manglet hende. Hun levede i den Sidste Tid med den 2^e Mand ikke godt, som vel ogsaa var Grund til hendes daarlige Humeur. [Hun døde i Udvigen]

Faster Marte Jørgensdatter Næs var høi og maver og lignet min Farbroder Nils - daarlig og streng at see paa, og var som følge heraf aldrig synderlig velkommen hid for mig og mine Søskende, da vi ikke syntes synderlig om hende; men det var en stræbsom og vindskibelig Kone - hun var saa flink til at spinde og væve.

Hun døde i Udvigen og jeg var i Begravelsen efter hende der - Hendes Mand Christian Ruud døde paa Gaarden Berger i Bærum, da hans Datter Søn, som fik Udvigen solgte den og flyttet til Bærum.

Min Fader Ole Jørgensen boede som Ungkarl i Hungerholdt, som dengang var et lidet Handelsted, da der var stor Trafik med Baade og Roning om Sommeren, og et søgt Hvilested om Vinteren efter som Færsele til Drammen baade Vinter og Sommer gik derom.

Han begyndte som ung Gut, at handle Skov oppe i Land og det gik nok godt i Førstningen; men saa var der Krig og Standsning med den Trafik. Imidlertid havde han nok tjent en Deel

Penge og var heldig nok til at faa lagt disse i Eiendomme før Reductionen af Pengene kom, da han havde kjøbt Rytterager af Jacop Valter og en Skovpart i Aasa omkring 1806 eller 8. [og Bye af Major Krohn antagelig i 1813 eller 14]

I Aaret 1806 den 11te April stod mine Forældres Bryllup paa Gaarden Løken og min Moder Gunnor Iversdatter Løken var da omtrent 26 Aar gammel - hun er født der 1780 - de bleve viede i Hole Kirke. Hun var ældste Datter af Gaardmand Iver Iversen Løken og Kone Anne Gulbrandsdatter. I Førstningen mine Foreldre vare gifte, boede de omtrent 2 Aar i Hungerholdt før de flytted til Rytterager, som da tildels var bevoxet med Skov og ingen brugbare Huse. Jeg kan godt huske, at den østre Deel af Rytterager kaldet Eviuen omtrent 60 Maal stort blev radhugget og pløiet - det tænker jeg var i Aarene 1814 og 15. [Navnet Rytterager skulde skrive sig fra at der før i Tiden havde været Excisplads for Ryttertje]

Mine Besteforældre paa Løken erindrer jeg godt begge To - Bestemoer døde, da jeg var saa halvoksen og Bestefader Iver Iversen levede lunge derefter han var omkring 88 Aar, da han døde. Han var Hjulmager og Slædemager og puslet med slige Ting lige til sin Død, da han kun var syg en Dags tid.

Bestemoer Løken var kommet fra Gaarden Onsager, hendes Fader hed Gulbrand - og Bestefaer Løken var født paa Løken. Disse Folk havde en Søn Iver og 3 Døttre hvoraf min Moder den ælste - dernest Datter Ragnild Ivers-

Ole Jørgensens teglverk på Rytteraker, bygd mellom 1810 og 1820. Foto fra Hole bygdebok.

datter gift med Engbret Pedersen Gjestvald, og yngste Datter Karie gift med Anders Andersen Ruud, og Søn Iver Iversen yngst gift med Anne Maria Libakke,

Bestefader Løken var en særdeles hæderlig peen gammel Mand. Naar han kom til Kirken med sin Ringerikings Trøie med Sølvknapper i og sit pene hvide Haar, saa kan jeg godt erindre, at han formelig vakte Opsigt. Han havde bestandig pene sorte og fede Heste, og efter den Tid meer end almindelig peent baade Kjøretøi og Sale, og jeg var som Smaagut reent indtaget i hans Stel i det Hele. Bestemoer var ogsaa en peen gammel Kone, som ogsaa havde god Orden paa sine Ting, og der var i det Hele Taget efter den Tids Brug et Ordens og Velstands Huus.

Min Morbroder Iver Iversen Løken den yngre fik Gaarden Løken efter Bestemoers Død, men lenge før Bestefars Død, og han tog da Livøre. Min Morbroder havde en Søn Lars, som giftet sig med Berte Maria Midtskoven, men de harmonere ikke - bleve separert og solgte Gaarden til Anders Hansen Hurum til hvem Bestefar Løken er Oldefader.

Min Moster Ragnil Iversdatter Gjestvald havde følgende Børn

1 Søn Peder Engbretsen gift og boer paa Gjestvald hans Kone var fra Hurum og hed Inger - hun er død for mange Aar siden og han er Enkemand og har 2 Sønner efter sin Kone. [Peder døde nok i 1883 eller 84.]

2 Søn Ole bor paa den gamle Tomt, som hans Forældre boede er gift med en datter af Jørgen Bjørnstad og har ingen Børn - Gaarden efter Forældrene er deelt imellem Ole og Peder - dog har Ole tilkjøbt noget af en anden Deel af Gjestvald saa han nu har meer end Peder. [Ole solgt til Peders Søn Martin og taget Ophold hos ham i 1891 -]

3 Søn Iver ugift boer i Øvegiordet og er en Raring. Der var to Sønner til som døde ganske unge.

4 Datteren Marte Engbrets datter først gift med Hans Andersen Hurum - og efter ham en Søn Anders Hansen, som nu bor paa Løken - og siden gift med Ole Alfsen Hurum og har med ham 3 Sønner og boer fremdeles paa Hurum. Dette var en vakker rask Pige i sine unge Dage høi og rank med Sort deilig Haar og den jeg syntes bedst om, af alle Piger af mine Søskende Børn og. [Hendes sidste Mand Ole Alfsen døde vist 1887 el. 1888.]

5 Datteren Anne Engbrets datter gift og boer i Ødegaarden og har kun en Datter hendes Mand hedder Ole Thorsen. Hun var ogsaa høi og stor og lignet Lidt deri Søsteren Marte; men det var foresten ikke den Sving paa Hende, og langt fra saa vakker.

Faderen til disse Børn døde for mange Aar siden og Moster var Enke og boede hos Søn Peder siden han blev Enkemand og stellet hans Huus til sin Død for 6 a 8 Aar siden. Hun laa længe syg og leed meget før hun kom af Ver-

den - Det var som hendes øvrige Søkende en dygtig Huusmoder - og af Udseende var hun lidt Maverere og skarperer i Træk end min Moder - og Moster Ruud. Hendes Mand Engbret Pedersen Gjestvald var en høi noget barsk Mand at see til, og det stod Skræk af ham i hans Huus. Han var en overordentlig flittig og sparsommelig Mand og drev maaske Sparsommeligheden i flere Henseender til Yderligheder. I deres Huus var jeg meget som Smaa-gut og har isamen med Peder og Guttene paa Søndre Gjestvald hvoraf der var flere - haft meget Moero som Gut.

Søndre Gjestvald var i min Ungdom og Opvæxt en Gaard og eiedes af Nils Andersen Gjestvald og Kone Marie Jensdatter. Hun var Søster til Engbret Haavind. Her var mange Børn Sønerne Anders, Jens, Ole, Christian og Engbret og Døtrene Anne, Maria og Siri. Gaarden blev delt imellem ældste Sønnen Anders og Jens saaledes fik Jens det Søndre, som nu eies af en Glørsen. Disse Børn bleve spredde i Verden paa den Maade - Datteren Anne blev gift til Gomnes mens jeg var en liden Gut - hun døde der som ung Kone, og efterlod sig en Datter, der ogsaa hed Anne og nu gift med en Johannes Stadum oprindelig Søn paa øvre Løken. Sønnen Anders blev gift som gammel Ungkarl og fik en Søn Nils som nu eier Faderens Deel af Gjestvald. Han er nu gift med sit Søkende Barn - Datter af Klokker Hurum og boer de der som unge Folk. Anders' Kone var en aldrende Pige fra Veien hed Sophia Blyberg.

Jens Nilsen Gjestvald blev gift med en Mathea HansDatter, som blev opfostret hos sin Bestemoer paa Vager i Nordrehoug. Jeg var der i disses Bryllup før jeg blev gift. Jens døde paa Gjestvald som ung Mand, han tog sig til at drikke og ture dygtig, og det begyndte at gaa galt med ham. Han blev umyndigjort paa det Sidste, og min Fader var Formyndere for ham. Imidlertid gik det ikke være, end hans Enke og 3 Søner arvet nogle Hundre daler. Enken boede paa Gjestvald som Enke et par Aars Tid, saa giftet hun sig med en Hjulmager Nilsen i Christiania. Dette Giftermaal spar(?)ede man i Begyndelsen godt, da denne Nilsen gjalt for en Svirrebroder her oppe. I Førstningen gik det nok ogsaa saa og saa; men senere gik det bra. Han var en dygtig Mand i sit Haanværk - og jeg besøgte disse Folk ofte i Christiania hvor de boede. De fik 2 Døtre hvoraf den ældste reiste til Amerika i 1870 el: 71 og blev gift strax der med en Smed, der for et par Aar før

var reist til Amerika. Sønerne efter Jens 3 i Tallet drog Alle til Amerika, de to som Handelsmænd og den yngste som Søemand. Denne Sidste hørte Moderen ikke meer til, fra han for mange Aar siden forlod Norge - og er han formeentlig død eller forliist - Den mellemste skal nylig være omkommet ved en Jernbane Ulykke i Amerika. Den ælste Nils skal fremdeles leve og boe i Nyork som Sigar Handler. Deres Moder Mathia og jeg var nær Søkende Børn og saaledes godt kjente. Hun var en rask livlig Qvinde - t--lig vakker og havde godt for sig; men hun skulde være hidsig af Gemyt - aligevel syntes jeg det gik nok saa godt med hendes sidste Mand i den senere Tid. Hun døde efter en kort Sygelighed i Christiania i afgangne Høst antagelig imellem 55 a 57 Aar gammel.

Datteren Maria Nilsdatter Gjestvald blev gift med Klokker Haagen Hurum - og boede først en Tid paa Libakke og siden paa Hunstad, hvor den gamle hæderlige Klokker Hurum døde for 2 a 3 Aar siden nogle og 80 Aar gammel antager jeg. Jeg var i hans Begravelse paa Hunstad, og da var allerede Provst Bugge kommet her. I Ligtaalen ved Huset da Liget skulle tages ytrede han blandt Andet: "Fra dette Huus gaaer mærkelig nok for første Gang en Ligbaare og jeg maae her anvende Vor Frelsers Ord til sine Disipler; da han skulde forlade dem med sin synlige Nærværelse her paa Jorden: Jeg gaar til min og eders fader og † see mig ikke meer, og s (?) videre som jeg ei husker.

Jeg gik i Skole for den Afdøde først en Tid paa Hurum og siden paa Libakke. Han var vist en af den Tids dygtigste Skolelærere - han havde været som Lærer i Christiania mange Aar før han blev ansat som Kirkesanger her. Det var en midels Stor Mand undersætsig - meget halt paa det ene Been - saa det genere ham at gaae i sine yngre Dage, og i sin sidste Tid blev han saa tyk og tung, at han havde vanskelig for at gaa over Gulvet. I mange Aar før hans Død fik han Søn Ole beskikket som Kirkesanger i sit Sted, og var i det sidste Aar sielden ude af Huset og døde affeldig og mæt af Dage. Ikke længe før hans Død besøgte jeg ham - han var lige aandsfrisk havde fremdeles sin gode Hukommelse, men var meget affeldig og skrøbelig paa Legemet.

En peen Sang var digtet af en Skolelærer Frøehoug i den Andledning - den blev sunget ved Kirken og jeg troer et par Vers i Huset - deri var den afdødes Værd som dygtig Lærer skildret med peene og vel fortjente Ord. Den Afdøde var efter min Meening en meget belæst

Haagen Hurum.

Mand med overordenlige Evner og en sjelden Hukommelse. Hans Grundsætninger og Tro som Kristen veed jeg ikke hvad jeg skal troe om - det aabenbarede sig tildels af hans virkelige indtresante Samtaler, som om han i saa Henseende afveg i mange væsentlige Ting fra, hvad man ellers bør troe - han var saa vidt jeg kunde forstaa af disse som antage, at Gud engang efter vise og uigienkaldelige Love havde ordnet Verdens Gang og at der ingen Forandring i den var at vente for Mennesket, naar man ei var verdensklog nok til, at føre sig den til Nytte og at det ei kunde hjælpe, hverken at sukke eller bede om det ei gik efter Ønske.

3de Datter Siri Nilsdatter af omtrent min Alder blev gift med Iver Christophersen Wiik, som var Enkemand hans første Kone med hvem han ingen Børn havde hed Maria † var kommet fra Gjestvald og var Søster til min Mosters Mand Engbret. [Maria Vig begravet 25 Marⁱ 1830] Iver Wiig var en pen og agtet Mand og hæderlig i alle Deelee - han havde ingen Børn med sin første Kone. I dette Huus var jeg meget og det var et giestfrit Huus baade mens den første Kone levede og den Sidste.

Jeg var i Begravelsen efter første Kone, i hans sidste Bryllup og i Begravelsen efter ham. I sidste Ægteskab havde Iver Vig 4 Børn 2 Gutter og 2 Piger - Gutterne ere Christopher den Ældste og Andreas den Yngste. Andreas er Handelsbetient i Christiania og Christopher skal have Gaarden - der imidlertid nu har været bortsadt en Deel Aar til hans Svoger Thorvald Rye først og nu til Haagen Buhre.

Kun Wiik har været Fast Skydstation de sidste 10 a 12 Aar.

Jeg var med paa Vik og skiftet med Børnene efter Iver - Gaarden Vik, som er en liden god Gaard blev noget for dyr for Sønnen Christopher, og det var i Grunden Moderens Skyld, da hun ønskede at de øvrige Børn skulde arve meer end jeg nu troer det er Rimelighed for. Det har ergret mig siden for Christophers Skyld - han antog først Halve Gaarden; men han reiste (?) og ranglet formeget, saa det begyndte at gaa galt. Siden har Gaarden været bortsadt først nogle Aar til ældste Datter Lovises Mand Thorvald Bye - og siden til yngste Datter Annes Mand Haagen Buhre, og Christopher har ranglet imellem dem. Han har imidlertid prøvet Verden Mere (?) og jeg troer endnu det kan blive Udsigt til at besidde Gaarden for ham - da det baade er en flink og passelig Gut, som de Fleste holder af. [Christopher har taget sig op i de sidste - jeg troer det bliver en bra Kar.]

Min Moders yngste Søster Karie Iversdatter Løken var gift med Anders Andersen Ruud (østre). Hun var en meget pen Kone og havde vist været den vakreste af sine Søstre i Ungdommen - og det var ikke frit andet end hun ogsaa selv havde vist det - hun var en overmaade dygtig Huusmoder og Sparsommelighed i sin Gaard.

Manden Anders Andersen var en arbeidsom dygtig Mand og var skjøn som Dyrlege, og practicerede dermed meget i sin Ungdom og Mandom før han kom nogen (?) examineret Dyrlege. Hans Fader, som jeg ogsaa erindrer en stor høi mindre Vakker Mand at see til, practicerede ogsaa som Dyrlege og baade til Slutning i Gyribye en Plads under Gaarden Ruud - han hed ogsaa Anders og var Fader til min Farbroder Nils Hungerholdts Kone Marte, der døde som ung Kone i Hungerholdt -

Anders Ruud og Konen Karie havde følgende Børn, som altsaa ere mine Sødskende Børn.

1. Datter Anne Maria gift med Engbret Nilssen fra Gjestvald min Ungdoms Ven og Kammerat, de boer paa Veien i Nordrehoug og soutinere godt og har 4 a 5 Børn.

1 a 2 Sønner der hedde Iver døde unge.

2 Søn Martin Andersen boer paa Ruud, gift med en Datter (Louise) af Klokker Hurum paa Hunstad og hos ham havde Forældrene Livøre og boede der til sin Død for nogle Aar siden. Jeg var i Begravelsen efter dem Begge, Manden døde først. Hun blev kjed og træt af Livet og døde vistnok i Troe og Haab om et bedre Liv.

3 Datter Lise Anders Datter gift med Johannes Olsen Midtskoven bodde først paa søndre Giæsvold seenere paa Onsager. For dem er døde to voxne Sønner, deraf den ældste antat 24 Aar gl: nu i Vinter. Jeg var der i Begravelse efter ham og den var stor (?) - de har endnu igjen 4 Børn hvoraf de 2 ere smaa.

4 Søn Ole Andersen Ruud gift paa Gaarden Hørte i Lier og har kun en Søn. Ole tjente hos mig et Aar som ung Gut - han skal staa (?) sig godt og har en god Gaard.

Moster Ruud var med sin Vakkerhed og Dygtighed noget forkjælet fra sine andre Sødskende - Hun var altfor fremfus i sin Tale - hun kom med baade Ligt og Uligt efter som det faldt for hende, som man tildeels kunde blive flau derover - skjønt hun nok ikke meente Noget Ondt dermed.

Iver Iversen Løken den yngre var den Yngste af sine Sødskende og fik Gaarden Løken, som Faderen havde haft - og desuden en Deel af Jonas Løkens Deel hvorved denne Gaard blev betydelig bedre og større. Hans Kone var fra Libakke datter af en for længst afdød Landhandler Lars Libakke, hun hedde Anne Maria. Morbroder var en liden undersætsig peen Mand og Konen var høi og stor. I Længere Tid i det første de bleve gifte, kunde disse Folk ei harmonere. Konen reiste hjem igjen og var hjemme i mange Aar. Imidlertid kom de efter Bestemoer Løkens død sammen igjen - og fik en Søn som hedder Lars. Han havde samme Skjæbne med sin Kone - de kunde ei forliges og bleve efter faa Aar Sammen adskjelte. Konen var en Berte Maria Midtskoven, Søster til Johannes Onsager. Hvem Feilerne var meest hos af begge disse Løken Familier, er ikke godt at sige -

Morbroder havde vistnok sine Egenheder og Konen skulde været Lidt for godt vandt i Ungdommen - og paa Løken var et indskrænket og tarvelig Huus. Sønnen Lars var Enebering som man kalder, og blev forkjælet som Smaaagut, var Skoleholder en deel Aar og fik, som det led til adskjellige upractiske Nykker for en Gaardbruger - hans Kone hedde ikke Berte forgieves - hun var fix og flink - men hidsig og maaske Urimelig i Almindelighed - nok er det, de kunne ikke harmonere. De fik en Datter hedder Gina som nu strax er voxen - Berte boer paa Flexhoug i Norderhoug, og Lars practiserer sommetider som Huuslærer og for Resten lever af sine Penge. Han har godt Nærings Vid

som man kalder. Hans Forældre døde paa Løken begge to i Alderen omkring 55 a 60 Aar. Lars har i de to sidste Aar indlogeret sig hos John Fækjer, og i Vaaren 1872 flyttet til Drammen, hvor han skal practisere som Lærer for et par mindre Børn hos en Skibsreder Grauer.

Som Smaaagut tilbrakte jeg mine Dage paa Rytterager, hvor mine Foreldre boede siden 1806 (troer jeg det var) min Fader købte denne Gaard af Procurator Jacop Valter, som boede her paa Storøen. Rytterager var dengang en daarlig Eiendom efter hvad jeg kan huske som liden Gut, og lige saa efter mine Foreldres Fortælling, det var af Walter brugt næsten som Sæter, ingen brugelige Huse - Jordmon (?) ubrugt og tildeels bevokset med Kratskov - saa det nok da min Fader fik den var en daarlig Eiendom; men min Fader var en virksom dygtig Mand - han drev adskjellig Bedrift som dengang lønnet sig godt for Exempel med Hiulmager, Smed og ----er og drev i mange Aar et Vogn og Slæde fabrik, og i længere Tid tjente han godt derpaa i den Tid; men paa det sidste han levede, blev Concurancen derved saa stor, at det nesten ikke lønnet sig.

Min Fader købte omkring 1818 eller 19 søndre Bye og havde den Gaard i nogle Aar indtil en Kaptain Seip paa sin Kones Vegne tog den igjen paa Odel, og jeg kan huske mine Forældre boede der mens jeg var Smaaagut i 2 a 3 Aar. Han tjente Pænge paa Bye da det blev dygtig Taxst paa Gaarden da den skulde løses. Jeg troer min Fader købte Bye af en Major Krohn som boede paa Skjørvold. Tiden min Fader maatte afstaa Gaarden Bye til Seip tænker jeg var omkring 1820 eller 21. [Gaarden blev igjenløst i Specipenge]

I 1822 købte min Fader isamen med Gulbrand Tanberg Storøen paa 4 Aution efter Bulls Arvinger jeg troer for en Kjøbesuma 5701 Spd - Tandberg og min Fader havde Storøen isammen i 2 a 3 Aar, og saa maatte min Fader give G: Tandberg 1000 Sp: i Fortieneste for sin ½ Deel, og siden eiet han den allene. Den Tid min Fader og Tandberg havde Storøen isamen, boede Ingen der om Vinteren, og heller ikke om Sommeren nogen af Eierne; men kun deres Folk og som Fuldmægtig for Tanberg var hans Søn Erik her først en Sommer, og siden Lars Alme, som da var Skolelærer og siden læste til norsk juridisk Examen og nu Lensmand i Lier i mange Aar.

(Etterskrift)

For omtrent 20 Aar siden har jeg paa Slutten jeg var paa Storøen optegnet forandstaaende Noticer om mine Forældre og Familie paa foranstaaende 13 Sider i denne Bog. Jeg flyttet nemlig fra Storøen til Snarums Jernbanestation i November Maaned 1872 og var som Stationsmester paa Snarum til ud i Januar 1883. Her paa Bergsund har jeg i en Kasse med gamle Bøger og Papirer, som jeg har ført med mig, fundet igjen disse Optegnelser og læst dem igjennem, og finder dem noksaa rigtige anført; men naturligvis er der paa disse 20 Aar undergaaet mange Forandringer med Dødsfald og Fraflytninger paa mange Maader.

Min Søn Engbret og Broder Iver sendte mig nest før Juul 1891 (Een og niti) et storartet og tidsmæssig udstyret "Stamtavle Album", hvori de ønskede jeg vilde indføre alt jeg viste om mine Forfædre baade paa min og Kones Side. En saadan Bog kunde jo for mine Efterkommere og Slægtninger være baade interessant og nyttig - og jeg skal forsøge saa godt jeg kan med Tiden at efterkomme deres Ønske, men før jeg indfører noget i bemelte Album vil jeg fortsætte med Notiser her, og prøve om jeg kan faa Oversigt og Sammenhæng i mine Optegnelser, der seenere kunne overføres i Albummet om de fandtes passende. Min Fader Ole Jørgensen Rytteragers Liv og Levnet, Handel og Vandel m. m. troer jeg nogenlunde nøiagtig, at kunde fremstille, og det anseer jeg for Hovedsagen; thi han maa med Rette ansees for Stamfader for de, der med Ret og Skjel kan tilægge sig Navnet Rytterager. Om hans Forældre kan jeg kun lidet forklare, hans Sødskende kjente jeg jo ogsaa nogenlunde nøie. Min Moder Gunnor Iversdatter Løkens Foreldre og Sødskende kjendte jeg jo godt. Jeg var som Smaagut meget paa Løken hos mine Besteforældre.

Bæstemøer Løken hedde Anne Gulbrandsdatter født paa Onsager i Hole døde først - Bedstefar Iver Iversen var født paa Løken og døde der 88 Aar gammel. Her paa Bergsund i Aadalen hos min ældste Datter Ingeborg Laura, gift med Lensmand Gulbrand Bergsund kom jeg og Kone den 1ste September 1890, og har været her siden med Undtagelse af, at vi i August og September Sidstleden var en Tur i Christiania og flere Steder og borte i 2 Maaneder.

Jørgen Olsen Rytterager. Foto fra Hole bygdebok.

Det mangler mig nu ikke Tid til at kunde forfatte baade mit og Forældres Livsløb, men det er ikke frit andet end Alderen gjør sig gjeldende, jeg er nu til 11te Juni 83 Aar og mærker Hukommelsen vil svigte især af nyere Begivenheder - de gamle husker jeg bedre - Paa næste Side faaer jeg da i Guds navn fortsætte med Optegnelserne.

Bergsund den 15de Febr: 1892

Jörg: Rytterager

Om Jørgen Rytterager

Det er ikke hver dag man kan publisere en slektshistorisk utredning fra 1872 som aldri tidligere har stått på trykk. Forfatteren Jørgen Olsen Rytterager ble født i 1809 på Rytteraker, som foreldrene Ole Jørgensen og Gunnor Iversdatter hadde overtatt noen år tidligere. Gården var den gang i dårlig stand, men Ole Jørgensen var en driftig mann som straks begynte å bygge våningshus og driftsbygninger. Han anla kalkovn og teglverk, og startet senere fabrikkasjon av sleder og vogner.

I 1823 flyttet familien til Storøya, mens hovedbygningen på Rytteraker ble utleid. Storøya var på denne tiden en forsømt gård, og det var nødvendig å oppføre nye driftsbygninger. Allerede i 1835 bodde det 107 personer på øya, fordelt på 19 husholdninger.

Ole Jørgensen og Gunnor Iversdatter er utmerkede eksempler på den nye tids gårdbrukere, folk som ikke satte grensene ved vanlig gårdsdrift. Ole døde i 1842, og Jørgen overtok Storøya noen år senere. Han hadde giftet seg sent i 1830-årene med Anne Engebretsdatter fra Hovi på Tyrstrand.

I bygdehistorien kalles Jørgen Rytterager - i likhet med sin far - en foregangsmann i bygda. Han hadde fått en del skolegang, og i yngre år drev han bokholderi for faren, Med kona Anne hadde han fått eierskap til Grefsrud på Tyrstrand, og her lå en del av Ertelia, hovedområdet for Ringerikes Nikkelverk. Da han i 1854 solgte Grefsrud, lot han bygge dampskipet *Sigurd Syr*, som gikk i rutesfart på Tyrifjorden, men dette ble ingen suksess, og båten sank noen år senere ved Skjærdalen.

Jørgen fulgte i sin fars fotspor, og ryddet mye ny jord på Storøya. Det endte likevel med at han gikk konkurs i 1865 som følge av uheldige økonomiske disposisjoner. I november

1872 flyttet familien til Modum, der Jørgen var stasjonsmester på Snarum fram til 1883. Senere kom han til en datter på Bersund i Adalen, og i 1899 døde både han og kona hos en annen datter i Modum.

I den siste tiden han bodde på Storøya skrev Jørgen en familiekrønike med utgangspunkt i sine fire besteforeldre. Han førte en god penn og hadde en skarp iakttagelsessevne, og derfor får vi kjennskap til persontrekk for mange holeværingene født langt nede på 1700-tallet. Mange av de gamle ville nok blitt bestyrret om de hadde fått lest hans karakteristikk, som ikke alltid var rosende - opptil flere hadde hissiges gemytter, og var ikke i stand til å leve i harmoni med sine ektefeller. Andre ble tegnet med humoristisk penn, som morens søster Kari Iversdatter (1794-1868) på Østre Rud. Hun hadde i ung alder vært den vakreste av alle sine søstre, og det var ikke fritt for annet enn at hun selv visste det.

I 1892, mens Jørgen oppholdt seg på Bersund, tilføyde han en etterskrift som bekrefter at erindringene ble nedskrevet i 1872, like før han flyttet fra Storøya. Sønnen Engebret og broren Iver Rytterager hadde da planlagt en bok om slekten. Jørgen gikk da over sine gamle notater og tilføyde litt her og der - disse tilførselene i teksten er gjengitt i klammer. Slektsbok ble det da også senere, men denne tok ikke med mye av Jørgens notater.

Vi får også korrigert en feilslutning i bygdeboka for Hole, som hevder at Jonas Andersen, sønn av Anders Jørgensen Lårvika, i 1900 bodde på Røssengbråten under Ask. Jørgen kan imidlertid fortelle at Jonas døde noe før 1870.

Jørgen Rytteragers familieerindringer er et dokument av stor personhistorisk verdi, som vi her kan gjengi i sin helhet.

S. H.

Norske Intelligens-Seddelar.

27. september 1797

Den 18de September blev fundet paa Hønefos Gaden 4re een Rigsdalers Banco-Sedler, som den rette Ejer kan faae igjen mod dette Avertissements Bekostning og en passende Findeløn, naar Ejeren op-giver er sikkert Mærke eller Nummer.

Hønefossen den 19de September 1797.
Anders Olsen.

Folk på Tyristrand i 1762

Ekstraskatt ble skrevet ut i Norge etter forordning av 23. oktober 1762, og ekstraskatten for 1762 skulle betales av alle personer over tolv år. Tyristrand var den gang et anneks til Hole prestegjeld, og av manntallet for 1762 ser vi at 152 navngitte menn/gutter og 170 kvinner/piker bodde på Tyristrand. Totalt var det 1360 personer i Hole prestegjeld som betalte denne skatten.

av Sten Høyendahl

På 1700-tallet er det kirkebøkene som er hovedkilden for slektsforskere, men for Hole prestegjeld er disse bøkene mangelfulle fram til rundt 1750, og det er ofte vanskelig å avgjøre om en person holdt til på Tyristrand eller i hovedsognet. Manntallet for 1762 er derimot godt ført, og er en glimrende kilde for slektsgransking og annen forskning. Jeg har derfor laget et alfabetisk register over samtlige personer fra Tyristrand i dette manntallet.

Et lettlest manntall

Ekstraskattemanntallet 1762 for Hole prestegjeld er lagt ut på Digitalarkivet. Man går ut fra «Snarveier» på Digitalarkivets hovedside, finner avsnittet «Regnskap og skatt», og velger «Ekstraskatten 1762 (skannet)». Det framkommer da en oversikt over samtlige fogderier i landet. Man trykker på «Ringerike og Hallingdal fogderi», og finner deretter «Liste 4: Manntall, Hole prestegjeld». Gårdene for Hole hovedsogn og Tyristrand står til dels om hverandre, men hver gård har sitt eget løpenummer som også er påført i nedenstående register.

Riktignok framstår originalmanntallet med usedvanlig lettlest skrift, men atskillig enklere er det å slå opp i *Hringariki* nr 2/1996, der Tom Larsen har skrevet av dette manntallet.

I et alfabetisk register har det vært nødvendig med forenklinger. De gifte kvinnene er oppført med angivelse av ektefelle, mens tilsvarende ikke er gjort for de gifte mennenes vedkommende. I manntallet forekommer det en del slektskapsopplysninger som ikke er medtatt i registret, samt en rekke tilfelle der man av navnebruken ser at slektskap er overveiende

Frederik 5. var dansk-norsk konge i 1762. Han elsket god vin og døde allerede i 1766, etter alt å dømme av langt framskreden skrumplever. Han ble bare 42 år gammel. Kobberstikk av Marcus Tuschler, ca 1748 (Wikipedia).

sannsynlig. Den alfabetiske gjengivelsen er derfor primært tenkt som et hjelpemiddel for oppslag i det originale manntallet.

Det er også for 1762 ført lister over innflytting og utflytting til Hole og Tyristrand («Liste 5-12: Til- og avgang», fol. 292-95), men disse er ikke hensyntatt i nedenstående registre.

Til orientering

Det har vært nødvendig å bruke forkortelser i det alfabetiske registret. For hver gård nevnes i manntallet først oppsitterparet (opps.) og deres barn over tolv år (b. o. 12 år). Så følger voksne tjenestekarere (tj.), tjenestedrenger over tolv år (dr. o. 12 år) og tjenestepiker over tolv år (p. o. 12 år). En spesiell rubrikk er *Andre hos sig havende Folck* (andre).

Til slutt kommer en rubrikk for husmenn og innerster (hm/i). De aller fleste ekteparene her er nok husmannsfolk uten at det spesifiseres særskilt, mens flere enslige personer, ofte gamle og syke, føres opp som innerster, folk som bodde i andres hus. Også sønner (hm/i-s) og døtre (hm/i-d) av husmenn/innerster er med her. I et par tilfelle er også medtatt mødre av husmenn/innerster (hm/i-mor).

Menn

- Abraham Olsen, hm/i-s, 81 Pjåkerud
Amund Amundsen, opps., 74 Kolbjørnrud
Amund Gulsen, hm/i-s, 75 Åsterud
Amund Jakobsen, dr. o. 12 år, 58 Stiksrud
Amund Stenersen, hm/i, 32 Hovi
Anders Ellingsen, b. o. 12 år, 75 Åsterud
Anders Johan(nes)sen, b. o. 12 år, 72 Oppsal
Anders Larsen, hm/i, 11 Fegri
Anders Larsen, b. o. 12 år, 56 Nakkerud
- utgår: fyller ikke sitt 11. år før 8. mars 1763
Anders Olsen, opps., 56 Nakkerud
Anders Olsen, opps., 56 Nakkerud
Anders Tollefsen, hm/i-s, 68 Grefsrud
Arne Andersen, andre, 74 Kolbjørnrud
Asle Larsen, opps., nasj. soldat, 68 Grefsrud
Augustinus Hermansen, opps., 11 Fegri
Bent Amundsen dr(agon?), opps., 85 Pjåka
Borger Knutsen, innerst, gammel, skrøpelig
og fattig, 54 Solberg
Borger Knutsen, hm/i-s, 72 Oppsal
Christen Christensen, hm/i, 66 Skjærdalen
Christen Hansen dreng, innerst, 81 Pjåkerud
Christen Jakobsen, hm/i-s, 58 Stiksrud
Christen Olsen, hm/i, 60 Berggården
Christian Ellingsen, b. o. 12 år, 75 Åsterud
Christoffer Jensen, tj., 62 Bure
Christoffer Nilsen, hm/i-s, 66 Skjærdalen
Christoffer Olsen, b. o. 12 år, 73 Svensrud
Elling Amundsen, b. o. 12 år, nasj. soldat, 74 Kol-
bjørnrud
Elling Amundsen, opps., 75 Åsterud
Elling Larsen, b. o. 12 år, 61 Haug
Elling Torbjørnsen, andre, 82 Heieren med Gårud
Engebret Christensen, tj. 54 Solberg
Engebret Gudbrandsen, hm/i, 72 Oppsal
Engebret Gulsen, dr. o. 12 år, 70 Kolkinn
Engebret Henriksen, opps., 64 Hollerud
Engebret Svendsen, innerst, 64 Hollerud
Erik Halvorsen, dr. o. 12 år, 32 Hovi
Erik Jensen, dr. o. 12 år, 68 Grefsrud
Erik Nilsen, opps., 73 Svensrud
Erik Olsen, hm/i, gammel, har tillegg, 62 Bure
Erik Tollefsen, hm/i-s, 68 Grefsrud
Erik Torkelsen, b. o. 12 år, 81 Pjåkerud
Gudbrand Engebretsen, hm/i-s, 72 Oppsal
Gudbrand Iversen, hm/i-s, 81 Pjåkerud
Gudbrand Larsen, opps., 11 Fegri
Gudbrand Olsen, opps., 62 Bure
Gul Engebretsen, hm/i, landvern, 70 Kolkinn
Gul Gulsen, tj., 82 Heieren med Gårud
Gul Karlsen, hm/i, 75 Åsterud
Gul Persen, hm/i-s, 59 Vesetrud
Guttorm Hansen, hm/i, 66 Skjærdalen
Halvor Eriksen, hm/i, 54 Solberg
Halvor Halvorsen, dr. o. 12 år, 78 Nord-Haug
Halvor Ingvoldsen, innerst, 62 Bure
Halvor Jensen, hm/i, 81 Pjåkerud
Hans Andersen, opps., 66 Skjærdalen
Hans Borgersen, hm/i, 68 Grefsrud
Hans Engebretsen, opps., 32 Hovi
Hans Jensen, dr. o. 12 år, 68 Grefsrud
Hans Johansen, tj., 66 Skjærdalen
Hans Olsen, dr. o. 12 år, 81 Pjåkerud
Hans Sjursen, tj., 66 Skjærdalen
Harald Engebretsen, b. o. 12 år, 64 Hollerud
Helge Klemetsen, tj., 82 Heieren med Gårud
Henrik Jonsen, opps., 62 Bure
Henrik Torkelsen, tj., 82 Heieren med Gårud
Herman Augustinussen, b. o. 12 år, 11 Fegri
Haaken Niklassen, opps., 59 Vesetrud
Ingvold Halvorsen, hm/i, 62 Bure
Iver Auensen, b. o. 12 år, 62 Bure
Iver Eriksen, hm/i, 81 Pjåkerud
Jakob Gudbrandsen, hm/i, 81 Pjåkerud
Jakob Hansen, hm/i, 58 Stiksrud
Jakob Gudbrandsen, hm/i, 81 Pjåkerud
Jakob Jakobsen, hm/i-s, 81 Pjåkerud
Jens Andersen, hm/i-s, 11 Fegri
Jens Christoffersen, opps., 78 Nord-Haug
Jens Engebretsen dr(agon?), opps., 32 Hovi
Johannes Andersen, andre, 73 Svensrud
Johannes Hermansen, hm/i, 82 Heieren med Gårud
Johannes Olsen, opps., 72 Oppsal
Johannes Torkelsen, dr. o. 12 år, 60 Berggården
Jon Engebretsen, dr. o. 12 år, 72 Oppsal
Juel Eriksen, hm/i, 78 Nord-Haug
Jørgen Halvorsen, dr. o. 12 år, 54 Solberg
Karl Gulsen, hm/i-s, 75 Åsterud
Klemet Andersen, opps., 63 Midt-Haug
Klemet Ellingsen, opps., 82 Heieren med Gårud
Knut Borgersen, hm/i, 72 Oppsal
Lars Christensen, tj., 77 Solum
Lars Gudbrandsen, b. o. 12 år, 11 Fegri
Lars Larsen, opps., 77 Solum
Lars Larsen, husmann, 80 Kinn
Lars Nilsen, opps., 61 Haug
Lars Olsen, opps., 56 Nakkerud
Lars Olsen, hm-i, nasj. soldat, 77 Solum
Lars Persen, opps., 94 Bråten
Lars Tomassen, hm/i-s, 11 Fegri
Lars Tordsen, b. o. 12 år, 56 Nakkerud
Mikkel Eriksen, hm/i, 58 Stiksrud
Mikkel Olsen, innerst, 85 Pjåka
Mikkel Persen, hm/i, 105 Skamarken
Nils Christensen, hm/i, 66 Skjærdalen
Nils Johannessen, hm/i-s, 82 Heieren med Gårud
Nils Larsen, b. o. 12 år, 61 Haug
Nils Olsen, andre, 61 Haug
Nils Olsen, hm-i, 77 Solum
Ole Amundsen, opps., 70 Kolkinn
Ole Andersen, hm/i, 82 Heieren med Gårud
Ole Borgersen, hm/i, 54 Solberg
Ole Christoffersen, opps., 73 Svensrud
Ole Eriksen, andre, 32 Hovi
Ole Eriksen, innerst, 62 Bure
Ole Gulsen, tj., 62 Bure
Ole Gulsen, hm/i-s, 75 Åsterud
Ole Gundersen, hm/i, 81 Pjåkerud

Lemmekart over den meest besøgte Deel af Ringerige (1846) - udsnit. Trykk: Statens Kartverk.

Ole Johannessen, b. o. 12 år, 72 Oppsal
 Ole Jonsen, tj., 73 Svensrud
 Ole Larsen, b. o. 12 år, 56 Nakkerud
 Ole Olsen, opps., 105 Skamarken
 Ole Persen, andre, 56 Nakkerud
 Ole Persen, opps., 58 Stiksrud
 Ole Persen, hm i, «over complet», 59 Vesetrud
 Ole Tordsen, b. o. 12 år, 56 Nakkerud
 Omer Olsen, opps., 54 Solberg
 Per Christensen, hm/i, 60 Berggården
 Per Engebretsen, b. o. 12 år, 64 Hollerud
 Per Larsen, hm/i, 59 Vesetrud
 Per Olsen, hm/i, gevorben, 85 Pjåka
 Per Persen, dr. o. 12 år, 59 Vesetrud
 Per Persen, hm/i, 64 Hollerud
 Per Svendsen, opps., 58 Stiksrud
 Per Torstensen, hm/i, gammel og fattig, 32 Hovi
 Rolv Svendsen, hm/i, 64 Hollerud
 Sjur Hansen, hm/i, 81 Pjåkerud

Kvinner

Abelone Karlsdatter, p. o. 12 år, 70 Kolkinn
 Angjerd Persdatter, innerst, gammel, har tillegg, 85 Pjåka
 Anne Christensdatter,
 g. Juel Eriksen, hm/i, 78 Nord-Haug
 Anne Ellingsdatter,
 g. Erik Nilsen, opps., 73 Svensrud

Sjur Persen, b. o. 12 år, 58 Stiksrud
 Svend Jensen, hm/i-s, 73 Svensrud
 Svend Persen, b. o. 12 år, 58 Stiksrud
 Søren Knutsen, hm/i, 75 Åsterud
 Tollev Eriksen, hm/i, 68 Grefsrud
 Tollev Persen, innerst, 78 Nord-Haug
 Tomas Johan(nes)sen, b. o. 12 år, 72 Oppsal
 Tomas Larsen, hm/i, 11 Fegri
 Tomas Tomassen, hm/i, 32 Hovi
 Torbjørn Ellingsen, opps., 82 Heieren med Gårud
 Tord Eriksen, opps., 54 Solberg
 Tord Olsen, opps., 72 Oppsal
 Tord Torkelsen, hm/i-s, over complet, 60 Berggården
 Torger Engebretsen, tj., 32 Hovi
 Torkel Bentsen, hm/i, 60 Berggården
 Torkel Eriksen, opps., 81 Pjåkerud
 Torkel Johansen, hm/i, 66 Skjærdalen
 Trond Aslesen, opps., 60 Berggården

Anne Engebretsdatter, p. o. 12 år, 32 Hovi
 Anne Engebretsdatter, hm/i-mor, fattig, senge-
 liggende, har innlegg, 66 Skjærdalen
 Anne Henriksdatter, g. Per Olsen, hm i, 85 Pjåka
 Anne Jensdatter, enke, hm/i, blind, gammel, har
 tillegg, 66 Skjærdalen
 Anne Jensdatter, g. Sjur Hansen, hm i, 81 Pjåkerud

Anne Johannesdatter, hm/i-d, 82 Heieren m. Gårud
 Anne Klemetsdatter, p. o. 12 år, 73 Svensrud
 Anne Larsdatter, b. o. 12 år, 56 Nakkerud
 Anne Larsdatter, g. Per Persen, hm/i, 64 Hollerud
 Anne Larsdatter, andre, 77 Solum
 Anne Mikkelsdatter,
 g. Per Torstensen, hm/i, 32 Hovi
 Anne Mikkelsdatter, hm/i-d, 105 Skamarken
 Anne Nilsdatter,
 g. Halvor Ingvoldsen, innerst, 62 Bure
 Anne Olsdatter,
 g. Anders Olsen, opps., 56 Nakkerud
 Anne Olsdatter, g. Søren Knutsen, hm/i, 75 Åsterud
 Anne Persdatter, andre, 58 Stiksrud
 Anne Tollevsdatter, hm/i-d, 68 Grefsrud
 Anne Tomasdatter, p. o. 12 år, 82 Heieren m. Gårud
 Anne Trondsatter, b. o. 12 år, 60 Berggården
 Barbro Jakobsdatter, hm/i-d, 81 Pjåkerud
 Barbro Jonsdatter,
 g. Gul Engebretsen, hm/i, 70 Kolkinn
 Barbro Larsdatter, b. o. 12 år, 61 Haug
 Barbro Svendsdatter, b. o. 12 år, 62 Bure
 Berte Christensdatter,
 g. Ingvold Halvorsen, hm/i, 62 Bure
 Berte Ellingsdatter,
 g. Elling Torbjørnsen, andre, 82 Heieren m. Gårud
 Berte Gulsdatter, p. o. 12 år, 58 Stiksrud
 Berte Gulsdatter, g. Tord Olsen, opps., 72 Oppsal
 Berte Hansdatter, andre, 60 Berggården
 Berte Jakobsdatter,
 g. Torkel Eriksen, opps., 81 Pjåkerud
 Berte Jensdatter, enke, hm/i, 62 Bure
 Berte Olsdatter, p. o. 12 år, 62 Bure
 Berte Olsdatter, innerst, gammel og svak,
 hm-i, 77 Solum
 Berte Olsdatter,
 g. Tollev Persen, innerst, 78 Nord-Haug
 Berte Olsdatter, innerst, 81 Pjåkerud
 Berte Persdatter, g. Tord Eriksen, opps., 54 Solberg
 Berte Persdatter, andre, 58 Stiksrud
 Berte Rolvsdatter, p. o. 12 år, 64 Hollerud
 Berte Tomasdatter,
 g. Johannes Olsen, opps., 72 Oppsal
 Boel Olsdatter, p. o. 12 år, 58 Stiksrud
 Boel Persdatter,
 g. Christen Olsen, hm/i, 60 Berggården
 Brynhild Amundsatter, p. o. 12 år, 82 Heieren
 med Gårud
 Cathrine Nilsdatter, hm/i-d, 66 Skjærdalen
 Dordi Torgersdatter,
 g. Tollev Eriksen, hm/i, 68 Grefsrud
 Dorte Christoffersdatter,
 g. Nils Christensen, hm/i, 66 Skjærdalen
 Eli Johannesdatter, hm/i-d, 82 Heieren med Gårud
 Eli Larsdatter, enke, innerst, har tre små barn,
 fattig, har innlegg, 66 Skjærdalen
 Eli Olsdatter, g. Mikkel Eriksen, hm/i, 58 Stiksrud
 Eli Olsdatter,
 g. Engebret Svendsen, innerst, 64 Hollerud
 Eli Tordsdatter, b. o. 12 år, 56 Nakkerud
 Eline Mikkelsdatter, innerst, meget gammel og
 svak, har tillegg, 58 Stiksrud
 Else Fredriksdatter,
 g. Christen Christensen, hm/i, 66 Skjærdalen
 Emerense Torstensdatter, innerst, meget gammel,
 skrøpelig, har innlegg, 80 Kinn
 Gjertrud Christensdatter, p. o. 12 år, 63 Midt-Haug
 Gudbjørg Mikkelsdatter, p. o. 12 år, 94 Bråten
 Gudbjørg Olsdatter, hm/i-mor, svak og senge-
 liggende, 66 Skjærdalen
 Gudbjørg Olsdatter, p. o. 12 år, 82 Heieren
 med Gårud
 Gunhild Engebretsdatter, innerst, 70 Kolkinn
 Gunhild Klemetsdatter, p. o. 12 år, 77 Solum
 Gunhild Knutsdatter,
 g. Ole Andersen, hm/i, 82 Heieren med Gårud
 Gunhild Larsdatter, innerst, 54 Solberg
 Gunhild Olsdatter,
 g. Gudbrand Olsen, opps., 62 Bure
 Gunhild Olsdatter,
 g. Ole Gundersen, hm/i, 81 Pjåkerud
 Gunhild Sjursdatter,
 g. Per Svendsen, opps., 58 Stiksrud
 Gunhild Svenningsdatter, innerst, gammel og fattig,
 har tillegg, 70 Kolkinn
 Gunnor Christensdatter,
 g. Ole Persen, opps., 58 Stiksrud
 Guri Eriksdatter, enke, hm/i, 74 Kolbjørnrud
 Guri Olsdatter, p. o. 12 år, 66 Skjærdalen
 Guri Olsdatter, p. o. 12 år, 82 Heieren med Gårud
 Helle Persdatter, andre, 78 Nord-Haug
 Ingeborg Andersdatter, p. o. 12 år, 62 Bure
 Ingeborg Andersdatter,
 g. Nils Olsen, hm-i, 77 Solum
 Ingeborg Aslesdatter, g. Lars Nilsen, opps., 61 Haug
 Ingeborg Borgersdatter,
 g. Lars Persen, opps., 94 Bråten
 Ingeborg Klemetsdatter, p. o. 12 år, 54 Solberg
 Ingeborg Klemetsdatter, andre, 72 Oppsal
 Ingeborg Olsdatter, p. o. 12 år, 63 Midt-Haug
 Ingeborg Olsdatter, hm/i-d, 82 Heieren med Gårud
 Ingerd Evensdatter,
 g. Henrik Jonsen, opps., 62 Bure
 Johanne Persdatter, andre, henimot 108 år, blind,
 har innlegg, 72 Oppsal
 Kari Amundsatter, b. o. 12 år, 74 Kolbjørnrud
 Kari Amundsatter,
 g. Torbjørn Ellingsen, opps., 82 Heieren m. Gårud
 Kari Christensdatter,
 g. Per Larsen, hm/i, 59 Vesetrud
 Kari Christoffersdatter, enke, hm/i, 73 Svensrud
 Kari Engebretsdatter, innerst, aldeles fattig,
 har innlegg, 66 Skjærdalen
 Kari Eriksdatter, b. o. 12 år, 73 Svensrud
 Kari Johannesdatter,
 g. Hans Borgersen, hm/i, 68 Grefsrud
 Kari Jonsdatter,
 g. Engebret Gudbrandsen, hm/i, 72 Oppsal
 Kari Larsdatter, b. o. 12 år, 77 Solum
 Kari Nilsdatter, innerst, 54 Solberg

Kari Olsdatter, innerst, gammel og berøvet for-
standen, 58 Stiksrud
Kari Olsdatter,
g. Torkel Johansen, hm/i, 66 Skjærdalen
Kari Olsdatter,
g. Jakob Gudbrandsen, hm/i, 81 Pjåkerud
Kari Sjursdatter, innerst, 81 Pjåkerud
Kari Tordsdatter,
g. Elling Amundsen, opps., 75 Åsterud
Kirsti Amundsatter, andre, 73 Svensrud
Kirsti Ellingsdatter,
g. Trond Aslesen, opps., 60 Berggården
Kirsti Ellingsdatter,
g. Amund Amundsen, opps., 74 Kolbjørnrud
Kirsti Jonsdatter, p. o. 12 år, 61 Haug
Kirsti Knutsdatter, hm/i-d, 72 Oppsal
Kirsti Olsdatter, b. o. 12 år, 73 Svensrud
Kirsti Rasmusdatter,
g. Halvor Eriksen, hm/i, 54 Solberg
Kirsti Sjursdatter,
g. Torkel Bentsen, hm/i, 60 Berggården
Kirsti Tomasdatter,
g. Tomas Larsen, hm/i, 11 Fegri
Kirsti Torbjørnsdatter,
g. Gul Karlsen, hm/i, 75 Åsterud
Kirsti Tordsdatter,
g. Lars Olsen, opps., 56 Nakkerud
Kirsti Torkelsdatter, hm/i-d, 60 Berggården
Kirsti Trondsatter, b. o. 12 år, 60 Berggården
Kirsti Villumsdatter, p. o. 12 år, 85 Pjåka
Lisbet Engebretsdatter, g. Johannes Hermansen,
hm/i, 82 Heieren med Gårud
Lisbet Toresdatter,
g. Rolv Svendsen, hm/i, 64 Hollerud
Malene Gudbrandsdatter,
g. Iver Eriksen, hm/i, 81 Pjåkerud
Margrete Johannesdatter, hm/i-d, 82 Heieren
med Gårud
Margrete Persdatter,
g. Mikkel Persen, hm/i, 105 Skamarken
Mari, g. Jakob Hansen, hm/i, 58 Stiksrud
Mari Bendiksdatter, p. o. 12 år, 78 Nord-Haug
Mari Christensdatter,
g. Knut Borgersen, hm/i, 72 Oppsal
Mari Christoffersdatter, p. o. 12 år, 75 Åsterud
Mari Engebretsdatter, p. o. 12 år, 54 Solberg
Mari Gudbrandsdatter, p. o. 12 år, 32 Hovi
Mari Nilsdatter, hm/i-d, vanfør, halt og fattig,
66 Skjærdalen
Mari Olsdatter,
g. Guttorm Hansen, hm/i, 66 Skjærdalen
Mari Svendsdatter, innerst, 66 Skjærdalen
Mari Svendsdatter,
g. Ole Christoffersen, opps., 73 Svensrud
Mari Torbjørnsdatter, innerst, 78 Nord-Haug
Maria Jakobsdatter, p. o. 12 år, 75 Åsterud
Maria Johansdatter, p. o. 12 år, 72 Oppsal
Maria Mikkelsdatter, p. o. 12 år, 68 Grefsrud

Maria Trondsatter, b. o. 12 år, 60 Berggården
Marte Christiansdatter, p. o. 12 år, 54 Solberg
Marte Eriksdatter, b. o. 12 år, 73 Svensrud
Marte Gudbrandsdatter, b. o. 12 år, 11 Fegri
Marte Gulsdatter, g. Erik Olsen, hm/i, 62 Bure
Marte Johannesdatter, hm/i-d, 82 Heieren
med Gårud
Marte Haraldsdatter,
g. Engebret Henriksen, opps., 64 Hollerud
Marte Knutsdatter,
g. Hans Andersen, opps., 66 Skjærdalen
Mikol Nilsdatter, hm/i-d, halt og skrøpelig,
66 Skjærdalen
Olaug Christoffersdatter,
g. Lars Larsen, husmann, 80 Kinn
Olaug Engebretsdatter,
g. Klemet Ellingsen, opps., 82 Heieren med Gårud
Olea Nilsdatter, g. Asle Larsen, opps., 68 Grefsrud
Oline Christensdatter,
g. Haaken Niklassen, opps., 59 Vesetrud
Pauline Knutsdatter, p. o. 12 år, 72 Oppsal
Pernille Olsdatter,
g. Anders Larsen, hm/i, 11 Fegri
Ragnhild Halvorsdatter, p. o. 12 år, 64 Hollerud
Ragnhild Persdatter,
g. Amund Stenersen, hm/i, 32 Hovi
Rønnaug Ellingsdatter,
g. Lars Larsen, opps., 77 Solum
Rønnaug Gudbrandsdatter,
g. Klemet Andersen, opps., 63 Midt-Haug
Rønnaug Iversdatter, hm/i-d, 81 Pjåkerud
Rønnaug Knutsdatter, hm/i-d, 72 Oppsal
Rønnaug Niklasdatter, hm/i-d, 62 Bure
Rønnaug Persdatter,
g. Tomas Tomassen, hm/i, 32 Hovi
Rønnaug Persdatter, andre, 78 Nord-Haug
Sara Christiansdatter,
g. Otter Olsen, opps., 54 Solberg
Sara Hansdatter, innerst, 81 Pjåkerud
Sara Johansdatter,
g. Halvor Jensen, hm/i, 81 Pjåkerud
Sara Steffensdatter, innerst, 75 Åsterud
Sibilla Engebretsdatter,
g. Augustinus Hermansen, opps., 11 Fegri
Sibilla Larsdatter,
g. Bent Amundsen, opps., 85 Pjåka
Siri Gudbrandsdatter, b. o. 12 år, 11 Fegri
Siri Gudbrandsdatter,
g. Ole Olsen, opps., 105 Skamarken
Siri Olsdatter, g. Ole Borgersen, hm/i, 54 Solberg
Siri Olsdatter, p. o. 12 år, 59 Vesetrud
Siri Persdatter,
g. Per Christensen, hm/i, 60 Berggården
Tore Svenningsdatter, hm/i-d, 74 Kolbjørnrud
Aase Amundsatter, b. o. 12 år, 74 Kolbjørnrud
Aase Olsdatter, p. o. 12 år, 81 Pjåkerud
N., g. Ole Eriksen, innerst, 62 Bure

Fra Soknedalen til Andebu - slektninger på flyttefot

I Hringariki nr 1/2012 hadde Kristian Hunskaar artikkelen «Ringerikinger på flyttefot», der han tok for seg utflyttingen fra Soknedalen til Andebu i Vestfold på 1700-tallet. Han presenterte også flere av soknedølingene som kom til Andebu. Hunskaar, den gang redaktør av Norsk Slekthistorisk Tidsskrift, påpekte sammenfallet med flyttestrømmen i Norge på 1700-tallet, der mange innlandsboende trakk ut mot strøk nærmere kysten.

av Sten Høyendahl

Den nå digitaliserte bygdeboka for Andebu nevner noen av av innflytterne fra Soknedalen, og Hunskaar har tatt for seg dem som har fått noe stemoderlig behandling. Det er soknedølingene som dro i 1760- og 70-årene som Hunskaar har gitt preferanse, men han tok også med Herbrand Persen og Gudbjørg Engebretsdatter fra Nordre Støvern, som allerede rundt 1720 kom til Skarsholt i Andebu. De var trolig husmannsfolk, og heller ikke de er levnet mange ord i bygdeboka.

Vi skal se nærmere på to familier fra Soknedalen som Hunskaar ikke nevner, og som reiste til Andebu samtidig med Herbrand

Persen og Gudbjørg Engebretsdatter. Per Olsen og Gudbrand Levorsen kjøpte 6. november 1720 hvert sitt bruk i gården Ådne i Andebu, og flyttet dit kort etter. Deres familier har fått fyldig omtale i bygdeboka for Andebu, som imidlertid ikke har hatt kjennskap til slektsbåndene mellom de nye innflytterne. Et raskt blikk på de tre utflytterfamiliene fra Soknedalen rundt 1720 viser at alle var nært beslektet.

Slektskap og svogerskap

Herbrand Persen var sønn på Nordre Støvern, mens Gudbjørg Engebretsdatter var datter av Engebret Persen på Søre Garhammer. Per Olsens hustru, Gunhild Engebretsdatter, var Gudbjørgs søster, men hun døde før kjøpekontrakten var undertegnet, og Per giftet seg på nytt med Berte Olsdatter fra Drolshammer.

Gudbrand Levorsen flyttet samtidig inn på det andre Ådne-bruket. Han var da godt oppe i årene, og hadde overlatt sin gård Kittelsby til sin eldste sønn av første ekteskap, Levor Gudbrandsen. Med sin annen kone, Ragnhild Olsdatter, hadde han hele åtte barn i live, og syv av disse fulgte med til Andebu. Ragnhild Olsdatter var søster til Per Olsen på det andre Ådne-bruket. Deres far var Ole Persen Søre Støvern.

Engebret Persen Garhammer S.
d. ca 1724

Gudbjørg Engebretsdatter ca 1689-1741	Gunhild Engebretsdatter g. ca 1689-1720
g. Herbrand Persen Støvern N. til Skarsholt i Andebu	død på Støvern N.

Ole Persen Kjos/Land/Støvern S.
ca 1630-1711

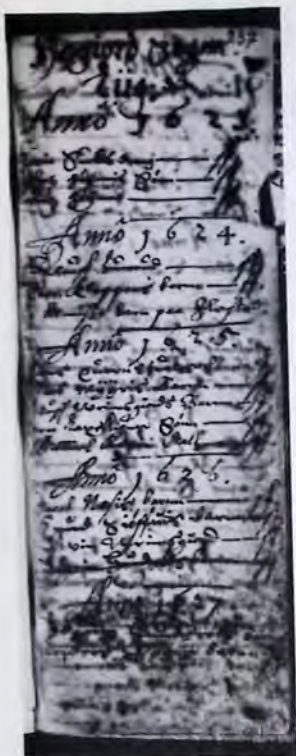
Per Olsen Støvern til Ådne i Andebu død 1738 g2 Berte Olsdatter Drolshammer	Ragnhild Olsdatter ca 1659-1745 g. Gudbrand Levorsen Kittelsby/Ådne i Andebu
---	---

Garhammer og Støvern

Det har tidligere vært flere Garhammer-folk i Vestfold. Da det 19. oktober 1717 ble skiftet etter den forrykte Christoffer Persen på Nordre Garhammer, bror til Engebret Persen på Søre Garhammer, ble det oppgitt at barna til deres avdøde søster Gunhild Persdatter bodde i *Larvigen*. Hun har vel da - kanskje sammen med sin ektemann - flyttet til Larvik mot slutten av

1600-tallet, men jeg har ikke funnet spor etter dem.

Ole Persen Støvern hadde hatt en omtumlet tilværelse. På tinget 12. juli 1697 ble det bekreftet at han var Gudbrand Kittelsbys værfar - han bodde da på Land i Soknedalen. I en åstedssak 22. august 1698 opplyste han at han var 68 år gammel og hadde brukt Åker i årene

Andebu kirkebok begynner i 1623, og er Norges eldste. Den varer til 1738, og flere av de utflyttede soknedolin-gene fikk derfor sine navn innskrevet her.

1667-69, og 17. oktober samme år får vi vite at hans værfar var gamle Ole Auensen Kjos. I 1699 kjøpte han 2½ lispund i Søre Støvern, og bodde der til sin død. Datteren Ragnhild, som var gift med Gudbrand Levorsen Kittelsby, fikk etter ham en søsterlodd på 5/8 lispund i Søre Støvern. Ole Støvern var også far til Kirsti Olsdatter, som var gift med Jon Engebretsen på Søre Garhammer.

Tidligere har det neppe vært særlig gode forbindelser mellom Andebu og Ringerike. Anders Bøen i Andebu eide før 1650 en part på 8 lispund i Fjell i Hole, trolig tilfeldig pantegods - Reier Asnes i Sande hadde hatt denne parten tre år tidligere.

Per Olsen

Gunhild Engebretsdatter på Støvern fikk aldri oppleve å komme til Andebu - hun døde bare 31 år gammel, tre måneder før ektemannen Per Olsen undertegnet kjøpekontrakten på Ådne. Det ble åpnet skifte etter henne 10. februar 1721. Boet gikk så vidt i pluss, og Per ble utnevnt til formynder for datteren Aase. Han reiste hjem til Soknedalen for å finne seg ny kone, og giftet seg der 5. oktober 1721 med Berte Olsdatter, datter av Ole Persen og Siri Halvorsdatter på Drolshammer.

Etter at Per gikk bort i 1738, tok sønnen Ole etter hvert over, men han døde allerede i 1751, bare 26 år gammel.

- Per Olsen Støvern/Ådne i Andebu, bgr 1738 13/7 i Andebu, skifte 1739 14/2
 g1 Gunhild Engebretsdatter Garhammer, f. ca 1689, bgr 1720 28/7 i Norderhov, skifte 1722 22/11
 1 Aase Persdatter, døpt 1712 12/3 i Norderhov
 g. Erik Andersen Hynne, Høyjord i Andebu, f. ca 1700, bgr 1765 29/9 i Andebu
 g2 Berte Olsdatter Drolshammer, bgr 1738 23/8 i Andebu
 2 Gunhild Persdatter, døpt 1722 4/8 i Andebu, bgr 1746 14/10 i Andebu, ugift, skifte 1747 18/2
 3 Ole Persen Ådne, f. ca 1725, bgr 1751 11/6 i Andebu - en sønn Ole, død etter faren, skifte 1751 14/10
 g. Anne Hansdatter Gran, døpt 1726 23/12 i Andebu - til Nes
 4 Inger Persdatter Ådne, f. ca 1728, bgr 1786 15/3 i Andebu, ugift
 5 Siri Persdatter, døpt 1730 6/5 i Andebu
 6 Halvor Persen Ådne, døpt 1733 2/10 i Andebu, bgr 1774 31/5 i Andebu
 g. Ide Eilevsdatter Asen, døpt 1743 14/7 i Andebu, bgr 1778 28/10 i Andebu

Gudbrand Levorsen

Folk på flyttefot er gjerne unge, men Gudbrand Levorsen og Ragnhild Olsdatter på Kittelsby var faktisk i sekstiårsalderen da de reiste til Andebu, og overlot gården til sønnen Levor av Gudbrands første ekteskap. Gudbrand var sønn av Levor Jonsen, som ifølge prestemanntallet 1664 bodde på Slette, 60 år gammel. I 1666 hadde han sønnene Jon og Gudbrand, 7 og 4 år gamle, og hans egen alder var nå oppgitt til 50

år. Farsnavnet Jonsen er imidlertid feilaktig. Oppsitteren på Slette het Levor Gudbrandsen, og var gift med Gro Gardsdatter. Han var sønn av Gudbrand Toresen og Kari Levorsdatter på Åsland i Eggedal. Et tingreferat av 9. oktober 1657 viser at Levor Gudbrandsen 26. november 1656 hadde fått halve Slette mot å gi Åsland til Ole Sebjømsen.

Gudbrand Levorsen døde i juli 1723 på Ådne, men dødsfallet sees ikke i kirkeboken for Andebu. Hva var det som fikk folk såpass langt oppe i årene til å kaste alt over bord og overta en ny gård? Hvilken rolle spilte slektsbåndene til de andre to familiene fra Soknedalen?

Gudbrand hadde to barn i første ekteskap med Berte Eriksdatter, datter av Erik Mønsen (død 1680) og søster av Levor Eriksen på Sessrud. Begge de eldste barna valgte å bli i Soknedalen. Kan det ha oppstått uvennskap mellom disse to og stemoren Ragnhild, slik at eldste sønnen Levor presset på for å overta Kittelsby? Det blir dessverre bare spekulasjoner. Gudbrand og Ragnhild hadde to sønner som het Ole, og det var Ole den yngre som tok over Ådne, som han drev til sin død i 1763.

Kirsti Toresdatter på Istre i Tjølling, enken etter Per Gudbrandsen, hadde 3. april 1742 anlagt odelssak mot ektemannens søsken. Ole Gudbrandsen den eldre bodde da på Ambjørnrød under Torp i Andebu, og opplyste at han var noe over 60 år gammel og barnefødt *paa Gaarden Slette paa Ringerige*. Over 60 år gammel var han neppe. Et annet vitne i samme sak var Torger Olsen som bodde hos sin far på Ambjørnrød, og sa at han var 26 år gammel og født på Ringerike. Vi finner ham da også døpt 6. august 1713 i Lunder kirke. Også Ole Gudbrandsen den yngre var tilstede i 1742 og bekræftet at de to navnebrødrene også var brødre, *item at deres fader Gulbrand Levorsen eiede, boede og Döede paa Gaarden Aadne*.

Ole Gudbrandsen den eldre var allerede i 1709 blitt gift med Kirsti Nilsdatter fra Sessrud, og fikk flere barn på Kittelsby. På skiftet etter faren i 1726 sies det at han bor på *Galle-mager* i Norderhov, trolig en forvanskning av Garhammer. Han droyet altså noen år før også han flyttet til Andebu. Broren Even Gudbrandsen, som valgte å bo i hjembygda, bodde da på Modalen, men kom snart til Follum.

Berte Gudbrandsdatter, Gudbrand Levorsens datter av første ekteskap, var i førtiårsalderen ved farens død. Hun var gift med Tord Trulsen Garhammer, som det ble skiftet etter i 1736. Da det 28. april 1744 ble skiftet etter hennes ugifte sønn Gudbrand Tordsen på Vegstein i Norderhov, ble det opplyst at en annen sønn, Torger Tordsen, var død og hadde vært gift med Kirsti Asgautsdatter Våle i Jarlsberg grevskap. Han hadde etterlatt seg sønnene Tord og Rasmus, henholdsvis seks og fire år gamle.

Også Våle ligger i Andebu, og i kirkeboken der finner vi at Torger Torgersen og Kirsti Rasmusdatter blir viet 28. oktober 1737. De har sønnen Rasmus til dåpen 2. februar 1741, og bor da på Ådne. Kirsti Rasmusdatter er åpenbart konas rette navn. Sønnen Tords barnedåp leter vi forgjeves etter, og Torger Tordsen finner vi heller ikke i listen over begravede - men han er altså død i ung alder, før 1744. Han har åpenbart ikke rukket å etablere seg i Andebu, og har derfor søkt seg til morfarens slekt på Ådne.

Gudbrand Levorsen Kittelsby/Ådne i Andebu, f. ca 1662 i Norderhov, d. juli 1723 i Andebu, skifte 1726 11/11
g1 Berte Eriksdatter Sessrud

1 Levor Gudbrandsen Kittelsby, f. ca 1685 i Norderhov, bgr 1761 7/6 i Norderhov
g. Barbro Paalsdatter Oppegården, f. ca 1691 i Norderhov, bgr 1773 1/5 i Norderhov

2 Berte Gudbrandsdatter, f. ca 1686 i Norderhov, bgr 1756 27/3 i Norderhov
g. Tord Trulsen Garhammer nordre, skifte 1736 3/7
Barn, bl a:

2.1 Torger Tordsen Ådne, døpt 1713 7/10 i Norderhov, død før 1744
g. Kirsti Rasmusdatter

g2 Ragnhild Olsdatter Land, f. ca 1665 i Norderhov, bgr 1745 6/11 i Andebu

3 Ole Gudbrandsen de Kittelsby/Ambjørnrød i Andebu, f. ca 1687 i Norderhov
g. Kirsti Nilsdatter Sessrud

4 Per Gudbrandsen Istre, f. ca 1688 i Norderhov, bgr 1741 30/3 i Tjølling, ingen barn
g. Kirsti Toresdatter

5 Torger Gudbrandsen, f. ca 1691 i Norderhov, bgr 1713 6/8 i Norderhov

6 Even Gudbrandsen Follum, f. ca 1693 i Norderhov, bgr 1763 23/1 i Norderhov
g1 Marte Jonsdatter Modalen

g2 Anne Ellingsdatter

7 Ole Gudbrandsen d y Ådne, f. ca 1701 i Norderhov, bgr 1763 29/1 i Andebu

g. Dorte Christensdatter Våle, døpt 1708 19/1 i Andebu, bgr 1785 26/4 i Andebu

8 Tord Gudbrandsen Våle, døpt 1710 8/3 i Norderhov, bgr 1763 5/6 i Andebu

g1 Malene Christensdatter, f. ca 1713, bgr 1743 9/6 i Andebu

g2 Kirsti Guttormsdatter Omdal, f. ca 1692, bgr 1769 12/6 i Andebu

- 9 Anne Gudbrandsdatter, f. ca 1692 i Norderhov
g. Lars Larsen Hanedalen, f. ca 1660, d. 1736 i Andebu, skifte 1737 20/2
- 10 Siri Gudbrandsdatter, f. ca 1699 i Norderhov, bgr 1741 1/10, skifte 1742 5/3
g. Ole Jensen Nøklegård østre, f. ca 1678, bgr 1744 22/2 i Andebu, skifte 1744 18/6
- 11 Aase Gudbrandsdatter, f. ca 1704 i Norderhov, bgr 1742 25/11 i Tjølling
g. Truls Knutsen Vik østre
- 12 Gro Gudbrandsdatter Kittelsby, døpt 1706 9/10 i Norderhov, død som barn

Ole Levorsen på Torp

Ole Levorsen bodde i 1727 på Tolsrød i Andebu. Han vitnet i 1742-saken og opplyste at han var 60 år gammel og født på Ringerike, men nevnte ikke noe om slektskap. Han holdt da til på Torp i Andebu. På samme tid døde et pikebarn for ham, ti år gammelt.

Ole Levorsen og Gudbrand Kittelsby sto i 1708 faddere i Lunder kirke for barnet til en anonym Hans og hans kvinne, Marte Bendiksdatter. Ole var åpenbart bror av Gudbrand Levorsen, som 8. januar 1694 hadde makeskiftet med Torbjørn Rud og fått Kittelsby mot

Slette. Vi ser enkelte spor etter Ole Levorsen i kirkeboken for Andebu. Han ble begravet 3. november 1750, 66 år gammel.

Levor Jonsens barn

Kristian Hunskaar har i sin artikkel pekt på fem søsken som rundt 1770 i voksenalder flyttet fra Soknedalen til Andebu. Disse var barn av Levor Jonsen og Ragnhild Torkelsdatter på Tranby, som ble viet 18. oktober 1721. Av deres ni barn flyttet fem til Andebu - vi gjentar navnene her:

- 1 Torkel Levorsen Flaskerud/Haukedalen/Ilestadeie i Andebu, f. 1722, d. 1785 i Andebu
g. Ingeborg Eilevsdatter, f. ca 1715, d. 1789 i Andebu - minst to barn, til Andebu senest 1770
- 2 Marte Levorsdatter, f. 1728, d. 1818 på Nøtterøy - seks barn, til Andebu ca 1770
g. Jakob Olsen Haukedaleie/Bråten/Solum u. Høyjord vestre i Andebu, f. ca 1705, d. 1773 i Andebu
- 3 Erik Levorsen Haukedalen/Ilestadeiet i Andebu, f. 1730, d. 1790 i Andebu
g. Kirsti Knutsdatter Bliksrud, f. ca 1732, d. 1785 i Andebu - åtte barn, til Andebu ca 1768
- 4 Paal Levorsen, f. 1732, d. 1815 på Nøtterøy
g. Olausdatter Storruste i Hedalen, d. 1803 på Nøtterøy - fem barn, til Andebu før 1777
- 5 Kari Levorsdatter, f. 1737, d. 1808 i Ramnes - ingen barn, til Andebu før 1772
g. Anders Torsen Mørken fra Ramnes, skifte 1789

Ragnhild Torkelsdatter var datter av Torkel Olsen og Marte Engebretsdatter på Snodalen i Lunder. Torkel Olsen ble begravet 6. januar 1720 ved Lunder kirke, 60½ år gammel.

Levor Jonsen holdt til på Høgskog da han i 1721 ble viet til Ragnhild. Jon Paalsen Høgskog nevnes i 1694 i en rettsak, og det er blitt hevdet at Jon Paalsen Solhaug i Lunder er Levor Jonsens far. Ut fra farsnavnet er Jon Levor-

sen, Gudbrand Kittelsbys bror som i 1666 holdt til på Slette og var syv år gammel, et vel så interessant alternativ. Noe sikkert vites ikke.

Hunskaar har også i sin artikkel tatt med Even Hansen og Gunhild Torgersdatter på Øverby under Tranby, som i 1765 fikk skjøte på en part i Sjøe i Høyjord. Disse er de eneste soknedølingene som synes å ha reist uten slektstilknytning til tidligere utflyttere.

- Even Hansen Øverby u. Tranby/Sjøe i Høyjord, Andebu, f. ca 1719, d. 1801 i Andebu
g. Gunhild Torgersdatter, f. ca 1731, d. 1792 i Andebu - 11 barn, til Andebu 1765

Gudbjørg Engebretsdatter

Hunskaar nevner at Herbrand Persen, opprinnelig fra Nordre Støvern, i 1736 druknet i *Tembs Elven*. Det kan her tilføyes at enken Gudbjørg Engebretsdatter i oktober 1738 ble gjengift med Anders Nilsen.

Gudbjørg Engebretsdatter døde allerede i

1741 på Ambjørnrod, og enkemannen Anders Nilsen vitnet i rettsaken som Kirsti Istre hadde reist i 1742. Anders fortalte her at han var 38 år gammel og barnefødt på Stoland i Hvarnes sogn i Larvik grevskap, og at han nå var husmann på Undersbo i Hedrum.

Litteratur

Andebu bygdebok. Red.: Arne Gallis. Utgitt av Andebu kommune (1975, -78 og -82). Digitalisert utgave med gårdsregister 2008.

Hunnskaar, Kristian: Ringerikinger på flyttefot. *Hringariki* nr 1/2012, s. 10-13.

Utrykte kilder i Statsarkivet på Kongsberg

Norderhov, Andebu og Tjølling prestegjeld, kirkebøker.

Ringerike og Hallingdal sorenskriveri - pantebøker, skifteprotokoller og tingbøker.

Søndre Jarlsberg sorenskriveri - pantebøker, skifteprotokoller og tingbøker fra Andebu.

Larvik sorenskriveri - skifteprotokoller fra Tjølling.

Aftenposten

4. juni 1885

Varsko i Landeveien

Da en Mand om Eftermiddagen den 14de Januar sidstleden var paa Hjemreisen fra Hønefos, kom pludselig to ham ubekjendte Personer hen og kastede sig uden hans Tilladelse op paa hans Slæde. Han anmodede dem om at forføie sig bort, men de lo bare ad ham, hvorfor han begyndte at vende Hesten, forat kjøre op over Byen igjen, i den Tanke at henvende sig til en Vægter for at blive dem kvit. Personerne bleve nu bange, hoppede af Slæden og gik derefter tæt foran ham nedover Gaden og over Broen næsten ud til Sundløkken; men her vendte den ene af dem om, gik ham imøde og tog ham, da han var kommet tæt ind paa ham, i Frakkekraven samt skjøv ham ned af Slæden, saa at han blev liggende i Veien; og nu gav Personen ham med knyttet Næve to temmelig voldsomme Slag i Ansigtet, efter hvilket han havde Smerter i Hovedet dagen efter, men forøvrigt ingen videre Meen. Angjældende skyndte sig derpaa afsted i Følge med den anden Person.

Den Overfaldne fik imidlertid strax efter Underretning om Navnet paa den, der havde overfaldt ham, idet denne Sidste traf en Bekjendt, hvem han bad ikke at fortælle til den Mand, som kom kjørende efter, hvem han Angj. var, hvorhos denne ytrede til sin Ledsager, «at han skulde faa mere, naar han kom ud paa Hvervenmoen». Da denne nu ble spurgt af den Overfaldne om Navnet paa Angriberen, meddelte hin Navnet og den faldne Ytring, hvorfor den veifarende Mand ventede en Tid,

før han kjørte videre og saa da Intet til Angjældende.

Denne befandtes at være en ugift Skomagerarbeider ved Navn Oscar Gudbrandsen Gullerud, 24 Aar gammel, før ustraffet.

Under den imod Angjældende reiste Justits-sag paaskyder baade han og hans Ledsager saa overstadig Beruselse ved Leiligheden, at de ikke have den ringeste Erindring om, hvad der passerede paa Landeveien den Aften. Angjældende kan saaledes hverken benegte eller bekræfte Overfaldet, «men der er», siger han, «liden Rimelighed for, at han skulde have gjort noget Sligt, da han ikke er af dem, som farer paa Folk og slaar dem».

For dette Overfald paa sagesløs Mand blev Angjældende af de underordnede Retter ilagt 5 Dages Fængsel paa Vand og Brød med Omkostningsansvar, men han var misfornøiet og forlangte Appel til Høiesteret.

Retten lagde i Sagen særlig Vegt paa, at der her handles om et paa fredelig Reisende paa Alfarvei skeet Overfald, hvilket ikke saa meget var fremkaldt af Kaadhed eller Overmod, som snarere begrundet i Ærgrelse over, at Angjældende og Kammerat ikke fik Lov til at sidde paa, efterat de først paa egen Haand havde hoppet op paa Slæden, og Lyst til at hævne sig herfor. Høiesteret forhøiede saaledes Straffetiden til 10 Dages Fængsel paa Vand og Brød, uden Anbefaling til Benaadning.

Brev fra Liverpool

Ole Olsen Haugerud ble født 16. oktober 1824 på Rustand i Ådal. Han emigrerte 1. mai 1851 til Amerika sammen med brødrene Ole d.y. og Erik, mens faren Ole Hansen kom etter i 1852. De skrev mange brev hjem til gamlelandet som er tatt vare på, og som er funnet igjen på Nordre Elsrud av Wilhelm og Ingeborg Elsrud. Brevene gir oss innblikk i deres liv i det store utland.

av Nils Elsrud

Alle guttene var mer eventyrlystne, så de dro ut på lengre reiser enn til Amerika. Erik dro ganske raskt til Australia, og familien hadde ikke hørt fra ham på et par år. Da bestemte Ole d.e. seg for å reise etter for å se om han kunne finne ham igjen, samt for å være med på gull-

gravingen. Moren Guri, som var født på Vestre Holte, var blitt skilt fra Ole Hansen samme år som denne reiste til Amerika. Der giftet han seg med Berit Olsdatter Olshullet.

Ole Olsen Haugerud dro først til Liverpool, for så å bestille reise derfra til Melbourne. Vel framme skrev han et brev til moren Guri og broren Torgrim om overfarten til Melbourne. Ingeborg Elsrud gjenga dette brevet i sin helhet i *Ringerike* (1987), og det kan derfor leses i sin helhet på Heftet Ringerikes nettsider. Ingeborg Elsrud har også gjengitt store deler av brevet i en artikkel i *Hringariki* nr 2/92.

Men Ole skrev først et brev fra Liverpool til sin svoger Elling Olsen Elsrud, som var gift med hans søster, Olia Olsdatter Rustand. Dette brevet er ikke tidligere offentliggjort:

Liverpool den 8. Oktober 1857

Til min Uforglemmelige Elskede Sviger Broder og Søster Elling og Ollia Elsrud.

Jeg hilser Alle meget Flittigt. Det er for første gang jeg i en lang Fraværelse sender Eder Nogle Linnier.

Jeg har sent et Brev til min Broder Hans Olsen jeg vil derfor ikke berøre meget den Matterede som det Indeholder. Jeg befinder mig nu i det Stolte Megtige Engeland. Af [---] er det, jeg atter ind Aander, den Europeiske Luft; Under den Atmosfer hvor jeg først saa Lyset [---]. Af Naade er det jeg Lever denne Dag og er Megtig til at sende Eder disse Linnier. Jeg forlode Hjemmet i America den 9de September, og ankom til Liverpool den 29 s. m.

Vii har taget fragt til Melbourne i Australien. Vi skulde Seilet den 5te men nu bliver det ikke førend den 11te Dennes. Vort Ophold i Liverpool er Kosbart, vi betaler for Logi Omtrent \$ 1½ Dolar Dagen, Forresten tager vi os gjerne et Glas Viin en Haanningkage, og et Æble, 2 ganger Daglig til at Styrke Legemet.

Naar jeg kommer til Australien saa haaber jeg at gjensee mine Brødre, Ole og Erik, men maaskee Erich allerede er kommet til Norge eller er under Veis, jeg ved intet om ham at sige for de sidste 2 Aar og 4 Maander. Det skulde i Sanhed være en Glædens Dag naar jeg igjen saa mine Søkende efter en Jordens Omreise under saa mange besverligheder. Men endnu Glædeligere skulde den Dag være naar jeg kunde komme tilbage til mit Elskede Fedreneland. Jeg Elsker for Tiden mere de Steile Klipper og Dybe Daler i Det Frie Norge, end de Uhyre Stepper hinsides Oseanet. Der burde ingen Christen Have hjemme. Tenk Eder Venner naar der blant De Forenede Staters 30,000,000 blodt 6½ Million henhører til forskjellige Religions Sekter, Resten ere saakalte Fritenkere. Men jeg vil kalde dem Cultiverede Hedninger. De Døber deres Børen paa saame maade, som di Døber Eders Kalve, Kiid og Hunde.

Kjære sviger Broder

Mange af Eder mine Venner ved jeg har forundret sig hvorfor jeg ikke har skrevet Eder til paa saa lang en tiid. Jeg har Virkelig veret Skjødesløs, det vil jeg bekjende! Formedelst min siins Stemning til America i den seneste Tiid har til bage holdt mig fra at Skrive. Efter denne Tid skal dii sandelig ikke mangle Breve fra mig hvis de kommer frem, saalenge min Sjeel og Legeme ere tilsamen,

Betragtning af Byen Liverpool har gjort et megtigt intrykk paa mig. Det er her man faar see Verden i sin Herlighed. Den Høie Adel, og den lave Bonde, den Mægtige Riigdom, og den Elendige Fattigdom den Oprigtige vid siden af Tyver og Mordere, men alt saadant skal til for at udgjøre en Syndig Verden!

Jeg har betragtet den største Deel af Byen, den har intet Skjønt udsende, Den har Trange Ulige gader Lave Sorte Bygninge, 3 Jern Baner jgjenennem skjærer Byen under den i Tuneler. Det merkverdiggste af alt er dens 12 Mile lange Dokker, som er Opfyldt af Skiber i Tusindtal, fra alle Verdens Hjørner.

Liverpool har en befolkning af 500,000 Sjæle.

America er et Frit Land, ja i Sandhed et for mig for Frit Land. Men jeg vil hverken tilraade heller fra Raade nogen at Reise didt, thi andre kan vel synes bedre om dens Anordninger end jeg, vi alle hykler den same Troe, vi alle Passe den same Skoe. Dette er et sant Ordsprog!

Vor Gamle Faders bestemmelse og Ønske er at see sit Fædrene Land igjen, hvis den Almegtige Guud giver ham Liv og Størke dertil.

Hvor Fader har Lit meget paa sit Legeme ved sit Ophold i America. Han har en heel Sommer veret kastet paa Syge Leie! Efter mange Lidelser Afgik Beret Olsdatter Ved Døden den 25. Juli dete Aar. Fader er nu Enkemand i America. I anledning af at vi kunde bort falde paa vore Reiser og ikke komme til bage, saa vil jeg give eder en Pesifiseret Regning over de Penge vi har tilbage i America.

Jeg har Udlaant i Telema--- County i Minesota den 29 Juli 1857 Obligation i 160 [Æker]
 Land af, Hans G Renna 200 dolar
 Do Do Lage Johnsen Vesteren D
 Ole O. Blaxtvedt Obligation [---] D
 M. O. Blaxvedt Do [---] Do
 Gunder Ellevsen Do [---] Do Daler, Tilsammen \$1,000 Dolar
 Disse Penger er ud Laandt paa 3 Aars Dog med ti 10 Procent Renter.

Udt Laant i Mitchell County i Iova
 Den 4 Juli 1857 En Obligation af Chalbein Syversen I 340 Æker Land mod ti 10% procent Rente \$2,500 Do
 En Do af Knudt B. Dukestad Do 200 Æker Do \$1,500 Do
 Disse Penger er udt Laandt paa 5 Aars Dog og skal in betaales 800 Dolar hvert Aar med 10 procent Renter

Udt Laandt paa Beviiser

1857

Den 17 August	til Andreas E. Havig paa beviis	\$ 203 D
Den 29 Mai	til Helge Pedersen	20
Do 29 Do	til Knudt T. Berg	50 Dolar
D 23 Do	til Thore Thommesen	\$ 200 Dole
Den 7 September	Peder Larsen	20
Do 7 D	Lars Skafteal	15
Den 17 August	Ole H. Rustand	<u>\$ 205</u>
Disse Penger er udtlaandt paa Aars dog mod 10 procent Renter.		
Det hele Beløb er		<u>\$ 5,713</u>
Af disse Penger tilkommer min Broder Ole		\$ 2,576

Jeg vil for nærværende ende min korte skrivelse og nedlegge Pennen med en Venskabelig Hilsen til Eder mine Søkende og Venner. Lev vel. Hils alle mine beslegtede meget Flittigt fra mig.

Jeg forbliver Eders hengivende Ven og broder

Venskablighdt

Ole O. Haugerud den ældre

Ole fant igjen broren Erik mens han var i Australia, men det gikk ikke bra for ham der, han var mye syk og tjente lite penger. Allikevel ble han der i åtte år, fram til 1866. Broren Erik gjorde det en god del bedre, og hjalp Ole. Erik reiste videre til nye eventyr i New Zea-

land allerede i 1862. Han giftet seg der i 1875 og ble der ut livet, mens Ole reiste tilbake til Amerika og giftet seg i 1868 med Maren Nilsdatter Lunde fra Søndre Lunde i Ådal.

Ole Olsen Haugerud døde allerede 28. desember 1869. Maren fikk i desember 1869 et barn som døde fjorten dager før faren.

De mange klammene indikerer hull som går gjennom brevetts fire sider. Blant de som skyldte brevskriveren penger i Mitchell Co. var Lars Nilsen Skafteal fra Hardanger og Thore Thomassen fra Valdres, som begge kom til St. Ansgar i 1854 (Holand 1908, 408), og brevskriverens far Ole Hansen Rustand.

Ringerikinger viet i Christiania

Del 2: 1831-1835

Mange ringerikinger flyttet i første halvdel av 1800-tallet til Christiania, og flere inngikk ekteskap her. Mens kirkebøkene i hovedstaden i perioden 1814-1830 viser at minst 38 brudgommer og 32 bruder var født på Ringerike, er tallene for perioden 1831-35 henholdsvis 24 menn og 19 kvinner.

av Sten Høyendahl

Jeg har tidligere lagt ut alfabetiske oversikter over folk i Christiania som var født på Ringerike: ved folketellingen 1865 (427 menn og 454 kvinner), begravede 1878-1900 (227 menn og 263 kvinner), begravede 1901-1924 (353 menn og 345 kvinner), og begravede 1925-1935 (81 menn og 100 kvinner). I forrige nummer ble søkelyset rettet mot ringerikinger som i tidsrommet 1814-1830 ble viet i Christiania.

Det dreier seg nå om vielser i perioden 1831-35, der jeg har fulgt hver person så langt det har vært mulig i kirkebøkene og senere folketellinger. I tillegg er dåp, konfirmasjon og flytteattester forsøkt oppsporet. Et stort flertall av de som flyttet kom fra lavere sosiale lag, og svært mange var født utenfor ekteskap.

I grenseland

Som alltid må kildekritikk utøves. Folk som sies å være fra Ringerike er ofte født andre steder, og fortsatt oppstår misforståelser med folk som er født i Ringsaker og på Romerike.

Oline Knutsdatter er vanskelig å plassere. Hun oppgis født i Hole da hun 14. november 1834 vies til Per Haakensen Grinibråten fra Bærum - hennes far er Knut Nilsen Berg. Oline er imidlertid døpt 14. oktober 1804 på Strømsø, der faren er bjelkehogger. Hun er ikke konfirmert i Hole, og det er vanskelig å se at hun har noen tilknytning til Ringerike. Likevel ser vi at hun ved sitt dødsfall 15. oktober 1854 oppgis å være født på Ringerike.

Ulike skjebner

Mange som flyttet til hovedstaden gikk en sørgelig skjebne i møte. I begravelseslistene

ser vi at mange lever i små kår, og må begravnes på fattigkassens regning.

Militærmusikeren Ole Pedersen Røysing, 29 år og husmannssønn, hadde bare vært gift i fire måneder før han døde av nervefeber. I 1833 kom *den asiatiske Cholera* til byen, og blant dem som bukket under var den 28 år gamle skreddersvennen Erik Karsten Christiansen Skjelven, strandsittersønn fra Hønefossen.

Anders Torgersen Knestang ser ut til å ha gjort det bra som borger og skomakermester. Så døde hans kone i 1842 etter en abort, og Anders' liv tok en ny vending. Tre år senere begikk han selvmord i *Vildelse, nærings sorg og Kjærligheds(sorg)*.

Det hersket et strengt klassesamfunn i hovedstaden, der man ytterst sjelden krysset de sosiale grensene. Petra Kamilla Vormnæs opplevde en virkelig klassereise - hun ble i slutten av 1850-årene gift med assessor, senere byfogd Peter Severin Jacob Daae. Hennes mor var husmannsdatteren Ragnhild Larsdatter fra Hov ved Hønefossen, gift med Ole Pedersen Vormnæs, oppslager på «Mynten». De siste årene av sitt liv bodde Ragnhild som enke i en finere byleilighet sammen med sin datters familie.

På flyttefot

Ikke alle forble i Kristiania. Samuel Syversen kjøpte etter vielsen Bili i Hole og flyttet hjem, men døde tidlig. Ådølingen Even Torsen ordnet seg snart med en plass under Nøkleby i Heradsbygda, der han hadde tjent som ung.

Jørgen Jonsen fra Haukedalen ble etter hvert forpakter på Vestre Hellerud i Aker, og kjøpte i 1840 gården Ballerud i Østre Bærum, der han endte som landhandler. Anders Christensen var også fra Haukedalen, og etter en visitt som avgiftsbruker på Østenbøl i Enebakk ble han gårdbruker på Ryen i Aker.

Karen Ottersdatter fra Tvetter i Haug giftet seg med en glassarbeider fra Jevnaker, som få år senere tok seg jobb som glasspuster på Conradsminde Glasværk ved Ålborg i Danmark.

I neste nummer av bladet vil jeg ta for meg vielser i tidsrommet 1836-1840.

Forkortelser:

Chra - Christiania, Norderhov hs - hovedsogn, Hg - Haug, Lu - Lunder/Ytre Soknedalen, Vi - Vikter/Ovre Ådalen
Gm - Garnisonsmenigheten/Slottskirken, OD - Oslo Domkirke/Vår frelsers kirke, OH - Oslo hospital, Rh - Rikshospitalet

Christen Eriksen, 36 år, f. i *Norderhov*, ungar, malersvenn, far: *Erik Christensen*, snekker - gift 1835 27/3 (OD) med *Juditte Larsdatter*, 26 år, f. i menigheten, pike, far: *Lars Hansen*, snekker - begge bor i tømmermester Borgersens hus i *Piperviken*

Døpt 1799 22/3 i N:hov hs, foreldre: *Erik Christensen* og *h. Kari Bertelsdatter* ved *Hønefossen*
Bor 1801 hos foreldrene *Erik Christensen* (28) og *Kari Bertelsdatter* (44), strandsitter ved *Kvernbergsundet*
Konf. 1812 4/10 i *Aker* (*Akers kirke*), *Bergfjeringen*, *Er paa Ringerige*, 15 år
Utskr. 1827 6/9 fra *Aker* til *Chra* sammen med foreldrene, fra *Bergfjeringen* til *Hammersborg* - innskr. til *Chra* 1827 16/10 (Gm), malerprovisor under det akershusiske artillerikompani
Barn døpt i *Chra* (OD): *Karen Birgitte* f. 1834 8/12, *Piperviken* - *Laura Karoline Emilie* f. 1838 3/11, *Møllergaten* - *Christen* kalles ved begge anledninger malersvenn

Christoffer Christensen, 28 år, f. i *Hole*, ungar, tjenestekar i byen, far: *Christen Hansen*, gårdmann - gift 1835 30/4 (OD) med *Kirstine Pedersdatter Kavlumbakken*, 28 år, f. i *Nes på Hedemarken*, pike, far: *Peder Hansen*, leilending Døpt 1806 1/6 i *Hole*, foreldre: *Christen* og *h. Kirsti Christoffersdatter Ullem*

Konf. 1821 30/9 i *Hole*, bor med foreldrene på *Ullem*, kunnskap: godt
Innskr. i *Chra* (OD) fra *Hole*, jf attest 1833 9/6, tj. hos kjøpmann *Thor Olsen* i *Tollbodgaten*, vært fra høsten 1832 i *Chra*
Barn født i *Chra* (OD): *Christen* f. 1836 7/1, *Vaterland*, hjørnet av *Store Vognmannsgate* og *Vaterlands Tverrgate* - *Peder* f. 1837 13/7, *Vaterland* - *Christoffer* kalles i 1836 dagleier og i 1837 handelsfullmektig

Edvard Andreas Fougner, 25 år, f. i *Hole*, ungar, kjøpmann, bor i *Storgaten*, foreldre: *Simon Fougner*, gårdbruker, og *Marie Hoen* - gift 1835 21/1 (OD) med *Sara Tomine Wegener Bruun*, 34 år, f. i menigheten, jomfru, far: *Frantz Bruun*, kjøpmann, og *h. Engel Kirstine*

Døpt 1809 15/7 i *Hole*, foreldre: *Simon Fougner* og *h. Marie Torgersdatter* (*Borgersdatter!*), gårdmannsfolk på *Stein*
Konf. 1824 3/10 i *Hole*, bor på *Stein*, kunnskap: meget godt
Utskr. fra N:hov til *Chra*, jf attest 1826 12/4, vervet jeger - innskr. til *Chra* 1830 2/12 (Gm), jeger
Barn født i *Chra* (OD): *Frantz Gottlieb Bruun* f. 1836 24/9, *Storgaten* - *Othmar Eugen* 1837 31/10 - *Hulda Christine* f. 1839 2/2 - *Ebba Marie* f. 1842 23/12, *Edvard* kalles alltid borger og kjøpmann
Edvard død 1855 23/8 i *Aker*, kjøpmann, *Mølleveien*, død av hjernehinnebetennelse, etterlater seg enke og fire barn
Sara Thomine Wegner død 1859 24/1 i *Chra* (*Grønland*), enkemadam, *Lakkegaten*, død av *Cholera* og *typhus Feber*

Erik Karsten Christiansen Skjelven, 26 år, f. i *Norderhov*, ungar, svenn hos skreddermester *Toresen* i byen, far: *Christian Skjelven*, strandsitter - gift 1832 25/1 (OD) med *Inger Marie Hansdatter*, 28 år, f. i *Aker*, pike, far: *Hans Sørensen Due*, cand. med., som har avlet henne utenfor ekteskap med piken *Kirstine Larsdatter* Døpt 1805 27/3 i N:hov (Hg), foreldre: *Christian Olsen* og *h. Malene Paalsdatter Skjelven*

Konf. 1819 21/10 i N:hov hs, bor på *Nordre Hønefoss*, meget gode kunnskaper, god oppførsel, faren husmann og smed
Utskr. fra N:hov til *Chra*, jf attest 1823 4/12, skredderdreng fra *Hønefoss* - innskr. i *Chra* 1831 (OD) fra N:hov, svenn hos skreddermester *Toresen*, vært siden høsten 1822 i *Chra*
De får utenfor ekteskap datteren *Amalie Lorentse*, f. 1831 2/8 i *Chra* (OD), hun er tj.pike og losjerer i *høker Bergs gård* på *Hammersborg*, han er svenn for skreddermester *Thoresen* og losjerer samme sted - dette er deres andre barn
Erich Carsten Schjelven død 1833 1/11 i *Chra* (OD), skreddersvenn, *Bergfjeringen*, død av *den asiatiske Cholera*

Even Torsen, født på *Flaskerudeie* i *Ådalen* og døpt 1800 5/1 i *Viker kirke*, *Norderhov*, konf. 1817 5/10 ds, ungar, tjenestekar for generalmajor *Nilson*, tidl. i 4. gevorbne jegerkompani, foreldre: «*Thron Tor Evensen*», husmann, og *Dorte Andersdatter Flaskerudeie* - gift 1833 25/10 (Gm) med **Berte Christensdatter**, døpt 1805 31/3 i *Norderhov*, konf. 1822 13/10 i *Haug aneks*, pike, i tjeneste for generalmajor *Nilson*, bor i *Rådhusgaten*, tidl. bodd i *Jevnaker*, oppført seg ordentlig og anstendig, foreldre: *Christen Olsen*, gårdmann, og *h. Anne Ellingsdatter Nordseter*

Even, døpt 1800 5/1 i N:hov (Vi), foreldre: *Trond Evensen* og *h. Dorte Andersdatter*, husmannsfolk u. *Flaskerud*
Bor 1801 hos foreldrene *Tor Evensen* (30) og *Dorte Andersdatter* (29), husmannsfolk u. *Flaskerud*
Konf. 1817 5/10 i N:hov (Hg) (*Even Thoresen*), bor på *Nøkleby*, måtelige kunnskaper, god oppførsel, husbond: *Helge Nøkleby*, gårdmann
Utskr. fra N:hov til *Chra* (*Even Thorsen Nærstad*), jf attest 1822 27/3, tj.dreng, vervet til 4. gevorbne jegerkompani
Ektefellene innskr. i N:hov fra *Chra* (Gm) med datteren *Anne Dorte*, jf attest 1834 31/7
Barn: *Anne Dorte* f. 1833 22/11 i *Chra* (Gm), *Rådhusgaten*, *Even* kalles tjenestekar - *Karen* f. 1835 6/5 i N:hov, de er husmannsfolk på *Hanserud* u. *Nøkleby* i *Heradsbygda*

Berte, døpt 1805 31/3 i N:hov hs, foreldre: *Christen Olsen* og *h. Anne Ellingsdatter Nord-Seter*
Konf. 1822 13/10 i N:hov (Hg), bor med foreldrene på *Seter*, gode kunnskaper og sedelig oppførsel
Innskr. 1830 19/5 i *Chra* (Gm), jf attest 1826 30/3, tjener hos general *Nilson*

Gulbrand Gulbrandsen, 25 år, f. i *Norderhov*, ungar, anatomi-klar ved veterinærforretningen i byen, far: *Gulbrand Gulbrandsen*, husmann - gift 1831 6/5 (OD) med *Gunhild Hansdatter*, 31 år, f. i *Eidsberg*, pike, far: *Hans Gudmundsen*, husmann

Døpt 1806 9/3 i N:hov (Lu), foreldre: *Gulbrand Gulbrandsen* og h. *Eline Hansdatter*, husmannsfolk u. *Veme*
Utskr. fra N:hov til Chra, jf attest 1825 9/6, tj.dreng fra *Buringrud* - innskr. 1826 i Chra (OD) fra N:hov, bodd på en plass u. *Veme*, tømmermann, arbeider for tømmermester *Naksen*, vært siden vinteren 1824 i Chra

Barn døpt i Aker: *Sofie Eline* f. 1832 11/11, *Akersgaten* - *Hakon Fredrik Torvald* f. 1836 20/5, *Ullevålsgaten* - *Gulbrand* er arbeider ved *Veterinærskolene*

Gunhild Hansdatter død 1840 5/5 i Aker, gift kone, *Raffelsens gård* i *Akersgaten*, død av hvelvelse i underlivet

Gift annen gang 1842 16/4 i Aker med *Sibilla Jørgensdatter*, døpt 1803 6/3 i *Hurum*, enke, opph. *Akersgaten*

Barn døpt i Aker: *Gustav*, f. 1840 24/6, døpt 1842 23/1, *Sibillas første leiermål*, *Akersgaten* - *Gunhild Kirstine* f. 1844 6/8, *Akersveien*

Hans Engebretsen, døpt 1798 22/4 i *Norderhov*, konf. 1814 15/11 *ds*, ungar, tømmermann, tidl. ved 2. artilleribataljon, bodd de siste seks år i *Christiania*, intet lastverdig kjent, foreldre: *Engebret Madsen*, gårdmann, og h. *Eli Hansdatter Fleskerud* - gift 1834 13/6 (Gm) med *Berte Mortensdatter Horsle*, f. 1793 21/12 på *Horsle* og døpt i *Haslum kirke* i *Asker*, pike, senest i tjeneste hos fru *Heide*, har hatt tre uekte barn: *Anne* (18 år, døpt i *Tanum kirke*), *Martin Edvard* og *Morten* (bgr 1833 21/12), de to siste med brudgommen, foreldre: *Morten Jonsen Horsle*, husmann, og h. *Anne Andersdatter* - begge bor på *Ruseløkkbakken*

Døpt 1798 22/4 i N:hov hs, foreldre *Engebret Madsen* og h. *Eli Hansdatter Fleskerud*

Bor 1801 hos foreldrene *Engebret Madsen* (46) og *Eli Hansdatter* (42), gårdmannsfolk på *Fleskerud* i *Vegårdsfjeringen*
Konf. 1814 13/11 i N:hov hs, bor på *Fleskerud*, tålelig kunnskap, ulastelig oppførsel, foreldre: *Morten Fleskerud* og h. *Eli Hansdatter*, gårdmannsfolk

Utskr. fra N:hov til Chra, jf attest 1825 21/11, gårdmannsønn fra *Fleskerud*, vervet som artillerist - innskr. i Chra 1833 20/10 (Gm) fra N:hov, arbeidsmann, avskjediget artillerist

Barn sammen før ekteskapet: *Martin Edvard* f. 1830 10/1 i Chra (Rh), *Morten* f. 1833 9/10 i Chra (Gm) - piken innfl. 1827 31/1 fra *Asker* til barnefaren etter hennes egen forklaring, han bor på *Ruseløkkbakken* og lover å ekte henne

Barn i ekteskap: *Johan*, f. 1835 22/2 i Chra (RH) - *Christiane Birgitte* f. 1839 26/12 i Chra (OD), *Piperviken* - *Hans kalles tømmermann* i 1835 og dagleier i 1839

Hans er død før 1875, da *Berte* bor i *Underhaugsveien 11*, Kra hos datteren *Anne* og svigersønnen *Christian Jørgensen*
Berte død 1883 1/12 i Kra (*Trefoldighet*), *Underhaugveien 11*, 94 år gammel, død på byens sykehus, begravet på fattiggassens regning

Hans Olsen Tangen, 26 år, f. i *Norderhov*, ungar, jeger nr 60 av det gevorbne jegerkorps, 3. kompani, garnisonerer i byen, foreldre: *Ole Hansen Tangen* under *Hønefoss*, dagleier, og h. *Mari Halvorsdatter* - gift 1834 14/11 (OD) med *Kari Christoffersdatter*, 26 år, f. i *Norderhov*, pike, losj. hos murersvenn *Hans Paulsen* på *Hammersborg*, foreldre: *Christoffer Bertelsen*, husmann, og h. *Johanne Olsdatter*

Hans, døpt 1808 18/4 i N:hov hs, foreldre: *Ole Hansen* og h. *Mari Halvorsdatter* ved *Hønefossen*

Konf. 1822 13/10 i N:hov (Hg), bor på *Hov*, måtelige kunnskaper, ulastelig oppførsel, foreldrene ved *Hønefossen*

Utskr. fra N:hov til Chra garnison, jf attest 1830 april, skomaker, strandsitter ved *Nordre Hønefoss*

Ektefellene innskr. 1834 23/12 i Chra (Gm) fra Chra (OD), han er jeger nr 60 i 3. kompani, avskjediget 1840

Barn døpt i Chra (Gm): *Ole Christian* f. 1834 15/11, *Hammersborg*, 7. rode - *Maren Johanne* f. 1836 21/11, tvillingene *Elisabet* og *Marie* f. 1839 5/8, *Helene* f. 1841 30/1, *Helge* f. 1844 2/9, alle på *Hammersborg* - *Oluf Andreas* f. 1851 20/3 - *Hans* skriver seg *Hans Olsen Tangen*, i 1844 kalles han avskjediget militær og arbeidsmann

De bor 1865 i *Nedre Slottsgate 13*, Chra, *Hans* er arbeidsmann

Død 1866 23/5 i *Trefoldighet*, arbeidsmann, *Nedre Slottsgate 13*, død på byens sykehus, begravet på fattiggassens regning

Kari, døpt 1808 13/3 i N:hov hs, foreldre: *Christoffer Bertelsen* og h. *Johanne Olsdatter*, husmannsfolk u. *Veien*

Konf. 1821 (!) 14/10 i N:hov (Hg), bor på *Hovseie*, gode kunnskaper, god oppførsel, moren innerst på *Hovseie*, enke

Utskr. fra N:hov til Chra, jf attest 1831 22/5, bodd på en plass u. *Veien*, tj.pike - innskr. 1831 i Chra (OD) fra N:hov, tj.pike hos byskriver *Giertz*, vært i Chra siden høsten 1828

Hans Pedersen, 27 år, f. i *Norderhov*, ungar, skreddersvenn i byen, far: *Peder Hansen Hønefoss* - gift 1835 30/4 (OD) med *Karen Juditte Gaarder*, 32 år, f. i *Kristiansand*, enke etter murarbeider *Andreas Svendsen*, far: *Claus Gaarder*, bakermester

Døpt 1807 6/9 i N:hov hs, født utenfor ekteskap, mor: *Haldis Eriksdatter*, far: *Peder Hansen* ved *Hønefossen*, jeger

Barn: *Helle Mattea* f. 1835 18/10 i Chra (OD), *Fjeringen* - *Ole Petter* f. 1838 6/2 i Aker, *Nordbygaten*, dit foreldrene flyttet i foråret, men ikke ennå har levert attest - *Hans* kalles ved begge dåpsanledninger skreddersvenn

Ektefellene bor 1865 i *Nordbygaten 15* sammen med den ugifte sønnen *Ole Petter*, han er skredder og sønnen sigarlegger

Karen Judithe Gaarder Pedersen død 1877 23/3 i Chra (*Grønland*), enke, *Lakkegaten 14*, *Deb. senilis*, begravet for fattiggassens regning

Kart over Christiania fra 1827.

Jørgen Jonsen Hellerud, 29 år, f. i *Norderhov*, ungkar, forpakter, far: *Jon Hansen* - gift 1831 18/11 (OH) med *Elen Marie Hansdatter Kolbjørnsrud*, 21 år, f. i *Aker*, pike, far: *Hans Gudmundsen* - begge bor på *Hellerud* Døpt 1802 7/2 i *N:hov* (Lu), foreldre: *Jon Hansen* og h. *Olea Jørgensdatter Haukedalen*

Utskr. fra *N:hov* til *Chra*, jf attest 1826 3/6, fra *Haukedalen*, tj.dreng - innskr. 1828 i *Chra* (OD) fra *Hole*, jf attest 1828 9/2, født i *N:hov*, kusk hos stiftsprest *Sigwardt*, vært siden 1825 i *Chra*

Barn: *Johan Henrik* f. 1832 23/4 i *Chra* (Rh) - *Hans Julius* f. 1834 28/7, *Karl* f. 1835 26/12, *Johanna* f. 1838 9/2 og *Olava Julie* f. 1840 19/7, alle i *Chra* (OH), *Vestre Hellerud*, der *Jørgen* er forpakter (kalles dog 1835 husmann på *Hellerudeie*). *Georg Edvard* f. 1845 6/1, *Christian Otto* f. 1847 26/9, *Dorte Marie* f. 1850 5/6, *Henriette Matilde* f. 1852 14/11 og *Gunda Elise* f. 1855 18/10 i *Asker*, *Ballerud* i *Østre Bærum*, de er gårdmannsfolk (kjopte *Ballerud* i 1840)

Ektefellene bor 1865 på *Hovik* i *Asker*, *Østre Bærum*, sammen med sønnen *Karl* og tre døtre, *Jørgen* er livoremann

De bor 1875 på *Helvegmyra* i *Asker*, *Østre Bærum*, *Jørgen* er oppført som gårdeier og bruker

Jørgen død 1879 4/3 i *Asker*, *Ballerud*, *Hovik* i *Østre Bærum*, gårdbruker og landhandler

Elen Marie død 1893 11/5, *Helvegmyra*, selveier, død av bronkitt

Lars Hansen, 24 år, f. i *Norderhov*, ungkar, skredderarbeider, bor på *Moss*, foreldre: *Hans Olsen*, dagleier i *Fjerdings*, og h. *Røyen Larsdatter* - gift 1834 5/11 (OD) med *Gunhild Karine Knutsdatter*, 38 år, f. i *Skien*, pike, tjener hos fru *Adler* i *Pilestredet*, foreldre: *Knut Olsen*, kusk ved *Fossum Jernverk* i *Gjerpen*, og h. *Ingeborg Guttormsdatter*

Døpt 1808 11/12 i *N:hov* hs, uekte født, mor: *Røyen Larsdatter Sørgefoss*, far: *Hans Olsen Tveiten*, hans annet leiermål

Utskr. fra *N:hov* til *Chra*, jf attest 1823 26/9, fra *Sørgefoss*, tjenestdreng - innskr. 1831 18/10 i *Chra* (OD), artillerist nr 45 i 1. sekspundsatteri

Lars Olsen Hundstad, 28 år, f. i *Hole*, ungkar, tjenestekar i byen, far: *Ole Hansen*, klokker i *Hole* - gift 1835 19/6 (OD) med *Andrine Sofie Gulbrandsdatter*, 21 år, f. i *Christiania* (Gm), pike, far: *Gulbrand Olsen*, høker

Døpt 1806 26/10 i *Hole*, foreldre: *Ole Hansen*, skoleholder, og h. *Ragnhild Larsdatter* på *Hannor*

Konf. 1821 30/9 i *Hole*, bor sammen med foreldrene på *Hundstad*, kunnskap: godt

Utskr. fra *Hole* til *Chra*, jf attest 1832 10/12, *Hundstad*, tj.dreng - innskr. 1835 i *Chra* (OD) fra *Hole*, tj.kar, losjerer i gartner *Dyrgreens* gård i *Grensen*, oppholdt seg siden høsten 1825 i *Chra*

Død 1849 24/1 i *Chra* (OD), marketenterfullmektig, gift, død på *Rikshospitalet* av lungebetennelse

Mikkel Andersen Tanberg(eie), 27 år, f. i *Norderhov*, ungar, jeger nr 40 ved det gevorbne jegerkorps, garnisonerer i byen, far: *Anders Mikkelsen*, husmann - gift 1832 20/7 (OD) med *Karen Andrine Nilsdatter*, 29 år, f. under *Ellingsrud* i *Aker*, pike, losj. hos borgertambur *Ole Arnesen* i *Fjerdingen* 66b, far: *Nils Olsen*, gartner

Døpt 1805 31/3 i N:hov hs, foreldre: *Anders Mikkelsen* og h. *Malene Olsdatter*, husmannsfolk u. *Tanberg*

Konf. 1820 1/10 i N:hov hs, bor på *Hesleberg*, gode kunnskaper, sedelig oppførsel, husbond: proprietær *Holdt* på *Tanberg*

Utskr. fra N:hov til *Chra*, jf attest 1827 14/11, vervet som fotjeger - innskr. 1830 2/12 i *Chra* (Gm), jeger nr 89 i 1. kompani

Ektefellene innskr. 1833 15/8 i *Chra* (Gm) fra *Chra* (OD), han er jeger nr 89 i 1. kompani

Barn før ekteskapet: *Anton Michael*, f. 1832 19/1 i *Chra* (Gm), mor: *Karen Andrine Olsdatter*, tj.pike, losj. i slakter *Øst-byes gård* i *Fjerdingen* - selv er han jeger nr 89 i 1. gevorbne kompani, skriver seg *Michael Andersen Tandberg*

Barn døpt i *Chra* (Gm): *Anne Marie* f. 1833 22/5, *Anton* f. 1835 22/12, *Fjerdingen*, 5. rode

Nils Bentsen Høhn, 27 år, f. i *Norderhov*, ungar, jeger nr 54 av det gevorbne jegerkorps, 2. kompani, garnisonerer i byen, foreldre: *Bent Rolvsen* og *Anne Olsdatter*, uekte - gift 1835 29/7 (OD) med *Marte Christoffersdatter Lia*, 29 år, f. i *Enebakk*, pike, losj. i *Piperviken*, far: *Christoffer Pedersen*, husmann

Døpt 1807 5/7 i N:hov hs, født utenfor ekteskap, mor: *Anne Olsdatter*, hennes tredje leiermål, far: *Bent Rolvsen*

Konf. 1821 14/10 i N:hov hs, *Hval* (Hg), tålelige kunnskaper, god oppførsel, husbond: *Gulbrand Sørum* på *Hval*, gårdmann

Utskr. fra N:hov til *Chra* etter april 1830, strandsittersønn fra *Hønefoss*, fotjeger, til *Chra* garnison - innskr. 1830 27/11

i *Chra* (Gm) fra N:hov, jeger nr 54 i 2. kompani

Barn: *Anne Maria* f. 1840 3/10 i *Chra* (Rh), han kaller seg *Nils Høyen* og er arbeidsmann

Nils Simensen, 52 år, f. i *Hole*, borger og marketenter i byen, ved kgl. bevilling 1831 26/10 skilt fra forrige hustru *Karen Amundsatter*, far: *Simen Nilsen*, gårdbruker - gift 1832 15/2 (OD) med *Karen Kirstine Andersdatter Østbyeie*, 27 år, f. i *Vinger*, pike, losj. hos herr *Simensen* på *Hammersborg*, far: *Anders Olsen*, gårdbruker

Døpt 1780 23/7 i *Hole*, foreldre: *Simen* (Nilsen) *Hårum* og h. (*Ambjørg Olsdatter*)

Bor 1801 hos broren *Ole Simensen*, bonde på *Hårum* - er gevorbne soldat

Gift første gang 1811 3/1 i *Vinger* med *Karen Amundsatter Gjøsøgården* - ekteskapet oppløst 1831

Barn før ekteskapet: *Peter* f. 1831 1/12 i *Chra* (Rh) - marketenter *Nils Simensen* angitt som far - det var først bestemt at barnet skulle hete *Simen*, men under dåpen ba *Nils* om at dette måtte forandres til *Peter*

Død 1847 21/4 i *Chra* (OD), *Hammersborg*, hoker, død av alderdomssvekkelse, meldt av sønnen *Peter Simensen*

Ole Hansen, 34 år, f. i *Hole*, ungar, tjenestekar i byen, foreldre: *Hans Svendsen*, husmann, og h. *Inger Christensdatter Sundvolleie* - gift 1834 30/12 (OD) med *Pernille Bentsdatter Mehren*, 31 år, f. i *Lier*, pike, losj. hos skomaker *Ole Stensrud* i *Piperviken*, foreldre: *Bent Simensen*, gårdmann, og h. *Marte Sørensdatter* Døpt 1800 15/6 i *Hole*, foreldre: *Hans Svendsen* og h. *Inger Christensdatter*, husmannsfolk u. *Gjesval*

Bor 1801 hos foreldrene *Hans Svendsen* (24) og *Inger Christensdatter* (22), innerster på *Vegstein* i N:hov

Konf. 1815 1/10 i *Hole*, bor på *Prestegården*, kunnskap: god, foreldrene på en plass u. *Sundvollen*

Ole Nilsen, 28 år, f. i *Norderhov*, ungar, tjenestekar hos rittmester *Jacob Meyer* i byen, far: *Nils Christensen*, husmann - gift 1833 6/9 (OD) med *Birte Christiansdatter*, 27 år, f. i *Hakadal*, *Nittedal*, pike, i tjeneste hos kjøpmann *Bøckman*, far: *Christian Hansen*, arbeidsmann

Ole Nilsen, 29 år, f. i *Norderhov*, enkemann, dagleier, bor i nr 250 i *Bergfjerdingen* (skifte etter forrige hustru sluttet 1834 28/6), foreldre: *Nils Christensen*, husmann, og h. *Olea Knutsdatter Almeeie* - gift 1834 24/10 (OD) med *Kirstine Hansdatter*, 36 år, f. i *Skedsmo*, pike, i tjeneste hos kjøpmann *Thor Olsen*, foreldre: *Hans Bjørgersen*, tømmermann, og h. *Marte Jørgensdatter*

Døpt 1805 15/4 i N:hov hs, foreldre: *Nils Christensen* og h. *Olea Andersdatter*, husmannsfolk u. *Alme*

Utskr. fra N:hov til *Aker*, jf attest 1823 4/3, fra en plass u. *Alme*, husmannsønn

Barn før ekteskapet: *Nils Christian August* f. 1830 1/8 i *Aker*, hoker *Biermanns* løkke der *Birte* oppholder seg, faren tjener hos *Jacob Meyer*, hennes forlovede *Ole Nilsen* angis som barnets far, begges første leiermål

Birte Christiansdatter død 1833 28/10 i *Chra* (OD), *Bergfjerdingen*, arbeiderkone, død av den asiatiske kolera - en sønn

Barn i annet ekteskap: *Mattea* f. 1836 18/8, *Oluf* f. 1837 29/9 og *Birte* f. 1840 15/11 i *Chra* (OD), *Hammersborg* - *Ole* kalles dagleier og arbeidsmann

Mulig identisk med *Ole Nilsen*, død 1854 21/4 i *Chra* (OD), 50 år, f. i *Aker* (!), arbeidsmann, *Akersgaten*

(dødsfallsprot.: bodde i *madam Aarstads gård* i *Møllergaten*), død av tæring, etterlater seg enke og tre umyndige barn

Ole Pedersen Røysing, døpt 1802 13/6 i *Norderhov*, konf. 1819 13/10 ds, ungar, piper nr 2 av det gevorbne jegerkorps, 1. kompani, bor i *Piperviken*, innfl. til menigheten 1830, foreldre: *Peder Larsen*, husmann, og h. *Siri Trulsdatter* - gift 1832 13/1 (Gm) med *Helene Olsdatter Veholt*, døpt 1806 19/1 i *Haug*, *Norderhov*, konf. 1820 1/10 ds, pike, husmannsdatter, har siden hun forlot tjenesten hos dyr-

Utsikt over Christiania. Maleri av John W. Edy (1800).

lege Bjerknes oppholdt seg hos sin kjæreste i Piperviken (ifølge forlovererklæringen losjerer hun hos dreier Ole Iversen i Piperviken), intet lastverdig vites om hennes forhold, foreldre: *Anne Jonsdatter Krakstad*, pike, og *Ole Jønsen Pjåka*, soldat

Ole, døpt 1802 13/6 i N:hov hs, foreldre: Peder Larsen og h. Siri Trulsdatter, husmannsfolk u. Røysing
Konf. 1819 3/10 i N:hov hs, bor på Holeødegårdseie, gode kunnskaper, sedelig oppførsel, faren husmann samme sted
Utskr. fra N:hov til Chra, jf attest 1830 april, husmannsønn, fotjeger, til Chra gamison - innskr. 1830 2/12 i Chra (Gm)
fra N:hov, piper nr 2 i 1. kompani
Død 1832 9/5 i Chra (Gm), bodde hos Hans Hansen i Piperviken, piper nr 2 i 1. kompani, nervefeber, intet etterlatt seg

Helene, døpt 1806 19/1 i N:hov (Hg), mor: Anne Hansdatter Krakstadeie, far: Ole Jensen Pjåka, gevorben soldat
Trolig konf. 1820 1/10 i N:hov (Hg), bor på Svarverud, 14½ år, gode kunnskaper, sedelig oppførsel, husbond: Peder Svarverud, gårdmann

Utskr. fra N:hov til Chra, jf attest 1827 2/8, husmannsdatter, uekte født, vært tj.pike på Veholt - innskr. 1828 i Chra (OD), tj.pike hos lærer Sivertsen ved Vaisenhuset, vært i Chra siden høsten 1825

Barn før annet ekteskap: Elen Christine f. 1835 8/7 i Chra (Gm), far: Hans Christiansen Lier, ungar, jeger nr 51 i 2. kompani, han lover å ekte enken (*Helene Olsdatter Weholdt*), begges første leiermål - Oline f. 1840 27/5 i Chra (Gm), Holmen, barnefar Hans Christiansen, avskjediget jeger, tredje leiermål med hverandre

Gift annen gang 1841 22/10 i Chra (Gm) med Hans Christiansen, døpt 1810 2/12 i Vinger, avskjediget jeger

Barn i annet ekteskap: Anne Lovise f. 1842 30/8, Christian Edvard f. 1845 18/2, Karoline Henriette f. 1851 4/1, alle døpt i Chra (Gm), Holmen, Hans Christiansen er avskjediget jeger og skomaker

Helene og Hans bor 1865 med en sønn og tre døtre i Holmens gate 9, Chra, Hans og sønnen Christian er skomakere
De bor i 1875 sammen med datteren Karoline Henriette i Munkedamsveien 40, Chra

Paul Nilsen, 27 år, f. i *Hole*, ungar, tukthusvekter, far: *Nils Paulsen*, husmann - gift 1832 6/1 (KT) med Marie Henriksdatter, 23 år, f. i Hurdal, pike, bor på tukthuset, far: Henrik Olsen, gårdmann

Døpt 1805 22/9 i Hole, foreldre: Nils Paulsen og h. Sara Olsdatter på Libakke

Barn: Nils Olaus f. 1833 19/7, Sofie Emilie f. 1836 20/1 i Chra (KT/Gm), Paul er tukthusvekter og Marie oppsynskvinne
Paul og Marie bor 1865 med datteren Sofie i Storgaten 33, Chra, Paul er portner ved Chra tukthus - de bor der også 1875
Paul død 1885 14/11 i Chra (Gm), gift, Storgaten 33, portner ved tukthuset, død av alderdomssvakhet, etterlater seg enken Marie Nilsen og en myndig datter

Samuel Syversen Bili, 35 år, f. i *Hole* (!), ungar, gårdmann, bor i Hole, far: *Syver Larsen*, dagleier - gift 1832 17/10 (OD) med Johanne Mattea Rømer, 37 år, f. i Asker, pike, i tjeneste hos professor Rasmussen, far: Ernst Rømer, jordbruker

Døpt 1797 12/11 i N:hov (Hg), foreldre: Syver Larsen og h. Gyri Samueldatter Trøttersrud (A. Lagesen har i *Ringerske Slekt*, bind 1 (1927), s. 5-6, feilaktig anført at Samuel Syversen kom fra Gudbrandsdalen, og denne opplysningen er videreført i *Hole bygdebok*, bind 1, s. 431)

Bor 1801 hos foreldrene Syver Larsen (41), daglønner, og Gyri Samueldatter (44) på Bakerstua i Aker

Konf. 1814 2/10 i Hole, bor på en plass u. Børgen, kunnskap: *nogenledes*, foreldrene oppført på Trøttersrud

Utskr. fra Hole til Chra, jf attest 1821 24/6, har bodd på en plass u. Børgen i Hole, født på Trøttersrud, tj.dreng hos kjøpmann Krag i Chra - innskr. 1829 i Chra (OD) fra Hole, tj.dreng hos professor Rasmussen

Ektefellene innskr. 1834 13/6 i Hole fra Chra (OD), har kjøpt gård i Hole, til Bili

Barn døpt i Hole: Syver f. 1834 4/1, Bili - Samuela f. 1836 29/2 Bili

Død 1836 16/4 i Hole, gårdmann på Bili, nervefeber

Johanne Mattea gift annen gang 1838 22/12 i Hole med Alf Olsen Bili - død 1868 10/6 på Bili, livvorenke

Kvinner

Anne Nilsdatter, 51 år, f. i *Norderhov*, konf. 1798 14/10 i Tanum kirke i Asker, pike, far ikke oppgitt - gift 1834 3/10 (OD) med Christian Hansen Bøhm, 35 år, f. i Høland, ungkar, avskjediget jeger, dag-leier, far: Hans Amundsen, sagmester - begge losjerer hos fattigfogd Hans Hansen i Fjerdingen
Innskr. 1827 i Chra (OD) fra Asker, 46 år, født på R.rike, tj.pike hos tømmermann Hansen i Fjerdingen, vært siden høsten 1816 i Chra

Barbro Trondsdatter, gift 1831 25/2 (OH) med **Anders Christensen** Haukedalen, se der

Berte Christensdatter, gift 1833 25/10 (Gm) med **Even Torsen**, se der

Christine Mortensdatter, døpt 1805 15/4 i *Norderhov*, konf. 1821 30/9 i Jevnaker, pike, har siden hun forlot tjenesten hos forvalter Unger oppholdt seg hos sin kjæreste som losjerer hos gårdeier Amund Hansen i Nordbygaten, innfl. til menigheten 1824, kalles også Kirsti, intet uanstendig kjent, foreldre: *Morten Olsen*, husmann, og h. *Kari Askilsrudseie* - gift 1832 6/4 (Gm) med Knut Julsen Bossum, f. på gården Bossum i Svennes annekst i Nord-Aurdal og døpt 1806 3/8, ungkar, arbeidsmann, tidl. jeger nr 112 i 4. kompani, ulastelig levnet, far: Jul Knutsen, vilkårsmann

Døpt 1805 15/4 i N:hov (Hg) (*Kierstie*), foreldre: Morten Olsen og Kari Olsdatter, husmannsfolk u. Aslaksrud

Konf. 1821 30/9 på Jevnaker (*Kirsti*), bor på en plass u. Opperud, tj.pike for Torsten Paalsen Opperudeie

Innskr. 1824 11/12 i Chra (Gm) fra Jevnaker, jf attest 1824 17/11 med fordelaktig vitnesbyrd, tj.pike hos smed Colditz på festningen, har vært i Chra siden høsten 1823

Barn døpt i Chra: Karl Johan f. 1832 24/8 (Gm), Piperviken, Knut er avskjediget jeger og arbeidsmann - Karl Johan f. 1833 24/8 (OD), postmaker Nilsens gård i Piperviken, Knut er tambur ved borgerkorpset - Anton f. 1835 30/6 (OD), Piperviken - Hanna Mattea 1837 27/7 (Rh)

Knut død 1839 19/3 i Chra (OD), tambur ved borgerkorpset, bodde i salmaker Riis' gård i Vaterland, død på Rikshospitalet *af Slag han havde faaet i Hovedet, bibragt ham af en Nøgel*, etterlater seg enke og fem umyndige barn

Christine død 1841 24/11 i Chra (OD), enke, Fjerdingen, død av slag, begravet for fattigkassens regning

Helene Olsdatter Veholt, gift 1832 13/1 (Gm) med **Ole Pedersen Røysing**, se der

Inger Christoffersdatter, døpt 1806 7/12 i *Hole*, konf. 1821 *ds*, tjenestepike hos generalinne Kaltenborn, innfl. 1829 til menigheten, bor i Kongens gate, ulastelig vandel, far: *Christoffer Andersen*, gård-eier - gift 1835 8/5 (Gm) med Johan Fredrik Nilsen, f. 1810 6/2 på Jevnaker, ungkar, glassfabrikant, bor på Hadelands glassverk, foreldre: Klaus Erik Nilsen, glassarbeider, og Cathrine Sophie Vendt

Døpt 1806 7/12 i Hole, foreldre: Christoffer Andersen og h. Marte Eriksdatter på Domholt

Konf. 1821 30/9 i Hole, bor på Domholt, kunnskap: tålelig

Utskr. fra Hole til Chra, jf attest 1828 12/4, fra Domholt, tj.pike i Chra, har ifølge moren oppholdt seg to år i Chra - innskr. 1829 i Chra (OD) fra Hole, tj. hos undertollbetjent Jakob Hansen, vært siden høsten 1825 i Chra

Barn: Trine Sofie f. 1836 11/5 og *Martille* Karoline, f. 1841 9/2 på Jevnaker, Glassverket der Johan Fredrik arbeider - Christian Mattias f. 1847 25/3 på Gran, Engnes, der Johan Fredrik er husmann

Inger og Johan Fredrik bor 1865 med barna Christian Matteus og Matilde Karoline på Engnestangen i Gran - Johan er avgiftsbruker, Ingeborg oppgis født på Ringsaker!

De bor 1875 med barna Trine og Matilde på Engnestangen i Gran, der også sønnesønnen Johan Christiansen, f. 1872 på *Ringerike*, holder til - Johan Fredrik er forpakter, Inger oppgis født i Gran!

Inger Hansdatter Fekjær, 28 år, f. i *Hole*, pike, i tjeneste hos kjøpmann Johan Moe i byen, foreldre: *Hans Olsen*, avdød husmann (!), og h. *Eli Tomasdatter Fekjær* - gift 1834 17/10 (OD) med Truls Olsen, 23 år, f. i Drammen, ungkar, tjenestekar på høker Brevigs løkke i byen, foreldre: Ole Jørgensen, bjelkehogger, og avdøde h. Larine Trulsdatter

Døpt 1806 13/7 i Hole, foreldre: Hans Olsen og h. Eli Tomasdatter, (gårdmannsfolk) på Fekjær

Konf. 1821 30/9 i Hole, bor på Gornes, kunnskap: godt - Utskr. fra Hole til Chra, jf attest 1834 14/8, bodd på Fekjær

Barn: Olaus f. 1834 7/11 i Chra (OD), Prinsens gate i Brevigs gård, ved dåpen 1835 4/1 er foreldrene husmannsfolk på Tyskestranda - Hans f. 1837 28/12 Ruseløkkbakken - Edvard f. 1841 15/8 på Bragemes, Bragerøen - Lars f. 1847 20/8 på Bragemes, Bragerøen - Truls kalles 1837 skomakerarbeider, 1841 arbeider og 1847 bjelkehogger

Inger og Truls trolig døde før 1865 - på Bragemes, Bragerøen, gård nr 320a, bor Olaus Trulsen i 1865, gift mann og sjømann, i samme husholdning som Edvard Trulsen og Lars Trulsen, begge sjømenn

Inger Jørgine Gulbrandsdatter, 20 år, f. på *Ringerike*, pike, far: *Gulbrand Olsen* - gift 1832 11/6 (OH) med Knut Pettersen Tvetebraaten, 33 år, f. på Fjellhus, bor på Tvetebraaten, ungkar, far: Peder Knutsen

Døpt 1812 12/4 i N:hov (Hg!), foreldre: Gulbrand Olsen og h. Kari Hansdatter Heggen i Ytre Soknedalen

Barn: Ingeborg Marie Randine, f. 1832 2/9 i Chra (OH), Tvetebraua

Ektefellene bor i 1834 som innerster på Vålerenga med en datter, Knut er arbeidsmann, de skal flytte til en plass u. Skøyen

Inger Mattea Knutsdatter, 25 år, f. i *Norderhov*, pike, i tjeneste hos skipper Ramm ved bryggene, far: *Knut Paulsen*, jordbruker - gift 1833 1/11 (OD) med Ole Jensen Ihle, 26 år, f. på Nes på Romerike, ungkar, svenn hos skreddermester Toresen i Tollbodgaten, far: Jens Gulbrandsen, jordbruker

Døpt 1807 4/10 i N:hov hs, foreldre: Knut Paalsen og h. Anne (Jonsdatter), husmannsfolk u. Sjørvoll

Konf. 1822 6/10 i Chra (Gm), tj.pike hos provisor Andersen i madame Werners gård

Utskr. fra N:hov til Chra, jf attest 1822 13/5, husmannsdatter, ukonfirmert, tjenestepike - utskr. 1825 14/7 fra Chra (Gm) til Chra (OD), tj.pike hos garver Schjerven i Elvegaten, moralsk godt forhold

Barn døpt i Chra (OD): Jens Christian f. 1834 21/3, Kirkebakken, losj. hos skomaker Jensen - Karl Bernhard f. 1835 28/6, Akersgaten - Morten Oluf f. 1841 16/3, Holmen - Jens Christian f. 1843 5/9, Storgaten - Lovise Charlotte Amalie f. 1846 18/2, Møllergaten - Amanda Lovise f. 1847 26/10, døpt 1848 16/7, Lille Grensegaten - Ole kalles fra 1841 skreddermester

Ektefellene bor 1865 med datteren Amara (!) i Kirkegaten 1, Chra, Ole er fortsatt skreddermester

Johanne Olsdatter, 46 år, f. i *Aker*, enke, far: *Ole* (mer visste bruden ikke) - gift 1835 4/9 (OH) med Berger Jakobsen, 72 år, f. i Trøgstad, enkemann, far: Jakob (mer visste brudgommen ikke) - begge bor på Oppsaleie

Gift annen gang 1849 11/3 i Chra (OH) med Andreas Knutsen, 50½ år, f. i *Aker* - hun er enke etter Berger Jakobsen u. Oppsal (død 1841 i *Aker*), f. i *Norderhov*, 58½ år, konf. i *Aker*, bor på Manglerudeie, far: *Ole Christiansen*

Mulig identisk med Johanne Olsdatter som i 1865 bor i Sydhagen, Abildsø krets i *Aker*, enke, 75 år, f. i *Aker*, i konkubinatsforhold med Ole Gulbrandsen, 47 år, f. i *Aker*, enkemann, tømmermann

Karen Christiansdatter, døpt 1802 7/6 i *Hole*, konf. 1819 3/10 *ds*, pike, tjener hos oberstløytnant Kierulf, bor på Kierulfs løkke, foreldre: *Christian Olsen*, skoleholder, og *Kirsti Rolvsdatter* - gift 1834 21/11 (Gm) med Christian Martinsen, f. utenfor ekteskap og døpt 1804 4/3 i Rakkestad, ungkar, overkonstabel nr 14 av 1. batteri, oppført seg ulastelig, foreldre: Martin Gulbrandsen, ungkar, tjener, og piken Olaug Nilsdatter Gjelstadplassen

Døpt 1802 7/6 i *Hole*, født utenfor ekteskap, mor: *Kirsti Rolvsdatter Frøyhov*, far: *Christian Olsen Mangel* fra Blaker, skoleholder og ungkar - Konf. 1819 3/10 i *Hole*, bor på Libakke, kunnskap: *nogenledes, er u-ægte Barn*

Barn før inngått ekteskap: Olavus f. 1832 1/12 i Chra (Rh), Christian er artillerist

Innskr. 1833 7/9 i Chra (Gm) fra *Hole*, jf attest 1831 25/6, bodd på Libakke, tj.pike hos oberstløytnant Kierulf

Barn døpt i Chra (Gm): Olava Christine f. 1835 23/2, Risløkken - Kaja Nikoline f. 1837 17/11, døpt 1838 27/5, Sofie Emilie f. 1841 11/4, tvillingene Christian Axel og Karen Valborg f. 1846 27/5, alle i Piperviken - Christian er overkonstabel nr 14 i 1. batteri, men er i 1846 avskjediget

Karen Ottersdatter, døpt 1805 8/9 i *Norderhov*, konf. 1819 *ds*, pike hos garnisonsprest Schyztz, innfl. 1824 til byen (Gm), ulastelig forhold, foreldre: *Otter Larsen Tveter*, skomakerarbeider, og h. *Maren Hansdatter* - gift 1832 24/4 (Gm) med Andreas Hansen, f. 1809 16/8 på Jevnaker, ungkar, snekker-svenn, foreldre: Hans Pedersen, glassarbeider, og h. Olea Syversdatter - paret skal flytte til Hadeland

Døpt 1805 8/9 i N:hov hs, foreldre: Otte Larsen og Mari Hansdatter Tveter

Konf. 1819 21/10 i N:hov hs, bor på en plass u. Skaug (i Haug), tålelige kunnskaper, ulastelig oppførsel, husbond: Henrik Åserud, gårdmann

Utskr. fra N:hov til Chra, jf attest 1824 9/4, husmannsdatter fra Tveterredegård - innskr. 1824 1/11 i Chra (Gm) fra N:hov, tj.pike hos Alv Hansen på festningen, ulastelig forhold

Barn: Petter f. 1832 5/7, Glassverket - Otter f. 1835 13/2, begge på Jevnaker, Glassverket, der Andreas er glasspuster. Skal ha reist 1835 til Conradsminde Glasværk ved Aalborg i Danmark, der Andreas blir glasspuster

Barn født i Danmark: Maren Oline f. 1836 18/11, Jørgine Sofie f. 1839 5/3, Matilde Augusta f. 1841 30/5, Julie Hansine Charlotte f. 1843 12/10, alle f. ved Conradsminde, Ravnkilde

Skal ha reist tilbake i Norge 1844 - i 1850 bor de likevel i et hus ved Conradsminde sammen med sønnen Otto og døtrene Maren, Matilde og Julie, Andreas er snekker

Begge skal være døde 1862 i Ravnkilde - jf *Slægt & Data, DIS Danmark* - Glaspuster Andreas Hansen fra Conradsminde glasværk 1835-1844

Kari Christoffersdatter, gift 1834 14/11 (OD) med **Hans Olsen Tangen**, se der

Marte Andersdatter Hønefossen, 29 år, f. i *Norderhov*, pike, losj. hos en sykone i nederste linje på Ruseløkkbakken, far: *Anders Nilsen*, husmann - gift 1832 14/9 (OD) med *Lars Larsen* Ås, 34 år, f. i Strøm pgd i Odalen, ungar, frimesterskomaker, losj. hos hakkelskjærer *Halvor Jørgensen* i Svingen ved Ruseløkkbakken, far: *Lars Olsen Kjøset*, gårdmann

Trolig identisk med *Marte Andersdatter*, konf. 1819 21/10 i N:hov hs, bor ved Hønefossen, 17 år, tålelige kunnskaper, ulastelig oppførsel, foreldreløs, har tilhold hos broren

Utskr. fra N:hov til Chra, jf attest 1821 16/4, husmannsdatter fra Hønefossen

Barn: *Mattea* f. 1833 30/4 i Chra (Gm), Ruseløkkbakken - *Lars* kalles skomakerprovisor

Lars Aas død 1862 12/5 i Chra (Gm), gammel avskj. militær, skomakerfrimester, Nedre Ruseløkken linje 28, druknet

Bor 1865 i Ruseløkkbakken 3, Chra (*Marthe Andersdatter Aas*), enke, huseierske

Marte Aas død 1888 21/8 i Chra (*Jakob*), enke, bopel *Fjerdingen* 41, død i Grønland sykehus, *Debilitas senilis*, begravet for fattigkassens regning

Olea Olsdatter, 25 år, f. i *Norderhov*, pike, bor på Grønbergs løkke, far: *Ole Størsen* - gift 1834 30/4 (OH) med *Ole Iversen*, 32 år, f. i Modum, ungar, bor på Grønbergs løkke, far: *Iver Olsen*

Døpt 1809 16/4 i N:hov (Lu), foreldre: *Ole Størksen* og h. *Gullaug Olsdatter Tanga* i Flå

Barn: *Inger Golette* f. 1834 14/7 i Aker, Lakkegaten - *Ole* er arbeidsmann

Olea død 1834 3/9 i Aker, Lakkegaten

Ragne Knutsdatter Gillerdalen, 41 år, f. i *Norderhov*, pike, i tjeneste hos kjøpmann *Colbjørn Olsen*, far: *Knut Amundsen Gillerdalen*, gårdeier - gift 1832 4/5 (OD) med *Torger Christoffersen*, 29 år, f. i Sigdal, ungar, murerarbeider, bor i eget hus nr 6a i Nordbygaten ved Grønland, far: *Christoffer Redalseie* av Sigdal, selveier

Døpt 1791 1/1 i N:hov (Lu) (*Ragnild*), foreldre: *Knut* og h. *Guri Halgrimsdatter Gillerdalen*

Bor 1801 hos foreldrene *Knut Amundsen* (45) og *Guri Halgrimsdatter* (46), gårdmannsfolk på Bersrud i Lunder

Konf. 1810 12/8 i N:hov (Lu), bor på Gillerdalen

Utskr. fra N:hov til Chra, jf attest 1822 7/10, fra Gillerdalen, tj.pike - innskr. 1822 i Chra (OD) fra N:hov, tj.pike hos kjøpmann *Thor Olsen*

Barn: *Randine Gurine*, f. 1838 24/11 i Chra (OD), Grubbegaten - *Torger* er murerarbeider

Død 1857 5/9 i Vestre Aker, Ladegårdsoen, Løkkeie, gjenlevende mann *Torger Christoffersen*, ingen barn

Torger bor 1865 i Aker, Minde på Ladegårdsoen, enkemann og selveier

Ragnhild Larsdatter, 23 år, f. i *Norderhov*, pike, i tjeneste hos motehandlerske fru *Heiberg*, far: *Lars Larsen*, husmann - gift 1832 9/3 (OD) med *Ole Pedersen Vormnes*, 24 år, f. på Nes på Øvre Rome-rike, ungar, avskjediget fotjeger, tjener hos byskriver *Giertz*, far: *Peder Olsen*, husmann

Døpt 1808 8/5 i N:hov hs, foreldre: *Lars Larsen* og h. *Mari Christiansdatter*, husmannsfolk u. Hov

Innskr. 1830 i Chra (OD) fra Bragernes, jf attest 1822 9/4, tj.pike hos fru *Heiberg*, vært i Chra siden foråret 1821

Barn: *Petra Kamilla* f. 1832 14/11 i Chra (OD), *Fjerdingen*, losj. hos *Amundsen* i *Bredbakken* - *Ole* er dagleier

Ektefellene innskr. 1835 6/6 i Chra (Gm) med datteren *Petra Camilla*, *Ole* er *gevaldiger* nr 22

Barn født i Chra (Gm): *Christian Ragnvald* f. 1835 23/4, *Hammersborg*, 7. rode - *Josefine Tulline* f. 1837 22/11, *Prinsens*

gate - *Karl Hjalmar Fredrik* f. 1840 12/4, *Festningen*, rode 2 - *Otto Oluf* f. 1846 28/9, døpt 1847 8/8, *Piperviken* - *Ole*

Pedersen Vormnæs er fram til 1840 *gevaldiger* nr 22, 1846 arbeider han *paa Mynten*

Ole død 1853 12/4 i Chra (Gm), *Mellemgaten* 4 i *Piperviken*, oppslager *paa Mynten*, død av magebetennelse, etterlater seg enke og fem umyndige fellesbarn

Ragnhild død 1892 6/7 (OD), *Møllergaten* 13, *Ragnhild Vormnæs*, enke, bor hos svigersønnen, byfogd (*Peter S. J.*) *Daae*

Randi Hansdatter Hønefossen, 34 år, f. i *Norderhov*, pike, i tjeneste hos stadshauptmann *Bølling*, far: *Hans Mikkelsen*, skomaker - gift 1832 2/11 (OD) med *Lars Toresen*, 27 år, f. i Fet, ungar, bakersvenn hos stadshauptmann *Bølling*, far: *Tore Larsen*, sagmester

Døpt 1800 9/11 i N:hov (Hg), foreldre: *Hans Mikkelsen* og h. *Kari Paalsdatter*, husmannsfolk u. *Klekken*

Bor 1801 hos foreldrene *Hans Mikkelsen* (52) og *Kari Paalsdatter* (45), husmannsfolk u. *Klekken*

Innskr. 1830 i Chra (OD) fra *Asker*, tj.pike hos stadshauptmann *Bølling*, vært siden foråret 1826 i Chra

Barn: *Thea* og *Anne Christine* f. 1833 1/2 i Chra (Rh)

Siri Andersdatter, 30 år, f. på *Ringerike*, bor i Oslo, enke, far: *Anders Tordsen* - gift 1834 2/7 (OH) med *Ole Christoffer Pedersen*, 44 år, f. i Oslo, enkemann, bor i Oslo, far: *Christoffer Pedersen*

Døpt 1804 8/4 i Hole, foreldre: *Anders Tordsen* og h. *Marte Larsdatter Oppsal* på *Tyrstrand*

Konf. 1819 3/10 i Hole, bor på *Oppsal*, kunnskap: god - Utskr. fra Hole til Chra, jf attest 1826 16/8, fra *Oppsal*, tj.pike

Barn døpt i Chra (OH): *Anne Karine Martine* f. 1835 30/7, *Peter Christian* f. 1837 16/12 - *Ole* står i 1835 som slakter og

i 1837 som gårdbruker i *Opsloe*, han kalles alltid *Pettersen*

Siri er 1865 i *Grønlandsletet* 35, Chra, enke, bor hos svigersønnen *Andreas Opsahl* (som er født på *Ringerike*)

Varetektsprotokoll 1846-1891 for lensmannsarresten i Ådalen

Mange avfotograferte kilder er nylig lagt ut på Ringerike Slektshistorielags nettsider, og vi skal se nærmere på varetektsprotokollen som lensmannen i Ådalen førte mellom 1846 og 1891. Bare et tyvetalls innførsler er gjort i dette lange tidsrommet, og enkelte av disse personene vil man finne i lensmannens protokoll over transportfanger, som også er lagt ut på lagets nettsider. Spesielt for denne varetekts-

protokollen er at de innsattes signalement til dels er usedvanlig detaljert beskrevet.

Blant arrestasjonene av småtyver og andre syndere finner vi også i 1852 innsettelsen av Gulbrand Torkildsen Johnsrud, leder av arbeiderforeningen i Ådalen og en av de ledende thranittene på Ringerike. Vi tar her med hele protokollinnførselen:

Arrestantens Navn, Stand, Alder, Hjemstæd og væsentlige Signalement.

Gulbrand Torkildsen Jonserud Strande Eie her fra Aadalen 42 Aar gl: 68 Tommer med Skoe, blaae Øine, mørke Øienbryn, sort Haar og sort Skjæg hvorom Bakkenbartene er blevne graae i den øvre Kant, spist Ansigt med noget spis Næse, før af Lemmer og velvoxet. Som særkjende et lille Ar efter et Hug ovenfor Stortaaen paa høiere Been.

For hvilken Lovovertrædelse eller Forbrydels Fængslingen finder Stæd samt hvor Forbrydelsen er begaaet.

Formand for Aadalens Arbeidsforening, Arresteret efter Christiania Stifts Ordre af 16de Aug: for formeentlig begaaet Lovstridige Handlinger ved sit afgivne Møde paa det saakaldte A----møde i 1851.

Naar indkommet, med hvad Hjemmel og paa hvis Ansvar.

Indkommet i Arresten den 23de Aug: efterat han blev afhentet fra Fielsæteren paa Strande den 22 Aug: om Natten Efter Amtets Ordre af 19 Aug: grundet paa Christiania Stifts Ordre af 16de samme Maaned.

Naar udgaaet og med hvad Hjemmel.

Efter Amtets Ordre af 26de Aug: er Gulbrand Jonserud transporteret Lige herfra til Christiania Raadstuearrest den 6de Septbr og der afleveret mod Qvittering den 7 Sepbr 1852, denne Ordre indløb fra Amtet med Posten den 5te Sepbr 1852.

Som mange vet ble Gulbrand Johnsrud dømt til ett års fengsel etter en uverdig rettsprosess som gikk helt til høyesterett.

På de siste bladene i varetektsprotokollen er det - av alle ting - innført et skuespill i to akter. Det er riktignok bare på fem sider, og åpenbart ikke ferdigskrevet. Handlingen foregår på Fredriksten festning i 1718 med svenskekongen Karl 12. og sjøhelten Tordenskjold på scenen. Kongen faller død om i løpet av annen akt, og folkemengden roper avslutningsvis hipp hipp hurra, fienden er fallen.

Protokollens siste innførsel er fra 1891, men skuespillet om Norges skjebne i 1718 er åpenbart unnfanger rundt første verdenskrig. Og hvem var så den ukjente dramatiker? Kanskje en lensmannsbetjent i Ådalen som i uvirk-somme timer på kontoret har syslet med sine litterære ambisjoner, og tatt i bruk det papiret som han fant tilgjengelig?

Vi har neppe fått noen ny Ibsen eller Bjørn-son i den norske litterære kanon, men nå ligger i alle fall den nyoppdagede ådalsforfatterens drama ute på lagets nettsider.

Sitatet

Historiefaget har tradisjonelt ikkje hatt så tette skott mellom historikarane ved universiteta og høgskulane, frilansarane og amatørane. Mange skriv historiebøker utan å ha utdanning. Det trur eg er bra. Det viser at mange ser på det som noko som er viktig i kvardagen deira. Humaniora treng denne samfunnsrelevansen.

Gaute Losnegård, historikar
Forskerforum 6/2016, s. 16

Gulbrand Torkildsen Johnsruds husmannskontrakt fra 1839

Gulbrand Torkildsen Johnsrud var rundt 1850 sentral i arbeiderforeningen i Ådalen. Da thranitterbevegelsen i 1851 ble rullet opp, ble han i høyesterett dømt til ett års fengsel etter en prosess som tjente vårt rettsvesen til liten ære. Han måtte sone ett år fra 6. oktober 1855, det meste av tiden i Botsfengslet.

av Sten Høyendahl

Jens Arup Seip, vår mest profilerte historiker, har hevdet at høyesterett i saken mot Marcus Thrane og hans menn stilte seg til disposisjon på en måte som innebar et klart justismord. Saken var et skoleeksempel på at rettsanvendelse kan være kamuflert maktanvendelse - et eksempel på hvordan nettopp den gode samvittighet kunne gjøre et justismord mulig, etter som moralsk indignasjon skaper sin egen lov.

Om thranitterbevegelsen har Andreas Ropeid et fyldig kapittel i annet bind i Hønefossbøkene, der han viser at Gulbrand Johnsrud spilte en betydelig rolle i årene rundt 1850.

En hittil ukjent husmannskontrakt

De aller fleste husmannskontrakter er med tiden gått tapt, ettersom de færreste ble tinglyst og innført i rettsprotokollene. En kontrakt datert 1. juni 1839 er nylig kommet for dagen. Det framgår her at gårdbruker Anders Trulsen Strande i Ådalen bortfester plassen Jonsrud til Gulbrand Torkildsen, og at plassen tidligere har vært brukt av Gulbrands far, Torkild Torkildsen. Vi ser at Gulbrand også hadde forsikret om at *han er enig med sin Fader om af ham at modtage Pladsen*.

Gulbrand hadde i 1835 inngått ekteskap med Gjertrud Gulbrandsdatter Elsrud. Som fadder kalles han i 1837 Gulbrand Johnsrud, men det har tidligere vært uklart når han overtok plassen. Nils Elsrud har antatt at han allerede i 1835 ble husmann her, men at det er usikkert om han drev sammen med faren. Kontrakten viser at Torkild Torkildsen offisielt har brukt plassen fram til 1839, men far og sønn har utvilsomt drevet den sammen. Ellers ser vi at Gulbrand selv har undertegnet kontrakten, og staver sitt navn Gulbrand Johnsrud.

Gulbrand Torkildsen Johnsrud.

Husmannskontrakten fra Jonsrud og vilkårene der skiller seg lite ut fra andre kontrakter på samme tid. Daglønnen for arbeid på Strande utgjorde på det høyeste 12 skilling, men bare 6 skilling om vinteren. Vi merker oss ellers at Gulbrand fikk rett til å innhegne flere jordstykker, blant annet enga Kullhusbråten.

Til Freeborn Country, Minnesota

Etter fengseloppholdet var det nok lite fristende å fortsette en tilværelse i Ådalen med spott og spe fra øvrighetens klakkører. I likhet med mange andre thranitter emigrerte Gulbrand i 1857 med familien til Amerika, og kom til Bancroft Township, Freeborn County i Minnesota. Hans liv i den nye verden er detaljert beskrevet i Nils Elsruds artikkel i *Hringariki* nr 2/2010. Artikkelen er også gjengitt i boken *Utvandrerhistorier fra Ringerike*.

Litteratur

Elsrud, Nils: Familien Gudbrand Torkildsen Johnsrud på Strande. *Hringariki* 2/2010, s. 49-54.

Elsrud, Nils: *Utvandrerhistorier fra Ringerike*. Kolofon (2015).

Ropeid, Andreas: *Thraneria og hattemakerkrigen. Hønefoss*, annet bind (1965).

Seip, Jens Arup: Den norske høyesterett som politisk organ. *Historisk tidsskrift* 2/1964, s. 103-135.

Grundseddell!

Paa Grund af Forordningen af 29^d Juni 1792, have vi undertegnede gjort Vitterlig at jeg Anders Trulsen har bortfæstet ligesom jeg her ved bortfæster til Gulbrand Torkelsen Johnsrud for hans og nuhavende Kones Gjertrud Gulbrandsdatter Livstid den mig tilhørende og i min Gaard Strandes Udmark beliggende Plads Johnsrud med paastaaende Huse, som haver været brugt og beboet af hans Fader Torkel Torkelsen alt under følgende nærmere Betingelse:

1 Pladsens Jordvei og Cirkumferentse bliver som den har veret i forrige Husmands Besiddelses Tid, saaledes som den nu befindes indhægnet; dog med Tillæg at den nye tiltrædende Huusmand Gulbrand Torkelsen skal indhægne et udvist Jordstykke beliggende ved søndre Side af Pladsens Udgaard Ligesaa et Stykke omtrent 1 Maal som tillægges Engen kaldet Kulhuusbraaten, som han har Frihed til at indhægne og benytte til sin Fordeel i Frihed til at indhægne et Jordstykke paa Strandes Fjeldsæter østenfor den forrige Pladsen Vold.

2 Gulbrand Johnsrud skal være berettiget til at tage af min Skov til fornødent Gjerdefang og Huusreparationer; dog ikke uden han forud tilkjendegiver mig saadant og dertil erholder Lovlig Udviisning. Fornøden Veed er han derimod berettiget til at tage af Top og tör Skov.

3 Skal han være arbejdspligtig naar paafores for den sædvanlige Daglön som hidtil har været nemlig 12 β pr Dag fra 14de April til Slaataanden er forbi, fra Slaataannen til 14de October 8 β : pr Dag, og 6 Skilling pr Vinterdag, 12 β for Mælingslaaet og 12 β pr Maal Agerskul

og Konen eller et dueligt ArbejdsMenneske i hendes Sted skal være arbejdspligtig naar paafores for 6 β pr Dag; dog er Konen frie for Arbejdspligt om Vinteren undtagen i Liinönnen.

4 Skal han betale i aarlig Grundleie af Pladsen beregnet fra Aaret 1840, 8 Spd otte Speciedaler i 6 paa hinanden følgende Aar, og siden aarlig 10 : ti Speciedaler.

5 Skal han sette en Hest med at kjöre Saugtömmen paa den almin: Böigdevei andenhver Tuur uden Gotgiörelse endvidere har Gulbrand paataget sig at have Opsyn med og holde istand den nordres Gjerdes Vandsgaard her til Strande Gjerdet imod at han har Frihed til at commandere en Karl af mig til med sag hver Vaar at sætte den istand.

6 Maa hand ei indtage nogen Familie eller Inderst paa Pladsen og ei heller tage noget fremmed Kreature til Havnings uden Grundeierens Tilladelse; men de Kreature han föder paa Pladsen har han frie Have til i Gaardens Udmark saasom hidtil har været.

Da Gulbrand Torkelsen Johnsrud har i Dag viist mig at han er enig med sin Fader om af ham at modtage Pladsen, saa er det jeg hermed som Grundeier, paa foranförte Vilkaar, overlader ham same.

Disse ovennævnte Vilkaar medtager jeg Anders Paulsen Strande som Grundeier og jeg Gulbrand Torkelsen Johnsrud til Opfyldelse i alle Dele, og paa denne Forening have vi formaat Vidner med os at underskrive og en ligelyden Gjenpart er oprettet for enhver af os.

Strande den 1ste Juni 1839

Vedtaget af mig som Grundeier
A. Strande

Til Vitterlighed
Anders Bentsön Thoverud
G: Buttingsrud

Vedtaget af mig som Huusmand
Gulbrand Johnsrud

Straffanger i Hønefoss distriktsfengsel (1878)

I 1878 satt tre kvinner og 14 menn i Hønefoss distriktsfengsel, de aller fleste lokale syndere. Drukkenskap, gateorden og småtyverier var gjengangerforseelser.

av Tom Larsen

De tre kvinnene var alle blitt besvangret av tre forskjellige mannspersoner, og dette kvalifiserte til fem dager på vann og brød. Fangene kunne velge å få fangekost av bedre kvalitet, men måtte da sitte fire ganger så lang tid. Karoline Iversdatter fra Hønefossen, opprinnelig fra en

plass under Hilsen i Modum, valgte fangekost i 20 dager, kanskje fordi hun da kunne sone i januar måned.

To husmenn ble dømt for å ha holdt en sønn borte fra skolen. Nils Nilsen Rudseie slapp med to dager på vann og brød, mens Ole Hansen Kinnsbråtens forseelse vel ble ansett grovere, siden han måtte inn på tre dager.

Iver Olsen Hellanhamen fra Jevnaker ble den første som måtte sone for «uberettiget» å ha satt en jernbanevogn i bevegelse. Det resulterte i tre dager på vann og brød, og saken mot ham kan leses i ekstraretsprotokollen på nettet.

Løbe-No. 1. Anders Andersen Sundet af Hønefos.

see N° 15 for 77. *Forbrydelse:* Drukkenskap, etc. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Politimesteren i Hønefos den 30 Novbr 1877, stor 5 - fem - Kroner. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Onsdag den 2 Januar 1878 Kl 9½ Formid., Politimesteren i Hønefos af 29 Decembr 1877.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 28 Decbr 1877.

Straffen. Vand og Brød: 2 - to Dage. *Løsladt:* Fredag den 4 Januar 1878 Kl 9½ Formid.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 2 Dage Kr: 1,60

Løbe-No. 2. Caroline Iversdatter Hilseneie nu af Hønefos.

Fødested: Modum. *Høide:* middels. *Statur:* do. *Alder:* 37 Aar. *Øine:* brune. *Haar:* mørkt.

Forbrydelse: Besvangret ved 3 forskjellige Mandspersoner. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerikes.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 2 Januar 1878 Kl 10¼ Formid. Politimesteren i Hønefos af 27 Decbr 1877. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Underrettsdom af 18 Decbr 1877.

Straffen. Fangekost: 20 - tyve Dage. *Løsladt:* Tirsdag den 22 Januar 1878 Kl 10¼ Form.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining 20 Dage Kr: 16,00
Vask 0,21

Løbe-No. 3. Lauritz Sørensen af Skien.

see Varetægtsjournal N° 5 for 1877. *Forbrydelse:* Drukkenskap etc.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 14 Febr 1877 stor til Rest Kr 3,20.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Fredag den 18 Januar 1878 Kl 1¼ Efterm. Fogden i Ringerike af s. D. i Skrivelse. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Ordre fra Politimesteren i Hønefos af 18 Januar 1878, approberet af Buskeruds Amt den 19 Januar 1878.

Straffen. Vand og Brød: 2 - to Dage. *Løsladt:* Søndag den 20 Januar 1878 Kl 1¼ Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 2 Dage Kr: 1,60

Følgende brev er innlagt i protokollen:

Hr Vagtmester Falk

Malersvend Lauritz Sørensen, der under 14de Februar f. A. hersteds vedtog en Mulct til Politicassen, stor 4 - fire - Kroner, hvorpaa rester kr 3,20, er idag tilfældigen antruffen her, efterat han, siden Mulcten vedtoges, forgjæves har været eftersøgt paa flere Steder. Han erklærer at være ude af Stand til at betale Restmulcten, og da det er at befrygte, at denne vil blive uinddrivelig, da Angjældende intet fast Opholdsted har, men reiser om og opholder sig, hvor han kan faa Arbeide, saa indsættes han herved i Henhold til Justits Departmentets Skrivelse af 15de Februar 1877 i Hønefos districtsfængsel til Mulctens lovlige Afsoning med Fængsel paa Vand og Brød i 2 - to - Dage, og vil Amtets Ratihabition herpaa strax blive søgt.

Hønefos Politikammer 18 Januar 1878

O. A. Owren

Løbe-No. 4. Johannes Andersen.

se Varetægtsjournal N° 48 for 1876. *Forbrydelse:* Tyveri. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerike.
Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 4 Marts 1878 Kl 11½ Form. Fogden i Ringerike af s. D.
Efter hvilken Dom eller Resolution: Høiesteretsdom af 23 Febr. 1878.

Straffen. Vand og Brød: 20 - tyve Dage. *Mellemfrisdage:* 4 - fire Dage.

Løsladr: Torsdag den 28 Marts 1878 Kl 11½ Form.

Omkostninger og af hvem betalte:

Forpleining i 24 Dage a 80	Kr:	19,20
Vask		0,28

Løbe-No. 5. Andreas Larsen af Gran.

See Varetægtsjournal N° 5 for 1878. *Forbrydelse:* Tyveri. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerikes.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 30 April 1878 Kl 3 Efterm. Fogden i Ringerike af s. D.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Underretsdom af 24 April 1878.

Straffen. Vand og Brød: 15 - femten - Dage. *Mellemfrisdage:* 2 - to Dage.

Løsladr: Fredag den 17 Mai 1878 Kl 3 Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte:

Reisepenge 5 Mile til Drammen a 20	Kr	1,00
Forpleining i 17 Dage a 0,80		13,60
Vask		0,21

Løbe-No. 6. Peder Andersen Vesle-Teslo af Gran paa Hadeland.

Alder: 25 Aar. *Høide:* over middels. *Statur:* før og robust. *Øine:* blaa. *Haar:* blondt. *Særkjende:* blind paa venstre Øie. *Forbrydelse:* Delagtighed i Tyveri. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Hadeland og Land.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 5 Juni 1878 Kl 11½ Formid. Fogden i Ringerike af 25 Mai 1878. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Høiesteretsdom af 27 April 1878.

Straffen. Vand og Brød: 5 - fem - Dage. *Løsladr:* Mandag den 10 Juni 1878 Kl 11½ Form.

Omkostninger og af hvem betalte:

Reisepenge	0,60
Forpleining i 5 Dage a 0,80	4,00

Løbe-No. 7. Peter Adolf Söderholm.

Alder: 33 Aar - Se Varetægtsjournal 12 for 1878. *Forbrydelse:* Gadeuorden.

Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 12 Juni 1878, stor 2 - to Kroner.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Onsdag den 12 Juni 1878 Kl 10¼ Form. Politimesteren i Hfs af s. D.

Efter hvilken Dom eller Resolution: Ordre fra Politimesteren i Hønefos af 12 Juni 1878 og Buskeruds Amts Resolution af 13 Juni 1878.

Straffen. Vand og Brød: 2 - to Dage. *Løsladr:* Fredag den 14 Juni 1878 Kl 10¼ Form.

Omkostninger og af hvem betalte:

Forpleining i 2 Dage	Kr	1,60
----------------------	----	------

Følgende skriv er innlagt i protokollen:

En omvandrende Person Bogbindersvend Peter Adolf Söderholm, 33 Aar gammel, som idag hegtes for Gadeuorden har vedtaget en Mulct til Politicassen, stor 2. to kroner, hvilken han er ude af Stand til at betale, beordres herved i Henhold til det Kgl. Justits Departments Skrivelse af 15 Februar 1877 og under Forventning af Amtets Approbation indsat i Hønefos Districtsfængsel til Militair Afsoning, med fængsel paa Vand og Brød i 2. to Dage, da der af Hensyn til hans Helbred ikke er Noget til Hinder derfor.

Hønefos Politikammer, den 12 Juni 1878.

O. A. Owren

Løbe-No. 8. Nils Nilsen Rudseie af Norderhov.

Alder: 40 Aar. *Høide:* middels. *Statur:* do. *Øine:* blaa. *Haar:* blondt, lidt skaldet.

Forbrydelse: En Søns Skole forsømmelse. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Lunder Skolekommision den 9 Februar 1878, stor 5-fem-kroner.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Fredag den 19 Juli 1878 Kl 12 Middag. Fogden i Ringerike af 12 Juli 1878. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 10 Juli 1878.

Straffen. Vand og Brød: 2, to Dage. *Løsladr:* Søndag den 21 Juli 1878 Kl 12 Middag.

Omkostninger og af hvem betalte:

Forpleining i 2 Dage	Kr:	1,60
----------------------	-----	------

Løbe-No. 9. Johan Julsen af Norderhov.

Fødested: nordre Land. *Alder:* 33 Aar. *Høide:* over middels. *Statur:* sværlemmet. *Øine:* blaa. *Haar:* mørk-brunt. *Forbrydelse:* Krimlvs: Kap 15 §11 cfr. §10.
Ved hvilken Underret tiltalt: Hadeland og Land ved Dom af 26 Marts 1878, stor 30 - tredeve Kroner.
Naar og efter hvis Ordre indkommet: Søndag den 21 Juli 1878 Kl 9½ Efterm. Fogden i Ringerike af 30 April 1878. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 27 April 1878.
Straffen. Vand og Brød: 4 - fire Dage. *Løsladt:* Torsdag den 25 Juli 1878 Kl 9½ Efterm.
Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 4 Dage Kr: 3,20

Løbe-No. 10. Marie Larsdatter Gryteeie af Aadalen.

Alder: 35 Aar. *Høide:* middels. *Statur:* do. *Øine:* blaa. *Haar:* mørkblondt.
Forbrydelse: Besvangrelse ved 3 forskellige Mandspersoner. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Ringerikes.
Naar og efter hvis Ordre indkommet: Torsdag den 8 August 1878 Kl 1¼ Efterm. Fogden i Ringerike af 13 Juli 1878. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Underretsdøm af 25 Juni 1878.
Straffen. Vand og Brød: 5 - fem Dage. *Løsladt:* Tirsdag den 13 August Kl 1¼ Efterm.
Omkostninger og af hvem betalte:

Reisepenge	0,60
Forpleining i 5 Dage a 80	4,00

Løbe-No. 11. Iver Olsen Tronrud eller Hellanhagen af Jevnaker.

Alder: 33 Aar. *Høide:* middels. *Statur:* do. *Øine:* blaa. *Haar:* sort. *Forbrydelse:* Ubertigtiget sat Jernbanevogn i bevægelse.
Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes ved Overretsdøm af 24 Juni 1878. Mulkt stor 20 - tyve - Kroner.
Naar og efter hvis Ordre indkommet: Mandag den 12 August 1878 Kl 6¼ Efterm. Fogden i Hadeland og Land den 8 Aug. 1878. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Kristians Amts Resolution af 5 August 1878.
Straffen. Vand og Brød: 3 - tre - Dage. *Løsladt:* Torsdag den 15 August 1878 Kl 6¼ Efterm.
Omkostninger og af hvem betalte:

Reisepenge	0,20
Forpleining i 3 Dage a 80	2,40

Løbe-No. 12. Ole Hansen Kjensbroten eller Krogsrudeie af Norderhov.

Alder: 50 Aar. *Høide:* midels. *Statur:* do. *Øine:* blaa. *Haar:* mørkt, graasprenget.
Forbrydelse: En Søns Skoleforsømmelse.
Ved hvilken Underret tiltalt: Lunder Skolekommission den 1 og 29 Juni 1878 stor 12 - tolv - Kroner.
Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 13 August 1878 Kl 2¼ Efterm. Fogden i Ringerike af 3 August 1878. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 1 Aug. 1878.
Straffen. Vand og Brød: 3 - tre - Dage. *Løsladt:* Fredag den 16 August 1878 Kl 2¼ Efterm.
Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 3 Dage Kr 2,40

Løbe-No. 13. Johan Bastiansen af Hønefos.

se N° 4 for 1867. *Forbrydelse:* Rolighedsforstyrrende Forhold paa Gaden.
Ved hvilken Underret tiltalt: Politimesteren i Hønefos den 19 April 1877 stor 10 - ti - Kroner.
Naar og efter hvis Ordre indkommet: Tirsdag den 13 August 1878 Kl 5 Efterm. Politimesteren i Hønefos af Dato. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Buskeruds Amts Resolution af 27 Februar 1878.
Straffen. Vand og Brød: 3 - tre - Dage. *Løsladt:* Fredag den 16 August 1878 Kl 5 Efterm.
Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 3 Dage Kr: 2,40

Løbe-No. 14. Musketer N° 77 Johan Christiansen af 3^{die} Linnecompani af Valders Bataillon.

Forbrydelse: Undladelse af Møde til Companie Mønstring. *Ved hvilken Underret tiltalt:* Requisition fra Compagni Chef Boyesen af 17^d August 1878, hvori henholder til af Valders Bataillon idømte Straf af 3 - tre Dages simpel Arrest. *Naar og efter hvis Ordre indkommet:* Lørdag den 17 August 1878 Kl 11½ Form. Ordre fra Fængselsbestyreren af s. D. *Løsladt:* Tirsdag den 20 August 1878 Kl 11½ Form.
Omkostninger og af hvem betalte: Forpleining i 3 Dage Kr: 2,40

Løbe-No. 15. Maren Eriksdatter Olsvigen af Aadalen.

Alder: 27 Aar. *Høide:* middels. *Statur:* før. *Øine:* blaa. *Haar:* blondt.
Forbrydelse: Besvangret af 3 forskellige mandspersoner. *Ved hvilken Underrett tiltalt:* Ringerikes.
Naar og efter hvis Ordre indkommet: Torsdag den 31 Oktober 1878 Kl 3½ Efterm. Fogden i Ringerike af 13 Juli 1878. *Efter hvilken Dom eller Resolution:* Underretsdøm af 25 Juni 1878.
Straffen. Vand og Brød: 5 - fem - Dage. *Løsladt:* Tirsdag den 5 Nov 1878 Kl 3½ Efterm.
Omkostninger og af hvem betalte:

Reisepenge	0,50
Forpleining i 5 Dage a 80	4,00

Løbe-No. 16. Johan Martinsen Veienmoen af Norderhov.

Alder: 30 Aar. Høide: middels. Statur: do. Øine: blaa. Haar: mørkt.

Forbrydelse: Fordølgelse af Hittegods. Ved hvilken Underret tiltalt: Ringerikes.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Fredag den 29 Novbr Kl 12 Middag. Fogden i Ringerike af 23 Novbr 1878. Efter hvilken Dom eller Resolution: Underrettsdom af 1 Nov. 1878.

Straffen. Vand og Brød: 5 - fem Dage. Løsladt: Onsdag den 4de Decbr 1878 Kl 12 Middag.

Omkostninger og af hvem betalte:	Forpleining i 1 Dag	0,80
	Forpleining i 4 Dage	3,20

Løbe-No. 17. Andreas Andersen Tørtberg af Hole.

Alder: 23 Aar. Høide: over middels. Statur: middels. Øine: blaa. Haar: blondt.

Forbrydelse: Fravigelse af Tjeneste. Ved hvilken Underret tiltalt: Ved Ringerikes Sorenskriveries Dom af 11 Sept. 1878, en Bod af 20 - tyve - Kroner.

Naar og efter hvis Ordre indkommet: Fredag den 20 Decbr 1878 Kl 4¼ Efterm. Fogden i Ringerike af 30 Sept. 1878. Efter hvilken Dom eller Resolution: Buskeruds Amts Resolution af 27 Sept. 1878.

Straffen. Vand og Brød: 3, tre, Dage. Løsladt: Mandag den 23 Decemb. 1878 Kl 4¼ Efterm.

Omkostninger og af hvem betalte:	Forpleining i 3 Dage	2,40
----------------------------------	----------------------	------

For videre lesning i rettsprotokollene

Ekstraretsprotokollene for Ringerike er lagt ut på Digitalarkivet, og i 1878 finner vi seks av de innsatte som har fått sine saker referert her. De øvrige sakene må vi lete fram i forhørs-

protokoller og domsprotokoller, som foreløpig må leses ved Statsarkivet på Kongsberg.

Søk på: *Skannet rettergangsmateriale/Fylke:*

Buskerud/Embete: Ringerike sorenskriveri.

Ringerike sorenskriveri, ekstraretsprotokoll 15 (1876 12/9-1879 27/5)

Iver Hellanhagen 1878 15/5 (fol. 144a-147a)

Andreas Andersen Tørtberg 1878 23/8 (fol. 157b-159b)

Ringerike sorenskriveri, Hønefoss by, ekstraretsprotokoll 3 (1868 9/1-1878 16/5):

Johannes Andersen 1877 29/10 (fol. 359-64), 30/9 (fol. 364-67)

Karoline Iversdatter Hilseneie 1877 17/12 (fol. 368)

Andreas Larsen 1878 17/4 (fol. 369-372)

Ringerike sorenskriveri, Hønefoss by, ekstraretsprotokoll 4 (1878 8/10-1883 12/4):

Johan Martinsen Veienmoen 1878 8/10 (fol. 1a-2b)

Vedlegg - Ringerike sorenskriveri, ekstraretsprotokoll 3, fol. 368 (utdrag)

Aar 1877 den 17de December blev Ret sat i Distriktsfængslets Retslokale i Hønefos,

Hvorda! foretages Forhør over Pigen Karoline Iversdatter Hilseneie

For Retten fremstod Angjældende Karoline Iversdatter Hilseneie, forelæstes sin for Politiet afgivne Forklaring, som hun vedtog som rigtig.

Martin Olsen, Pakhussjauer ved Randsfjord Jernbanestation, 26 Aar gl., erklærede, at han ikke vil ægte Angjældende; Han erkjender ikke at være Fader til Angjældendes sistl. Barn, skjønt han har haft legemlig Omgang med hende. Oplæst og vedtaget.

Angjældende atter fremstoed og forklarede, at hun efter dette intet Haab har om at vinde Ægteskab

med nogen af de af hende opgivne Barnefædre. Sit yngste Barn giver hun for Tiden Die. Hun erkjender, at hun har visst, at der er Straf for at have Børn med 3 forskjellige Mandspersoner. Oplæst og Vedtaget. Retten skjønner, at Tiltalte kan være af opgiven Alder.

Administrator eragtede:

Sagen optages til Paakjendelse efter Lov af 6de Septbr 1845.

Angjældende betydedes dette, og paalagdes ei at forlade Stædet.

Morgenbladet.

13. desember 1824

Normands Sang

Mel.: Hvor herligt er mit Fødeland

Paa Norges Grunde er jeg fød,
I blomstersvangre Enge, grønne,
Løvrigt Træer og Gaver skjønne,
Naturens Frugtbarhed jeg nød.
Jeg voxte op som Planter ranke,
Hist mellem Skov og Træer jeg vankte
Hvor bedst jeg hørte Fuglens Røst,
Og Lærkens Triller var min Lyst.

Min Bygning blev med Tiden stor,
Jeg saae Naturens Overfløde
Af alle Jordens Urter, Grøde,
Hvor Faar og Qvæg i Flokke foer,
At græsse om i deres Gange -
Enhver fik nok, skjønt de var mange -
Og Hyrdedrengenes Luur udsang
Hjemhilsende en Glædessang.

Electrisk Morgenens Behag
Forkyndte Solens Glands i Norden,
Guldfarvet Skye steg op af Jorden,
Erindred' os om glade Dage.
Enhver til sin Haandtering træder,
Og Bonden elsker gamle Sæder,
Hans Børn de hyldigst om ham gaar
Og glad han bær de sølvgraa Haar.

Her seer jeg Vandfald i vort Nord,
Her skjæres Planter, Bord af Tømmer,
Som gjennem Fossen til os svømmer,
Lynsnare Mølle rask sig snoer:
End lyder Storm af Bjelker, Master,
Som ove Klippens Bryst nedhaster
Igjennem Dalene foer en Støi,
Som af Orkanernes Tordenhøi.

O Fødeland! Du er mig kjær
Blant Stater er Du Velstands-Herren,
Thi Sølv, ja Kobber, Blye og Jeren
Samt Malm, Du og i Skjødet bær:
Ja Glas og Farveverker skjønne,
Som herlig Tusind sine lønne,
Af Planter, Bjelker, Mastetræer
Samt Sild og Fisk udsælges her.

Jeg mellem Venner tidt faaer Lyst,
Hos Evan at faae fugtig Pande,
Her lyder Skjalde-Qvaden sande
Om gamle Norges Helte-Bryst
Man synger her om Norges Helte
Der Zincklar og hans Hær nedfaldte,
Og tolvte Carles Hjemeskal
For Norske Vaabens Storm han faldt.

Mens Evan os en Flaske faaer,
Madera-Skibet Roret lyder,
Neptunus over Havet byder
Viinfyldte Skib til Havn igaar.
Her gamle Norden høit oplives
Og Druens Nectar herlig trives.
Her høi Naturens Borgersind
Neptunus fører til os ind.

Naturens Guders frie Sjel
Gud Evan Glasset hyldigst klinker.
Apollo toner, Himlen vinker,
Og drikker Dus med Raphael.
Han med Gudindens Pensel feier,
Neptunus paa sin Kugle dreier,
Nordhavets Sønner staae ham bi
Naar Storm og Orkan reise sig.

Vær hædret om vort gamle Nord,
Hist kneiser Dovres stolte Klippe,
Dig rækker Storm og Tidsstrøm ikke,
End Kiæmpere omkring dig gaar.
Naar Voldsmænd krænke vil vort Norden,
Den Norske Løves Brøl som Torden
End flammer Oldtids Heltemod
Med Kraft i Hagens Sønners Blod.

Vi med Stærkoddens Skjold og Sværd
Med arved' Mod hver Fiende true,
Ja, Kæmper selv for os maa grue,
End frydes vi i Kampens Færd.
Paa tapre Helt ei Døden lurer
Og kjæk vi staae paa Klippens Murer
I Salamanders Skjold og Hjelm
Vi midt i Luen stormer frem.

Da Carl Johan saae Norges Fjeld
Hans Helte-Aand mod Elven kneiste
Sin Kongestuel han der opreiste
Og hyldet blev hans blide Sjel,
Ham stedse elsker gamle Norge,
Dets Helte og sølvsvangre Borge.
Som krigsvandt Helt for Fredens Værd
Han Seier vandt i Kampens Færd.

Naar Carl Johan saa viis og gjev,
Sin Fødselsdag vil festligholde
I Herrepragt og Kongeskjolde
Da lyde: *Kongen længe lev!*
Mens Druesaft flød i Pocalen,
Det andet Kjøn bød Gudesalen,
Med alt sin Pragt her til os ned,
I Norden hersker Guld og Fred.

Fridrick Lehne,
af Ringerigets søndre Dialekt.

En daglig Avis af alle Slags Nyheder.

1824.

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

Kortlæsning, og i en Hæftelse af Nyhedsblad af Nordens Tid.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

Kortlæsning, og i en Hæftelse af Nyhedsblad af Nordens Tid.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

348. Hæfte

Indhold: den danske, danske og udenlandske.

Bonden og bygdedikeren Fredrik Torkildsen Lehne er godt kjent blant historisk interesserte i Hole. Han var en opprørsk sjel som måtte på straff etter bondetogene i 1818, da han hadde skrevet en vise som skulle synges i marsjen inn mot Christiania. Hans diktneriske talent var nok ikke like godt utviklet som hans skapertrang, men han drev også med vitenskapelige eksperimenter av heller tvilsom art. Han måtte til slutt gå fra gården, og huskes først og fremst som en bygdeoriginal.

En Ambrus Kleinsmed anmeldte *Normands Sang* 25. mai 1826 i Drammens Tidende, og sparte ikke på kruttet:

Kritik over det løierligste, naragtigste og jammerligste Miskmask af Sang, over det urimeligste, forvornpneste poetiske Monstrum, jeg nogensinde har seet.

Tilfældigviis faldt der mig nylig et Morgenblad i Hænde, No. 348, dat. 13 Dec. 1824, der indeholder paa første og anden Side noget aandsfortærende Pølsesak, og det under Titel af: «Normandssang», undertegnet: Fredrik Lehne, af Ringerigets søndre Dialect. Melodien er: Hvor herligt er mit Fødeland. Jeg beklager, at dette Morgenblad saa seent er falden mig i Hænde, og det forunder mig ikke mindre, at Morgenbladets Udgivere ikke blues ved at opvarte Publikum med slikt Erkevæv. At dette urimelige Rimerie er alle sine tolv Vers for lang, vil sikkert ingen Mand af sund Sands nægte.

Hvem som skjulte seg under psevdonymet Ambrus Kleinsmed, vet vi ikke - han ser ikke ut til å ha publisert annet enn denne drepende kritikken av poeten fra Røyse. Han var ellers lovlig sent ute med anmeldelsen, og fikk derfor neppe spalteplass i Morgenbladet. Drammens Tidende trykket kritikken, men valgte å dele den over fire numre.

Ambrus Kleinsmed var åpenbart tilhenger av klar tale, og la ikke fingrene imellom. Og

han gikk da også grundig til verks. Hvert eneste vers i *Normands Sang* ble analysert og dissekert, noe som med tanke på diktets kvalitet vel var å skyte spurv med kanoner.

Her gjengis bare innledningen av anmeldelsen. Spesielt interesserte vises til de fire numrene av Drammens Tidende (25. mai, 1., 8. og 15. juni 1826), som er lagt ut på Nasjonalbibliotekets nettsider.

S. H.

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Man skal ikke tro at det er en... (Small text in the right margin)

Ringerike Slektshistorielag

Årsberetning 2016

Styret 2016

Leder:	Sten Høyendahl
Nestleder:	Grete Borgersrud
Kasserer:	Nils Elsrud
Sekretær:	Tom Larsen
Styremedlem:	Sigurd Huseby
Styremedlem:	Anne-Berit Tuft
1. varamedlem:	Lars Kristian Goa
2. varamedlem:	Hanne Johansen Trume
Revisor:	Olaf Ingesen

Redaksjonen i Hringariki

Sten Høyendahl
Nils Elsrud
Tom Larsen
Ole E. Yttri
Marte Inger Stubberud

Valgkomité

Knut H. Nebell
Paul Terje Hoseth
Odd P. Solstad

Ringerike Slektshistorielag har nå 190 medlemmer (inkl. seks foreninger og off. etater som får tilsendt bladet).

Styremøter Det er avholdt fire styremøter.

Medlemsmøter Det er avholdt fire medlemsmøter med kurs og foredrag, samt årsmøte 9. februar.

12. januar Fellesmøte med Ringerike Historielag og DIS. Foredrag av Lars Borgersrud: "Ringerike i mot-
Standskampen sentrum".
16. mars Foredrag av Kari Telste: "Kløktige kvinner i krig". Ringerikes Museum hadde tatt initiativ til
en foredragsrunde om begivenhetene i 1716, arrangert av Ringerike Slektshistorielag, Hole his-
torielag (27. april), Venneforeningen Ringerikes Museum (22. september, der Sten Høyendahl
holdt foredrag om Jonas Ramus' kirkebok for Norderhov) og Ringerike Historielag (25. okto-
ber).
12. april Nils Elsrud: Kurs i slektsforskning.
3. september Laget hadde en stand på Ringeriksdagen.
13. september Sten Høyendahl: Kurs i gotisk håndskrift.
22. november Fellesmøte med Ringerike Historielag. Foredrag av Jørn Hurum: "Berømte fossiler på Ringe-
rike og fossiljakt på Svalbard".

Redaksjonen i Hringariki Utgitt som vanlig to numre av *Hringariki*. Vi har noe stoff på lager, men oppfordrer alle til å
komme med bidrag.

Utgivelser Hefter med avskrifter av Norderhov ministerialbok 1 (1704-1716), 2. utgave, og ministerialbok
2A (1716-1725), supplert med klokkerbok 1-1 (1717-1725). Heftene har alfabetiske registre
over ektepar, døpte og begravede. Avskriftene er også lagt ut på lagets nettside.

Følgende kildemateriale er blitt lagt ut på lagets nettside:

Matrikkel/skatt	Matrikkel og jordebok 1720.
Lensmannen i Ådal	Protokoll over varetektsfanger 1846-1891. Protokoll over transportfanger 1847-1892.
Lensmannen i Norderhov, Haug	Utkastelsesforretninger og husmannstakster 1870-1899.
Fattigvesenet	Protokoller for inngående saker: Vikar 1888-1905, Norderhov 1883, -84, -85
Borgerbrev	Oversikt over borgerbrev i Hønefoss 1852-56.
Valgmannfall	Hønefoss 1907, 1908, 1909, 1912, 1913, 1915, 1924.
Militære ruller	Ringerikske kompani, ruller etc for årene 1757, 1779, 1789, 1792, 1796 (2), 1810, 1813, 1815, 1818 (2), 1820, 1821, 1827, 1834, 1839, 1841, 1845, 1846, 1850.

Ringerike Slektshistorielag

Regnskap

Ringerike slektshistorielag Resultatregnskap pr. 31. desember 2016

	Regnskap 2016	Budsjett 2016	Regnskap 2015	Regnskap 2014	Budsjett 2017
	Driftsinntekter	Driftsinntekter	Driftsinntekter	Driftsinntekter	Driftsinntekter
Kontingent	kr 33 900,00	kr 42 000,00	kr 39 000,00	kr 45 550,00	kr 44 000,00
Kontingent forskudd	kr 23 400,00	kr 10 000,00	kr 17 400,00	kr 12 600,00	kr 13 000,00
Gaver/tilskudd	kr 2 264,62	kr 0,00	kr 11 849,15	kr 1 020,15	kr 0,00
Hringariki/publikasjoner	kr 1 425,00	kr 3 000,00	kr 2 376,00	kr 2 239,90	kr 5 000,00
Data	kr 0,00	kr 0,00			kr 0,00
Admin/annonser	kr 0,00	kr 0,00		kr 30,18	kr 0,00
Rente/Gebyr	kr 85,97	kr 0,00	kr 91,82	kr 144,88	kr 100,00
	kr 61 075,59	kr 55 000,00	kr 70 716,97	kr 61 585,11	kr 62 100,00

	Regnskap 2016	Budsjett 2016	Regnskap 2015	Regnskap 2014	Budsjett 2017
	Driftskostnader	Driftskostnader	Driftskostnader	Driftskostnader	Driftskostnader
Kontingent	kr 0,00	kr 0,00			kr 0,00
Kontingent forskudd	kr 0,00	kr 0,00			kr 0,00
Gaver/tilskudd	kr 10 000,00	kr 10 000,00			kr 2 000,00
Hringariki/publikasjoner	kr 30 762,00	kr 30 000,00	kr 31 083,00	kr 38 660,00	kr 30 000,00
Data	kr 7 740,57	kr 4 000,00	kr 10 798,75		kr 20 000,00
Admin/annonser	kr 8 685,87	kr 10 000,00	kr 4 619,90	kr 6 758,90	kr 10 000,00
Rente/Gebyr	kr 140,00	kr 100,00	kr 136,00	kr 134,00	kr 100,00
	kr 57 928,44	kr 54 100,00	kr 46 637,65	kr 45 552,90	kr 62 100,00
	2016	2016 Budsjett	2015	2014	2017 Budsjett
Driftsresultat	kr 3 747,15	kr 900,00	kr 24 079,32	kr 16 032,21	kr 0,00

Beholdning	01.01.2015	31.12.2015
Kasse	kr 0,00	kr 0,00
Hønefoss sparebank	kr 167 484,43	kr 171 231,58
Sum beholdning	kr 167 484,43	kr 171 231,58
Beholdning 31.12.2016	kr 171 231,58	
Beholdning 01.01.2016	kr 167 484,43	
Driftsresultat kontroll	kr 3 747,15	

Frimerker på lager		
Pålydende	Antall	Total
kr 15,00	64	kr 960,00
kr 4,00	2	kr 8,00
kr 1,00	2	kr 2,00
		kr 0,00
		kr 0,00
		kr 0,00
Total		kr 970,00

Hønefoss 31/12-2016

[Handwritten signature]

T. E. E. E.
Kasserer

Revidert 17.01.2017
[Handwritten signature]

Ringerike Slektshistorielag

Årsmøte

ble holdt tirsdag 14. februar 2017 kl 1900, Svenskestua, Ringerikes Museum.

Fra styret deltok: Sten Høyendahl, Grete Borgersrud, Nils Elsrud og Tom Larsen.
Fra valgkomitéen møtte Knut Helge Nebell og Odd P. Solstad. Utover dette møtte tre medlemmer.

Leder Sten Høyendahl ønsket velkommen.

1. Godkjenning av de frammøtte representantene. Det var ni stemmeberettigede.
2. Godkjenning av innkallingen, saksliste og forretningsorden.
 - a. Innkalling kunngjort i Ringerikes Blad 3/2 og på lagets nettside.
3. Valg av møteleder. Møteleder ble Sten Høyendahl.
4. Valg av sekretær og to til å signere protokoll.
 - a. Referent: Tom Larsen
 - b. Signere protokoll: May Britt Odden og Sissel Skjørten Aasen
5. Behandling av beretning for siste periode.
 - a. Årsberetningen ble utdelt og gått gjennom punkt for punkt før lederen erklærte årsmeldingen for godkjent.
6. Behandling av regnskap i revidert stand, samt budsjett for kommende periode.
 - a. Det reviderte regnskapet for 2016 ble gjennomgått av Nils Elsrud og godkjent. Forslag til budsjett for 2017 ble lagt fram og godkjent.
7. Behandling av innkomne forslag og saker. Ingen forslag var kommet inn.
8. Valg av styre, valgkomité og revisor.

Leder:	Sten Høyendahl	(ikke på valg)
Nestleder:	Grete Borgersrud	gjenvolgt (på valg for 2 år)
Kasserer:	Nils Elsrud	(ikke på valg)
Sekretær:	Tom Larsen	gjenvolgt (på valg for 2 år)
Styremedlem:	Sigurd Huseby	(ikke på valg)
Styremedlem:	Anne-Berit Tuft	gjenvolgt (på valg for 2 år)
Varamedlem:	Lars Kristian Goa	(ikke på valg)
Varamedlem:	Marte Inger Stubberud	ny
Valgkomité:	Paul T. Hoseth	gjenvolgt (på valg for 3 år)
	Odd P. Solstad	(ikke på valg)
	Knut H. Nebell hadde frasagt seg gjenvolgt, og nytt medlem må utpekes senere	
Revisor:	Olaf Ingesen	gjenvolgt (på valg for 2 år)

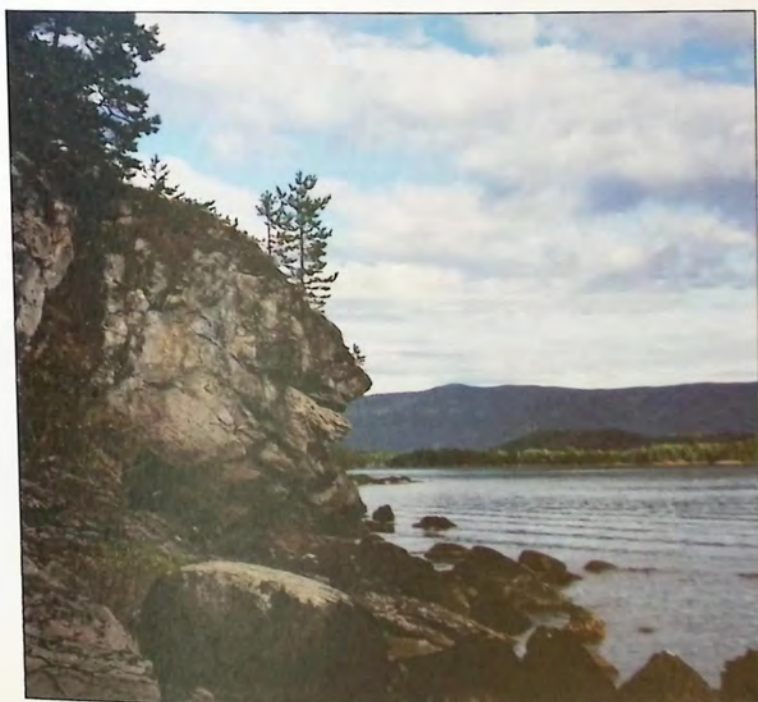
Leder Sten Høyendahl takket for oppmøtet. Årsmøtet ble avsluttet ved at Tom Larsen holdt foredraget «Litt om kilder innen fengsel og fangeprotokoller».

Tom Larsen
sekretær

Protokoll signert

May Britt Odden
sign.

Sissel Skjørten Aasen
sign.

Øverst: *Eventyrstemning ved Tyriffjorden* (1927). Oljemaleri av Anders C. Svarstad.
Tilhører Sigrid Undsets hjem, Bjerkebæk. Foto: Audbjørn Ronning, Mailhaugen.
Nederst: «Løvehodet» ved Svarstad-gårdene (2016). Foto: Kari Telste.

Avs.
Ringerike Slekthistorielag
v/ Nils Elsrud
Paasche Aasensvei. 26
3514 Hønefoss.